

Erasmus+ projekts “restART for ART”

2020-1-RO01-KA227-ADU-095778

Intelektuālais rezultāts #1 "Kultūras kartēšana"

Projekts “restART for ART” tiek finansēts ar Eiropas Komisijas “Erasmus+: Jaunatne darbībā”, kuru Latvijā administrē Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra, atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Projekta partneri

Projekta koordinators Rumānijā:

Asociția "Centrul pentru Dezvoltarea Instrumentelor Structurale" (CPDIS)

E-pasts: asociatia_cpdis@yahoo.ro

Mājaslapa: <http://www.cpdis.ro>

Facebook: <https://facebook.com/AsociatiaCpdis/>

Projekta partneris Latvijā:

Biedrība "Creative minds for Culture"

E-pasts: mindsforculture@gmail.com

Mājaslapa: <http://www.mindsforculture.com>

Facebook: <https://www.facebook.com/CreativeMindsforCulture>

Projekta partneris Spānijā:

"Academia Postal Tres"

E-pasts: info@postal3.es

Mājaslapa: <http://www.postal3.es>

Facebook: <https://www.facebook.com/academiapostal3>

Projekta partneris Turcijā:

"Belen Kaymakamlığı"

E-pasts: belenkaymakamligiab@gmail.com

Mājaslapa: <http://www.belen.gov.tr>

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/belenkaymakamligiprojeofisi>

Saturs

LATVIJA

Ievads – Latvijas apraksts.....	6
1. nodaļa. Nacionālā kultūras un kultūras ietekmes.....	8
2. nodaļa. Vietējā kultūra, pasākumi un izpausmes.....	11
3. nodaļa. Vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts.....	14
4. nodaļa. Kultūras situācija COVID-19 kontekstā.....	19
5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze.....	24

SPĀNIJA

Ievads – Spānijas apraksts.....	28
1. nodaļa. Nacionālā kultūras un kultūras ietekmes.....	32
2. nodaļa. Vietējā kultūra, pasākumi un izpausmes.....	35
3. nodaļa. Vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts.....	37
4. nodaļa. Kultūras situācija COVID-19 kontekstā.....	39
5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze.....	42

RUMĀNIJA

Ievads – Rumānijas apraksts.....	55
1. nodaļa. Nacionālā kultūras un kultūras ietekmes.....	58
2. nodaļa. Vietējā kultūra, pasākumi un izpausmes.....	61
3. nodaļa. Vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts.....	65
4. nodaļa. Kultūras situācija COVID-19 kontekstā.....	68
5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze.....	70

TURCIJA

Ievads – Turcijas apraksts.....	83
1. nodaļa. Nacionālā kultūras un kultūras ietekmes.....	86
2. nodaļa. Vietējā kultūra, pasākumi un izpausmes.....	89
3. nodaļa. Vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts.....	91
4. nodaļa. Kultūras situācija COVID-19 kontekstā.....	94
5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze.....	97

Kultūras kartēšana: **LATVIJA**

Ievads: Latvijas apraksts

5

Latvija ir viena no trim Baltijas valstīm, kas atrodas Baltijas jūras krastā, Eiropas austrumos. Latvija ir Eiropas Savienības un NATO dalībvalsts. Latvija neatkarību ieguva 1918. gada 18. novembrī, tomēr laika posmā no 1940. gada 15. jūnija līdz 1991. gada 21. augustam atradās citu valstu — Vācijas un PSRS — pakļautībā.

Latvija robežojas ar Igauniju, Lietuvu, Baltkrieviju un Krieviju, un ģeogrāfiskais novietojums ir ietekmējis mūsu kultūru, vēsturi, iedzīvotāju etnisko sastāvu un reliģisko piederību. Latvijas teritoriju veido četri novadi: Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale.

Igaunijas iedzīvotāji galvenokārt ir ateisti, Lietuvas – katoļi, bet Latvijā gan luterāņi, gan katoļi ir prāvā skaitā, un tas ir saistīts ar vēsturiskajiem aspektiem. Latvijā trešā lielākā reliģiskā grupa ir pareizticīgie, kas pamatojams gan ar vēstures norisēm, gan ar valsts ģeogrāfisko novietojumu. Latvijā ir 1,9 miljoni iedzīvotāju (no tiem 62,5% latvieši, 24,7% krievi), vienīgā valsts valoda ir latviešu.

Par zelta laikiem valsts vēsturē tiek uzskatīts Zviedrijas valdīšanas laiks (16. - 18. gadsimts), kam bija pakļauta gan daļa Latvijas (Vidzemes), gan daļa Igaunijas teritorijas. Tā sauktajos zviedru laikos Igaunijā tika dibināta Tartu Universitāte (1632. gadā) — Baltijas valstu kontekstā prestiža augstākās izglītības iestāde, kam 19. gadsimtā bija liela nozīme Latvijas kultūras attīstībā.

18. gadsimtā Baltijas reģionā dominējošo lielvaru savstarpējo cīņu rezultātā Latvijas teritorija tika iekļauta cariskās Krievijas sastāvā. Hronoloģiski tas notika trīs posmos: Krievija, uzvarot Zviedriju Lielajā Ziemeļu karā (1700. – 1721.), savā teritorijā iekļāva Vidzemi un Rīgu, pēc tam 1772. gadā Pirmās Žečpospolītas (Polijas – Lietuvas) dalīšanas rezultātā Krievija pievienoja Inflantiju (Daugavpils, Rēzeknes, Ludzas un Viļakas stārstijas jeb apriņķi mūsdienu Latgales reģionā).

1795. gadā Trešās Žečpospolītas¹ dalīšanas rezultātā Krievija pievienoja arī Kurzemes un Zemgales hercogistes teritoriju. Jāpiemin, ka Inflantijas laikā Latgalē nostiprinājās katoļticība, kas arī mūsdienās ir visizplatītākā reliģija minētajā reģionā.

19. gadsimtā Baltijas reģiona kultūras aspektā noteikti jāpiemin jaunlatvieši. Jaunlatvieši bija Tērbatas (tagadējā Tartu) universitātē izglītotu politiski aktīvu cilvēku grupa, kas Rietumeiropas liberālisma un nacionālisma ideju ietekmē aktīvi sekmēja nacionālās identitātes veidošanos un Baltijas sociālekonomiskās iekārtas modernizāciju. Jaunlatviešu uzsāktā nacionālā kustība noteica latviešu tālāko attīstības virzienu, radot un izplatot priekšstatu par vienotu tautu ar kopīgu valodu, izcelsmi, pieredzi un attīstības interesēm². Jaunlatviešu politiskā publicistika vācu un krievu valodā puda idejas par vēlamo Baltijas provinču iekārtas pārveidošanu un latviešu tautas nacionālās attīstības mērķiem. Laika posmā no 1862. līdz 1865. gadam jaunlatvieši bija atbildīgi par laikraksta „Pēterburgas Avīzes” izdošanu, un ar šī laikraksta palīdzību plaši zemnieku slāņi tika informēti par jaunlatviešu idejām. Jaunlatviešu

¹ <https://enciklopedija.lv/skirklis/22240-Latvijas-teritorijas-iek%C4%BCau%C5%A1ana-cariskaj%C4%81-Krievij%C4%81>

² <https://enciklopedija.lv/skirklis/20823-jaunlatvie%C5%A1i-un-tautisk%C4%81s-atmodas-laikmets-Latvij%C4%81>

vidū bija tādi literāti kā Juris Alunāns, Auseklis, Andrejs Pumpurs, kā arī publicists Krišjānis Valdemārs³.

6

Pēc 1905. gada revolūcijas radās ideja par obligāti apmeklējamu sešgadīgu pamatskolu, kā arī iespēju mācīties dzimtajā valodā. Tika atbalstīta arī tobrīd šķietami radikālā prasība par skolas atdalīšanu no baznīcas.

Revolūcijas laikā gāja bojā vairākās paaudzēs krātas ievērojamas materiālās vērtības, mākslas darbi, vēstures dokumenti un cilvēkresursi; daudzi iedzīvotāji tika represēti, daudzi emigrēja un veidoja latviešu tautības izceļotāju kopienas daudzās pasaules valstīs. Tā bija pirmā latviešu tautas cīņa pret patvaldniecisku iekārtu, lai nodibinātu demokrātisku valsti⁴.

1918. gada 18. novembrī tika proklamēta Latvijas valsts. Neatkarības pasludināšana ļāva izveidot Latvijas Pagaidu valdību un uzsākt valsts aparāta izveidi.

1934. gada 15. maijā notika apvērsums, kā rezultātā premjerministrs Kārlis Ulmanis Latvijā nodibināja autoritāru režīmu, ko dēvē par Ulmaņlaikiem. Ulmaņlaikos notika rūpniecības uzplaukums, tika izvērsti sviesta un bekona eksports (kas ievērojami uzlaboja valsts ekonomiku), notika nacionālās apziņas ieaudzīnāšana un nacionālo vērtību un tradīciju izcelšana. Nacionālisms izpaudās arī valsts budžeta sadalījumā, jo ekonomiskais atbalsts galvenokārt bija attiecināms uz latviešiem.

1940. gada 15. jūnijā Latvijā atkal mainījās režīms, kad PSRS iebruka Latvijas teritorijā un to okupēja. Līdz pat 1941. gadam, kad notika tautas masveida deportācijas, režīma pārstāvji rūpējās par to, lai tiktu izskausta latviešu inteliģence un tautas turīgā daļa, piemēram, lielsaimnieki, robežsargi, nacionāli noskaņotie indivīdi. Notika aresti un iekļaušana nevēlamo personu sarakstos. Okupācijas režīms ietekmēja arī kultūras nozari, jo jebkura nacionāla vai reliģiska izpausme varēja tikt krimināli sodīta, par ko rūpējās Valsts drošības komiteja.

1941. gada jūnijā Latvijas teritoriju okupēja Nacistiskā Vācija, un šis režīms saglabājās līdz pat 1944. gada nogalei. Minētā režīma ietekmē Latvija atkal zaudēja lielu daļu inteliģences, kā arī daudzas kultūrvēsturiskas ēkas un gandrīz visus lielākos saimnieciskos objektus, kas tika sabombardēti.

Laika posmā no 1944. līdz 1945. gadam PSRS otrreiz okupēja Latvijas teritoriju. Tika noteikts, ka teātris, literatūra, mūzika un māksla var būt tikai ar sociālistiska saturu. Šajā laikā no latviešu kultūras vēstures mantojuma izslēdza visus autorus un darbus, kas neatbilda proletāriskās un šķiru cīņu attēlojošās daiļrades kritērijiem. Visas kultūras izpausmes, kuras Komunistiskās partijas ideologi atzina par nepieņemamām, vai arī kuru pārstāvji paši atteicās sadarboties ar padomju varu, bija pakļautas vajāšanām. 1949. gadā tika organizēts masveida deportāciju otrais posms, kas ietekmēja gan Latvijas iedzīvotāju sastāvu⁵, gan apziņu.

PSRS režīms Latvijā beidzās tikai 1991. gada 21. augustā, taču pēdējās karaspēka vienības tika izvestas vien 1994. gadā.

³ <https://enciklopedija.lv/skirkklis/20823-jaunlatvie%C5%A1i-un-tautisk%C4%81s-atmodas-laikmets-Latvij%C4%81>

⁴ <https://enciklopedija.lv/skirkklis/20773-1905-gada-revol%C5%ABcija-Latvij%C4%81>

⁵ <https://enciklopedija.lv/skirkklis/22220-padomju-otrreiz%C4%93j%C4%81-okup%C4%81cija-Latvij%C4%81>

1. nodaļa. Nacionālā kultūra un kultūras ietekmes

- 7 Nemot vērā Latvijas ģeogrāfisko novietojumu un līdzšinējos vēstures notikumus, kas aprakstīti iepriekš, Latvijas nemateriālajā kultūras mantojumā ir vērojama dažādu kultūru ietekme. Tas izteikti izpaužas, piemēram, valsts pierobežā – mainās krāsu izjūta un to lietojums etnogrāfijā (cimdu, segu, zeķu rakstos un krāsās).

Nemateriālo kultūras mantojumu ietekmē arī reliģiskā piederība. Tā, piemēram, Latgalē maijā pie ceļmalu krucifiksiem norisinās Maija dziedājumi, kas veltīti Dievmātei Marijai. Šī tradīcija tiek pārmantota no paaudzes paaudzē. PSRS okupācijas laikā krucifiksi tika laužti, tāpēc ne visos ciemos tie bija pieejami – tādā gadījumā gāja dziedāt kapsētā⁶.

Vispārējie latviešu dziesmu un deju svētki ir uzskatāmi par nozīmīgu Latvijas kultūras sastāvdaļu, jo tie ir nacionālās identitātes rituāls. Minētā festivāla pirmsākumi meklējami 1873. gadā. Tradīcijas kodols ir kordziedāšana, ko izpilda amatieru kori profesionālu diriģentu vadībā, nodrošinot samērā augstu profesionālo līmeni. Svētku laikā tiek atskaņota arī simfoniskā un kameramūzika, notiek pūtēju orķestru, tautas mūzikas ansambļu, folkloras kopu uzstāšanās. Kopš 1948. gada svētkos iekļautas tautas dejas un to nozīme kopējā norisē ir arvien palielinājusies. 2003. gadā tika paziņots, ka dziesmu un deju svētku tradīcija Latvijā, Igaunijā un Lietuvā ir cilvēces nemateriālās un mutvārdu kultūras meistardarbs, un 2008. gadā tos iekļāva UNESCO Reprezentatīvajā cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā kā Baltijas dziesmu un deju svētkus.

1. Dziesmu un deju svētki. Publicitātes foto.

Dziesmu svētku kontekstā noteikti jāpiemin jau iepriekš aprakstītais PSRS režīms, kura laikā pasākuma galvenais uzdevums bija apliecināt latviešu nacionālās kultūras uzplaukumu Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā⁷.

Runājot par tautas mūziku, jāatzīmē, ka arī ar to saistītās prasmes galvenokārt tiek pārmantotas mutvārdos. Kopš 20. gadsimta otrās puses pie etnomūzikas pieder arī folkloras ansambļu muzicēšana un dziedāšana⁸. Pazīstamākie tautas mūzikas instrumenti ir kokle un trideksnis.

Keramikas veidošana visvairāk ir izplatīta divos Latvijas reģionos – Latgalē un Kurzemē. Latvijas keramiķi veido divu veidu keramikas traukus: melnos un glazētos. Glazētās keramikas veidošana tradīcija

2. Trideksnis. Foto no tautasmuzikasinstrumenti.lv

⁶ <https://www.lsm.lv/raksts/arpus-etera/arpus-etera/maija-dziedajumus-vilanu-novada-pandemija-neaptureja-ekspedicijas-atskats.a364997/>

⁷ <https://kulturaskanons.lv/archive/dziesmu-svetki/>

⁸ <https://enciklopedija.lv/skirklis/27966-latvie%C5%A1u-tautas-m%C5%ABzika>

aizsākusies ap 1930. gadu⁹. Melnā jeb svēpētā, reducētā keramika ir izplatīta arī Igaunijā un Lietuvā, bet Latvijā to visbiežāk veido Latgales reģionā. Melnās keramikas variācijas ir balstītas arheoloģisko izrakumu materiālos, tomēr tiek veidota arī jaunrade. Domājams, mūsdienās melnā keramika ir pieprasītāka tāpēc, ka tās veidošanā netiek izmantota rūpnieciski ražota glazūra un modernās tehnoloģijas – vienīgie komponenti ir māls, ceplis un malka. Ražojot šo keramikas veidu, pirmkārt, tiek saglabātas un popularizētas senču prasmes, otrkārt, radīšanas process ir videi draudzīgs, kas lielai daļai sabiedrības 21. gadsimtā nav mazsvarīgi. Latgales podniecības tradīcijas tiek pārmantotas gan no dzimtas dzimtā, gan mācoties pie podniecības vecmeistariem, gan arī dažādās specializētās skolās, piemēram, Pūdņiku skūlā Krāslavas novadā. Visbiežāk keramiķi veido svečturus, svilpauniekus (māla svilpe dzīvnieka vai putna formā), šķīvjus, bļodas, krūzes.

Vēsturiski latvieši ir zemnieku tauta, tāpēc arī nacionālie ēdieni ir veidojušies lauku vidē. Savienojot dabiskas vietējās izejvielas, laika gaitā radušies vairāki Latvijai un arī Baltijai raksturīgi ēdieni. Līdz 19. gadsimta vidum latviešu saimniecības bija naturālas – iedzīvotāji iztika ar to, ko paši izaudzēja. Tajā laikā gaļa nebija ikdienas, bet gan tikai svētku ēdiens¹⁰.

Arī lokālo recepšu pārzināšana un prasme tās pagatavot ir uzskatāma par nemateriālā mantojuma daļu. Vēl Ulmaņlaikos visprasmīgākās sievas tika sauktas par saimniecēm, un viņas savu iztiku pelnīja, rūpējoties par dažādu ģimenes godu un svētku galda klāšanu, tas ir, ēdiena pagatavošanu. Latvijā galvenā mājturības skola bija Kaucminde, un līdz mūsdienām šīs skolas absolventes tiek uzskatītas par svarīgu nacionālo vērtību. Mājturības skolā, kas bija paredzēta tikai sievietēm, varēja apgūt tādas prasmes kā rokdarbu veidošana, virtuves un galda kultūra, dārkopības, lopkopības un zemkopības vadīšana. Kaucminde kā suverēna vienība pastāvēja no 1923. līdz 1943. gadam¹¹. Ulmaņlaikos jeb starpkaru periodā tika veicināts sviesta un bekona eksports un celtas cukura rūpnīcas, kas ietekmēja ēdiena pagatavošanas paradumus, piemēram, tika izkopta tradīcija cept lauku tortes, kur izmantotas vietējās lauku izejvielas.

Padomju okupācijas laikā latviešu ēdienkartē savas pozīcijas nostiprināja rasols, kas arī mūsdienās ir iecienīts ēdiens visā Latvijā, īpaši svētku reizēs. Ņemot vērā plašo PSRS teritoriju, Latvijas virtuvē manāma ietekme arī no tālākām PSRS republikām, piemēram, šašliks un soļanka, bez kā mūsdienās reti kurš vairs spēj iedomāties savu ēdienkarti.

Mūsdienās nacionālā ēdiena jēdziens globalizācijas ietekmē ir kļuvis margināls, tomēr joprojām ir atsevišķi ēdieni, kas uzskatāmi par neatņemamu latviešu gastronomiskā mantojuma sastāvdaļu. Piemēram, pelēkie zirņi ar speķi, sklandrauši, Jāņu siers, kvass, kūpinātas zivis.

3. Sklandrauši. Fotografārs: Reinis Hofmanis

⁹ <https://kulturaskanons.lv/archive/latgales-podnieciba/>

¹⁰ <https://enciklopedija.lv/skirklis/4980-nacion%C4%81l%C4%81-virtuve-Latvij%C4%81>

¹¹ <https://www.delfi.lv/turismagids/latvijas-pilis-un-muizas/ceļojums-laika-brukosa-saimniec-kaļve-kaucminde-muiza.d?id=49697059>

2. nodaļa. Vietējā kultūra, kultūras pasākumi un izpausmes

- 9 Kopskaitā 99 Latvijas kultūras sastāvdaļas ir iekļautas Latvijas kultūras kanonā, kas, līdzīgi kā citās Eiropas valstīs, ir izveidots kā mākslas darbu un kultūras vērtību kopums un atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā.

Kultūras kanonā ir no tautas tradīcijām iekļauta lībiešu kultūra, kapu kopšana un mirušo oficijs, Jāņu svinēšana, Latgales podniecība, rudzu maize jeb rupjmaize, Lielvārdes josta, koklēšana, dziesmu teikšana, Latvju dainas, tautastērps, Dziesmu svētki, suitu kultūrtelpa un Maija dievkalpojumi jeb dziedājumi.

Īpaša kapu sakopšanas izpausme ir kapu svētki, kas ietver sevī gan publiskus, gan individuālus atceres rituālus, kas ar atcerēšanās starpniecību vieno dažādas kopienas, apliecina un uztur vērtības, kā arī uztur piederības apziņu. Latviešu kapusvētku tradīcija sāka veidoties 19. gadsimta pirmajā pusē¹².

Mirušo oficijs Latgalē un Daugavas kreisā krasta teritorijas katoliskajos pagastos ir īpatnējs tautas dievkalpojums, ko izpilda galvenokārt mājās, bez priesteru līdzdalības un kurā tiek aizlūgts par mirušajiem. To 18. gadsimta beigās ieviesa jezuītu misionāri un kopš tā laika tas minētajā areālā ir viena no spilgtākajām tautas dievbijības izpausmēm un svarīga tradicionālās mūzikas forma¹³.

„Latvju dainas” ir pirmais pilnīgais latviešu tautasdziesmu izdevums, kas Krišjāņa Barona kārtojumā iznāca no 1894. līdz 1915. gadam. Šim izdevumam bija jāveic simbolisks uzdevums – jāpierāda, ka Kurzemes, Vidzemes un Vitebskas guberņas zemnieki ir viena – latviešu – tauta ar savu raksturu, kultūru un pagātņi, kas tiesīga cerēt uz nacionālu patstāvību. Var teikt, ka „Latvju dainu” tapšana bija viens no latviešu nācijas tapšanas pirmajiem soļiem. Latviešu tautasdziesmas pieder pie mutvārdu tradīcijas, kas krietni senāka par tās pirmajiem poligrāfiskajiem izdevumiem 19. gadsimtā, kā arī pirmajiem rakstveida dokumentējumiem 16. un 17. gadsimtā. Tām raksturīgas vairākas iezīmes, ko tautas dzejas pētnieki attiecina uz arhaisku mutvārdu dzejas tipu. Tāds, piemēram, ir dziesmu maģiskais raksturs un ciešā saikne ar ieražām. Liels daudzums latviešu tautasdziesmu ir tā saucamie rituāla komentāri, kuru uzdevums ir organizēt rituāla norisi ģimenes godos vai kalendāra svētkos, kā arī izskaidrot veikto darbību nolūku un maģisko pamatojumu. Mūsdienās Kr.Barona savāktās latvju dainas

4. Dainu skapis. Foto: Didzis Grodzs

¹² <https://kulturaskanons.lv/archive/kapu-kopsanas-tradicija/>

¹³ <https://kulturaskanons.lv/archive/miruso-oficijs/>

glabājas Dainu skapī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, kas ir iekļauts UNESCO mantojuma sarakstā¹⁴. UNESCO sarakstā ir iekļauta arī iepriekš pieminētā suitu kultūrtelpa.

Kultūras kanona literatūras sadaļā ir iekļauti vairāki Latvijas rakstnieki — Imants Ziedonis, Ojārs Vācietis, Kārlis Skalbe, Rainis, Rūdolfs Blaumanis, brāļi Kaudzītes, Regīna Ezera, Uldis Bērziņš, Vizma Belševica, Eriks Ādamsons, Jānis Poruks, Jānis Jaunsudrabiņš, Aleksandrs Čaks un viņu darbi.

“Reizēm man liekas, ka ar mani Dieviņš trenējas kā ar futbolbumbu. Atvelk kāju un gāž pa ribām. (Cik nu Dieviņš vispār var gāzt!) Un nekā es nezinu, kur ir viņa vārti, un nekā es nezinu, ar ko viņš spēlē. Piespēlējis mani velnam vai Firsovam, vai Pelem, vai tur puikām pagalmā, bet — nē, viņš spēlējas viens pats.” /Imants Ziedonis, *Epifānijas*, 1970./

Vizuālās mākslas jomā izvēlēti 15 personu veidoti noteikti darbi, piemēram, tēlnieka Kārļa Zāles veidotais Brīvības piemineklis (1931. – 1935.), gleznotāja Vilhelma Purviša trīs gleznotās ainavas (1910., 1934.), Jaņa Rozentāla glezna „No baznīcas (Pēc dievkalpojuma)” (1894.) un citi.

5. Brīvības piemineklis. Foto: Reinis Vilnis Baltiņš.

Filmu nozarē atlasīti 12 darbi, kas iezīmē svarīgus pagrieziena punktus Latvijas kinomākslā neatkarīgi no popularitātes, piemēram, „Limuzīns Jāņu nakts krāsā” (1981.), „Purva bridējs” (1966), „Elpojiet dziļi... („Četri balti krekli)” (1967.).

Skatuves mākslas nozarē izceltas 15 personības un individuālu personību radītās mākslas izpausmes, kas ir noteikušas un nosaka Latvijas profesionālo skatuves mākslu, piemēram, Oļģerta Krodera domubiedru teātris, Alvis Hermanis kā Jaunā Rīgas teātra direktors, Eduards Smiļģis kā Dailes teātra dibinātājs, aktieris Uldis Pūcītis un citi.

Arhitektūras un dizaina jomu kanonā veido daudzveidīgs 18 dažādu vērtību kopums. Tajā iekļauti gan plašu ievēribu un vispārēju atzinību guvušas vērtības un to autori, gan mazāk zināmi darbi un lokālas vērtības, piemēram, Latvijas lats, Valtera Capa izgudrotā un rūpnīcas „VEF” ražotā foto minikamera „Minox”, Rundāles pils, Salaspils memoriāls, Latvijas Nacionālās bibliotēkas jaunās ēkas jeb Gaismas pils, kas iekļauta UNESCO reģistrā, arhitekts Gunārs Birkerts.

Mūzikas nozarē iekļautas 12 vērtības, ko veido gan komponisti, gan skaņdarbi, piemēram, komponista Jāzepa Vītola balāde jauktam korim „Gaismas pils” (1899.), komponista Pētera Vaska opuss stīgu orķestrim „Musica dolorosa” (1983.), komponists Raimonds Pauls, komponista Imanta Kalniņa „Ceturtais simfonija” (1973.) u.c.

¹⁴ <https://kulturaskanons.lv/archive/latvju-dainas/>

Noteikti jāpiemin arī Baltijas ceļš¹⁵, kas līdz pat mūsdienām ir uzskatāms par vienu no svarīgākajām manifestācijām valsts vēsturē un kas ir iekļauts UNESCO reģistrā. Tā bija Baltijas tautu kustību 1989. gada 23. augustā kopīgi organizēta akcija, kas

6. Baltijas ceļš. Foto: Anatolijs Kindzulis.

starptautiski nodemonstrēja Baltijas tautu vienotību un apņēmību cīņai par Baltijas valstu valstiskās neatkarības atjaunošanu. Akcijas mērķis bija pievērst vietējās un starptautiskās sabiedrības uzmanību nelikumīgajiem apstākļiem, kādos Baltijas valstis tika pievienotas PSRS. Cauri visām trim Baltijas valstīm dzīvā ķēdē sastājās miljoniem cilvēku. Tas bija arī uzskatāms apliecinājums starptautiskajai sabiedrībai, ka idejām par Baltijas valstu neatkarību ir plašs tautas atbalsts.

¹⁵ <https://enciklopedija.lv/skirklis/40531-Baltijas-ce%C4%BC%C5%A1>

3. nodaļa. Projekta vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts

12

Latvijas Kultūras izaugsmes fonds

Dibinot Latvijas Kultūras izaugsmes fondu 2018. gadā, Žundu ģimene kā prioritāti izvirzīja kultūras attīstību veicinošu pasākumu organizēšanu uz brīvprātīgā darba pamata. Nav nepieciešami lieli resursi, lai panāktu iespaidīgas pārmaiņas pilsētvidē, jauniešu integrācijā, sabiedriskajās pārmaiņās un radītu iespēju citiem radoši izpausties.

Šajā īsajā laika sprīdī LATKIFam izdevies realizēt 2 pilsētvides projektus, iesaistot brīvprātīgajā darbā virs 50 māksliniekiem un 150 brīvprātīgajiem, iesaistīties vairāku Rīgas pilsētas apkaimju plānošanas darbos un piesaistīt finansējumu projektiem, kas maksimāli iekļauj sabiedrību uzreiz pamanāmas pārmaiņas veicinošās aktivitātēs ar mērķi atbalstīt radošo profesiju pārstāvjus.

Fonda turpmākajos mērķos ir pasākumu piedāvājuma izveide, sadarbojoties ar citiem NVO ar mērķi veidot atvērta tipa pasākumus, kur katrs viesis justos piederīgs kultūras dzīves veicināšanā un sevis paša un pilsētvides pārmaiņu procesā.

Mājaslapa: <https://latkif.lv/>

Radošā apvienība "COLORIZE"

COLORIZE ir nevalstiskā organizācija, kas vieno cilvēkus ar un bez invaliditātes kopīgās mākslas aktivitātēs. Radošās apvienības COLORIZE mērķis ir cilvēku iekļaušana sabiedrībā caur mākslu un dažādība.

Darbības virzieni:

- Nodibinājuma mērķu sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši darbības virzieni:
- Jauniešu un pieaugušo neformālā izglītība
- Izglītojošu pasākumu organizēšana mākslas un dizaina jomā – nodarbības, semināri, konkursi u.c.
- Jauniešu un pieaugušo kvalitatīva brīvā laika pavadīšana
- Sadarbība ar nevalstiskajām, privātajām, pašvaldību un starptautiskajām organizācijām
- Cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības veicināšana
- Dažādu, ar mākslu saistītu, sabiedrisko iestāžu (mācību iestāžu, izstāžu zāļu, muzeju u.c.) vides monitorings
- Brīvprātīgo kustība
- Mākslas terapija
- Veicināt mākslas un kultūras pasākumu pieejamību cilvēkiem ar invaliditāti
- Sabiedriskā labuma darbība

Aktivitātes:

- Projekti
- Apmācības
- Sabiedrisko, ar mākslu saistīto, ēku vides monitorings
- Brīvprātīgo jauniešu kustība
- Prakses iespējas jauniešiem, kas apgūst radošas profesijas

13

Mājaslapa: <http://colorizenvo.blogspot.com/>

Jumpravas kultūras nams

Jumpravas kultūras nams ir Lielvārdes novada Kultūras centra struktūrvienība, kas ir Lielvārdes novada domes izveidota pašvaldības iestāde – kultūras institūcija, kura darbojas saskaņā ar Kultūras institūciju likumu, Domes izdotiem saistošajiem noteikumiem, citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, LdNKC nolikumu, šo Nolikumu un Domes lēmumiem.

Kultūras nama darbības pamatmērķis ir kultūras vērtību radīšana, popularizēšana un saglabāšana, tautas jaunrades attīstība, īstenojot Latvijas kultūrpolitiku Lielvārdes novadā atbilstoši visu paaudžu un sociālo grupu iedzīvotāju interesēm un vajadzībām.

Apmeklētājiem pieejams:

- Skatītāju zāle ar balkonu (250+80 vietas),
- Mazā zāle (50 vietas),
- Semināru telpa ar tehnisko aprīkojumu,
- Izstāžu zāle,
- Kafējnīcas telpa ar kamīnu (50 vietas),
- Senlietu istaba - apmeklējumam, semināriem

Visas kultūras nama telpas tiek iznomātas ģimeņu, organizāciju un privātpersonu pasākumu, semināru rīkošanai. Pie kultūras nama skaistā vietā atrodas brīvdabas estrāde ar labu akustiku un 1500 skatītāju vietām.

Amatiermākslas kolektīvi:

- Pirmsskolas vecuma bērnu deju kolektīvs „Zvaniņš”, vadītāja Alīna Ķeizare
- Bērnu deju kolektīvs „Rītupīte” vadītāja Jolanta Kirsanova
- Jauniešu deju kolektīvs „Jumpraviņa”, vadītāja Aija Ērgle
- Vidējās paaudzes deju kolektīvs „Saime”, vadītāja Aija Ērgle
- Jauktais koris „Jumprava”, mākslinieciskais vadītājs Normunds Ķīsis, diriģents Austris Kalniņš
- Amatierteātris, režisors Kārlis Tols
- Senās mūzikas ansamblis „Modus Vivendi”, vadītājs Pēteris Vaickovskis
- Folkloras kopa „Liepu laipa”, vadītāja Ruta Stepiņa

Citu personu dibinātie kolektīvi:

- Līnijdeju kolektīvs "Orions"

Ik gadu Jumpravas kultūras nams organizē

- Valsts un tradīciju pasākumus,
- Izklaides pasākumus visām paaudzēm,
- Profesionāļu un amatieru izrādes,
- Brīvdabas pasākumus,
- Garīgās mūzikas koncertus Jumpravas ev. lut. baznīcā.

14

Kultūra Jumpravā aizsākusies jau tālajā 1872. gadā, kad tika dibināts Lieljumpraviēšu dziedāšanas koris. Tagadējā kultūras nama vietā 1912. gadā par tautas saziņotājiem līdzekļiem tika uzcelts Labdarības biedrības nams, kur veidojās rosīga sabiedriskā dzīve – dibināti deju kolektīvi, teātri, pūtēju ansambļi. Kultūras nama ēka vairākkārt piedzīvojusi postu un pārmaiņas, atjaunota pēc I Pasaules kara 1924. gadā, tad 1969. gadā, 1989. gadā ieguva trešo stāvu un piebūves, bet no 2020. gada mainīts eksterjers, pateicoties ēkas siltināšanas projektam.

Mājaslapa:

http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=1510725&Itemid=1121

Baložu kultūras nams

Baložu kultūras nams ir daudzfunkcionāla kultūras iestāde. Šeit darbojas daudzu veidu kolektīvi, pulciņi, dažādas nodarbības. Iedzīvotājiem tiek piedāvātas dažādas iespējas pilveidot sevi.

Baložu pilsētas kultūras nams un tā apkārtnē ir kļuvusi par skaistāko vietu Baložu pilsētā. Staļina laika ēka, kas pabeigta 1961. gadā, ir koša un grezna, ar cēliem tautisko rakstu elementiem.

Te ir ļoti aktīva un bagāta pasākumu vide:

- dažādu veidu koncerti - amatiermākslas, klasiskās mūzikas, izklaides, utt;
- teātru viesizrādes gan bērniem, gan pieaugušajiem;
- filmu projekti;
- atpūtas vakari, pamatā dzīvās mūzikas pavadījumā;
- pastāv iespēja nomāt telpas dažādiem mērķiem.

Viesmākslinieki un skatītāji ir patīkami pārsteigti par ēkas skaistumu, labo akustiku un auru, par īpaši patīkami aktīvo un enerģisko publiku. Katrs no viņiem ar lielāko prieku atgriežas šeit vēl un vēl, lai piedzīvotu patikumus mirkļus un pozitīvas emocijas. Baložnieki ir lepni par savu kultūras namu, par aktīvo un dažādu kultūras pasākumu klāstu.

Mājaslapa: <http://parkulturu.lv/balozu-pilsetas-kulturas-nams>

Partnerība "Daugavkrasts"

15

Biedrība „Partnerība Daugavkrasts” ir vietējā rīcības grupa, kas darbojas Ķekavas novada teritorijā, t.i. Ķekavas pagastā, Daugmalē un Baložos. Partnerība dibināta 2008.gada 19.augustā, iesaistoties tagadējā Ķekavas novada teritorijas pašvaldībai, nevalstiskajām organizācijām un uzņēmējiem.

Biedrības mērķi, darbības pamatprincipi, biedru iestāšanās kārtība, pārvaldes struktūra ir noteikta Statūtos (atrodami biedrības mājaslapā)

Partnerības darbības mērķis ir veicināt ilgtspējīgu attīstību Ķekavas novada teritorijā, pārstāvēt sabiedrības intereses tās attīstībā.

Biedrības aktivitātes:

- apvienot pašvaldību, nevalstiskās organizācijas, uzņēmējdarbības pārstāvjus un iedzīvotājus, un attīstīt sadarbību starp pusēm;
- sadarbībā ar iepriekšējā punktā minētajiem partneriem, izstrādāt vietējās attīstības stratēģiju, kas nosaka un pamato vietējās teritorijas attīstības prioritātes un pārmaiņu nepieciešamību;
- aicināt novadā dzīvojošos un strādājošos iesniegt un īstenot projektus, kas veicina novada vides attīstību, iedzīvotāju dzīves kvalitātes pieaugumu un pozitīvu teritorijas atpazīstamību;
- administrēt vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai piešķirto Eiropas Savienības fondu finansējumu.

Partnerības uzdevumi ir:

- veicināt sabiedrības iesaistīšanos lauku teritorijas attīstībā un atbalstīt tās centienus, izmantojot piešķirtos un papildus piesaistītos finanšu resursus;
- izstrādāt un realizēt vietējās attīstības stratēģiju ilgtspējīgai lauku attīstībai, izmantojot sabiedrības līdzdalības principus;
- veicināt partnerības darbības teritorijas iedzīvotāju sadarbību, pieredzes apmaiņu un izglītošanos Latvijā un ārvalstīs;
- piesaistīt visa veida resursus partnerības mērķu sasniegšanai;
- attīstīt sadarbību ar valsts, pašvaldību un nevalstiskajām organizācijām, uzņēmumiem un citām institūcijām Latvijā un ārvalstīs, veicinot partnerības teritorijas attīstību, kopienas sadarbības tīklu.

Izmantojot LEADER pieeju, partnerība šobrīd administrē trešā Eiropas Savienības plānošanas perioda finansējumu no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA). 2014.-2020.gadā ELFLA ietvaros novada attīstībai biedrība ir piesaistījusi EUR 1 042 785,68.

Ar 2014.-2020.gada plānošanas periodā piesaistīto finansējumu un realizētajiem LEADER projektiem var iepazīties mājas lapas sadaļā LEADER projekti.

Partnerība šajā plānošanas periodā ir sadarbības partneris arī vairākos vietējos un starptautiskos LEADER projektos, kuru ietvaros realizētās aktivitātes sniedz ieguldījumu teritorijas attīstībā. Vairāk informācijas mājas lapas sadaļā Sadarbības projekti.

Vietējās attīstības SVVA_stratēģijas īstenošanai ar LEADER finansējuma atbalstu tiek rīkoti atklāti projektu konkursi, un finansējums ir pieejams fiziskām un juridiskām personām, uzņēmējiem, nevalstiskām organizācijām un pašvaldībām.

Mājaslapa: <https://daugavkrasts.lv/>

4. nodaļa. Kultūras situācija Latvijā COVID-19 kontekstā

17

Pandēmijas laikā valstī tika izziņots ārkārtas stāvoklis, kā ietvaros tika aizliegti publiski un privāti pasākumi. Ārkārtas stāvoklis Latvijā ilga vismaz 8 mēnešus (ar pārtraukumu 2020. gada vasaras beigās un rudens sākumā) – no 2020. gada marta līdz pat 2021. gada aprīlim. Līdz ar to valstiskā līmenī sāka attīstīties digitālā kultūra.

Sadarbībā ar Ināras un Borisa Teterevu fondu televīzijā tika ilgstoši pārraidītas dažādas teātra izrādes "Teātris.zip" programmas ietvaros. Pārraidīšanai tika izvēlētas izrādes, kuras bija īpaši populāras un lielās intereses par tām dēļ pirms pandēmijas bija liels izaicinājums uz tām nopirkt biļetes.

Par spīti autortiesību ierobežojumiem, Latvijas Nacionālā bibliotēka 2020. gada aprīlī turpināja iedzīvotājiem piedāvāt piekļuvi avīzēm un grāmatām¹⁶, kas līdz šim tika piedāvātas apskatei tikai bibliotēkas telpās, nevis līdzņemšanai – 10 000 grāmatu un 1 400 avīžu.

2021. gada februārī tika pasniegtas balvas "Kilograms kultūras 2021" pēc parakstītas vienošanās ar Slimību kontroles un profilakses centru¹⁷. Balvu pasniegšanas ceremonija tika translētas tiešraidē, to dalībnieki sēžot neievēroja distanci un nevalkāja maskas, paspieda viens otram rokas un arī apskāvās – organizatori nodrošināja visiem dalībniekiem COVID testu veikšanu pirms pasākuma.

2021. gada martā norisinājās vēl viena balvu pasniegšanas ceremonija – "Zelta mikrofons". Šajā pasākumā dalībnieki sēdēja pie galdiņiem un neievēroja 2 metru distanci. Pasākuma organizatori norādīja, ka ieeja šajā pasākumā bija ļauta tikai cilvēkiem ar negatīvu COVID testu. Pasākuma norise bija svarīga, jo šī ir valstiska mēroga mūzikas balvu pasniegšanas ceremonija.

Muzeji savos sociālo tīklu profilos aktīvi publicēja dažādas senāku laiku liecības un rakstus, atrādot muzeja ekspozīcijā atrodamos eksponātus. 2021. gada aprīlī digitālajā vidē norisinājās muzeju joku kampaņa #muzejsjoko, kur muzeji savās publikācijās jokoja par pandēmijas ietekmi uz dažādām kultūras sektora nozarēm un potenciālajiem nākotnes scenārijiem pēc pandēmijas.

2020. gadā bija paredzēta arī Skolēnu dziesmu un deju svētku norise, taču tie pārcelti uz 2021. gadu un pašlaik aktivitāšu formāts pielāgots digitālai videi.¹⁸ Lielākā atšķirība starp parasto svētku formātu ir tāda, ka aktivitātes nevis koncentrējas galvaspilsētā, bet norisinās reģionos, kur ārtelpu pasākumos var pulcēties ierobežots skaits dziedātāju, dejuotāju un apmeklētāju. Arī dziesmu repertuārā paredzētas izmaiņas, samazinot dziesmu skaitu. Gadījumā, ja aktivitātes nav iespējams īstenot klātienē reģionos, koncertus paredzēts translēt tiešraidēs.

¹⁶ <https://www.rcb.lv/2020/04/digitalas-bibliotekas-gramatu-un-periodikas-portals-briva-piekluve/>

¹⁷ <https://www.apollo.lv/7203870/butiska-ir-ne-tikai-pasakumu-rikotaju-atbildiba-bet-ari-pasu-dalibnieku-profesionalitate-km-aicinas-vertet-zelta-mikrofons-2021-norisi>

¹⁸ <https://www.nacgavilet.lv/jaunumi/xii-latvijas-skolu-jaunatnes-dziesmu-un-deju-svetku-norise-bus-atkariga-no-epidemiologiskas-situacijas-valsti/>

Latvijas valdība izveidoja arī pabalstu uzņēmumiem un to darbiniekiem, un kultūras jomās pašnodarbinātajiem¹⁹, rēķinot pabalsta apmēru 50-70 procentu apjomā no darbinieka vidējās algas (bet ne mazāk kā 500 un ne vairāk kā 1000 mēnesī).

18

Kultūras ministrija 8.6 miljonu eiro apmērā atbalstīja dažādas ministrijas pakļautībā esošas kultūras institūcijas (teātrus, cirku, muzejus, bibliotēkas), kā arī izveidoja stipendiju fondu 4,7 miljonu eiro apmērā pasākumu organizatoriem, lai segtu pasākumu uzturēšanas un pārcelšanas izmaksas, kā arī veltīja 430 000, lai attīstītu digitālo kultūru²⁰.

¹⁹ <https://www.km.gov.lv/lv/aktualais-par-covid-19#atbalsta-instrumenti-kulturas-joma-stradajosajiem>

²⁰ <https://www.km.gov.lv/lv/aktualais-par-covid-19#pieskirto-valsts-budzeta-lidzeklu-sadalijums-un-izlietojums-covid-19-laika-2020-2021-gads>

5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze.

19

Pandēmija Latvijā sākās 2020. gada 2. martā, kad tika konstatēts pirmais saslimšanas gadījums²¹. Ārkārtas stāvoklis tika izsludināts 12. martā.²²

Pēc oficiālā statistikas portāla datiem, kultūras nozarē 2020. gada trešajā ceturksnī nodarbināti bija 21,3 tūkstoši cilvēku jeb 2,4% no visiem valstī nodarbinātajiem (61,9% sievietes, 38,1% vīrieši).

2020. gadā ekonomiskā ziņā vērojams vidējo algu apmēra kritums par 1,7%. Ekonomiskā pandēmijas ietekme vairāk kļuva pamanāma 2020. gada otrajā ceturksnī, kad bija vērojams vidējās mēnešalgas apmēra kritums valstī par 1,9%²³.

Kultūras Akadēmijas (sadarbībā ar Kultūras ministriju, Latvijas Radošo savienību padomi un Laikmetīgās kultūras nevalstisko organizāciju asociāciju,) veiktajā aptaujā piedalījās 3222 respondenti un atbildēja uz jautājumiem par pandēmijas ietekmi uz kultūras sektoru. Aptaujas rezultātos tika secināts, ka 66% kultūras sektora organizāciju un kompāniju ir bijušas spiestas pārtraukt aktīvos projektus un pasākumus, 25% organizāciju ir apturējušas darbību pilnībā. Krīze ir ietekmējusi arī individuālas personas – 26% radošo cilvēku vairs nav nodarbināti, 17% nevar turpināt savas radošās aktivitātes ierobežojumu dēļ. Operas, teātra, mūsdienīgu dejas, mūzikas nozaru pārstāvji pandēmijas rezultātā ir ietekmēti visvairāk²⁴. Piemēram, 2020. gada novembrī, salīdzinot periodu no marta līdz novembrim, teātra apmeklētāju apjoms samazinājies par 55%²⁵.

Pētījuma rezultāti atklāj arī, ka Latvijas radošie cilvēki ir neapskaužamā situācijā – tikai 23% no respondentiem ir norādījuši, ka viņu ienākumu līmenis nav mainījies, 28% apgalvo, ka ienākumi ir samazinājušies vismaz uz pusi. No otras puses, apmēram puse respondentu ir vēl sliktākā situācijā – 20% nesaņem ienākumus vispār un 22% ienākumi ir samazinājušies vairāk nekā uz pusi. Kultūras sektorā ir paredzamas izmaiņas arī nākotnē – 16% pārstāvju tic, ka, iespējams, nāksies pārtraukt savu radošo darbību vispār. Tikai 20% no visiem respondentiem tic, ka var turpināt savas radošās aktivitātes ierastā režīmā – lielākoties tie, kuri saistīti ar arhitektūru, literatūru, dizainu, medijiem un vizuālo mākslu²⁶.

restART for ART projekta ietvaros izveidotajā pētījumā piedalījās 37 respondenti no Latvijas (48,6% vīriešu un 51,4% sievietes) vecumā starp 25 un 54 gadiem.

Respondentu pārstāvēto nozaru loks šajā aptaujā ir diezgan plašs – mūziķi, teātra darbinieki, gleznotāji, skatuves mākslinieki, fotogrāfi, video un grafiskie dizaineri, dejojotāji, amatnieki, vizuālās mākslas skolotāji un projektu vadītāji.

²¹ <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/covid-19-del-latvija-izsludina-arkartejo-situaciju-slegs-skolas-un-aizliegs-lielos-pasakumus.a351504/>

²² <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/covid-19-del-latvija-izsludina-arkartejo-situaciju-slegs-skolas-un-aizliegs-lielos-pasakumus.a351504/>

²³ <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/covid/7495-covid-19-ietekme-radosas-industrijas?themeCode=COVID>

²⁴ <https://lka.edu.lv/lv/aktuali/jaunumi/veikts-petijums-par-covid-19-pandemijas-ietekmi-uz-kulturas-nozari/>

²⁵ <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/covid/7495-covid-19-ietekme-radosas-industrijas?themeCode=COVID>

²⁶ <https://lka.edu.lv/lv/aktuali/jaunumi/veikts-petijums-par-covid-19-pandemijas-ietekmi-uz-kulturas-nozari/>

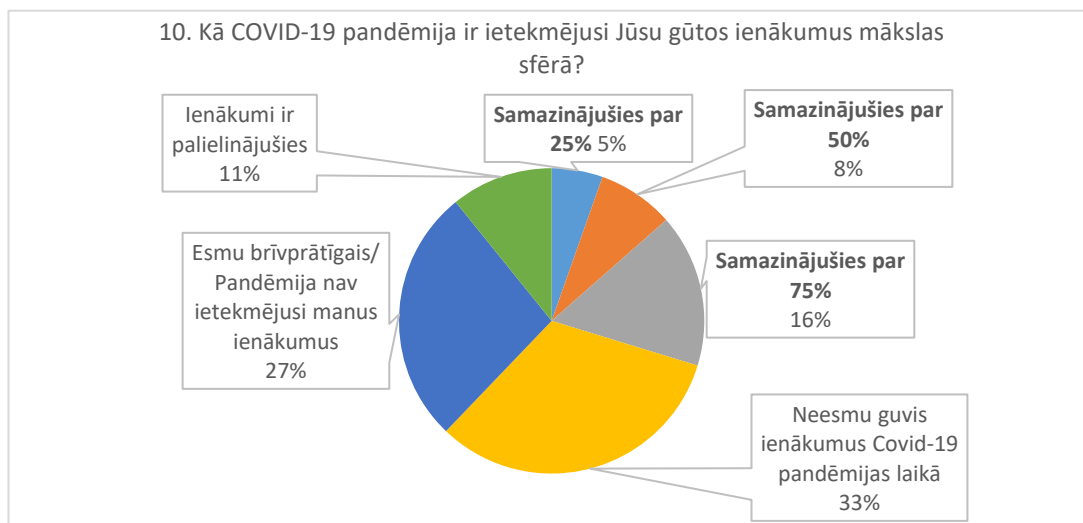
5.1 – Mākslinieku individuālās aktivitātes COVID-19 laikā

20

Kā jau iepriekš minēts, COVID-19 un it īpaši ielgusi ārkārtas situācija valstī ir ietekmējusi kultūras un radošo industriju pārstāvju profesionālo darbību. 94,6% no aptaujātajiem respondentiem atzinuši, ka COVID-19 ir ietekmējis viņu darbu radošajā sfērā, savukārt atlikušie 5,4% norādījuši, ka pandēmijas ietekmi nav izjutuši.

76,9% respondentu atzīmējuši, ka COVID-19 pandēmijas laikā neesot klātienē organizējuši radošos pasākumus, ko, visticamāk, ietekmējuši valdības noteiktie ierobežojumi par pulcēšanos un pasākumu rīkošanu. Savukārt 12,8% aptaujāto norādījuši, ka pandēmijas laikā ir rīkojuši klātienē koncertu, 5,1% respondentu rīkojuši klātienē fotogrāfiju izstādi, 2,6% - teātra izrādi un 2020. gada vasarā, kad valstī noteikti ierobežojumi bija samazināti, sietspiedes darbnīcu.

Runājot par pandēmijas laikā gūtajiem ienākumiem, situācija nav tik vienošmīga, cik, piemēram, iepriekš aprakstītajā Latvijas Kultūras akadēmijas veiktajā aptaujā. 5,41% respondentu ir norādījuši, ka kultūras un radošajās industrijās gūtie ienākumi esot samazinājušies par 25%, 8,11% aptaujāto ienākumi sarukuši uz pusi, savukārt 16,22% aptaujas dalībnieku ienākumi samazinājušies par 75%, turklāt 32,43% COVID-19 pandēmijas laikā vispār neesot guvuši ienākumus.

Atbildot uz jautājumu par iesaisti kādā ar mākslu saistītā projektā pandēmijas laikā, tikai 37,8% aptaujas dalībnieku ir atzīmējuši, ka esot bijuši iesaistīti, savukārt 62,2% respondentu norādījuši, ka neesot piedalījušies mākslas projektos, kas liek domāt, ka daļa kultūras un radošo industriju pārstāvju ir vēlējušies saņemt gatavu mākslas produktu, nevis piedalīties tā tapšanas procesā.

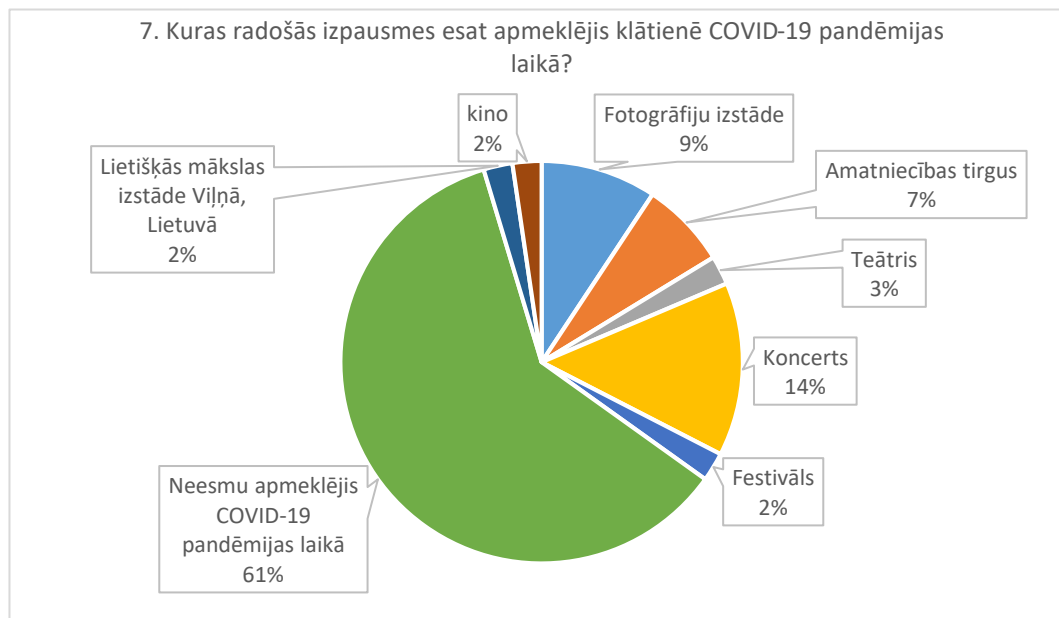
4.2 – Dalība mākslinieciskajās aktivitātēs un pasākumos COVID-19 laikā

Atbildot uz jautājumu par radošo izpausmju apmeklējumu pandēmijas laikā klātienē, lielākā daļa jeb 60,5% respondentu ir norādījuši, ka neesot devušies uz klātienē pasākumiem. 14%

aptaujas dalībnieku apgalvo, ka esot apmeklējuši koncertu, savukārt 9,3% - fotogrāfiju izstādi un 7% - amatniecības tirgu. 2,3% aptaujāto norādījuši, ka klātienē ir apmeklējuši teātri, festivālu, kino un lietišķās mākslas izstādi Viļņā, Lietuvā.

67,6% respondentu ir atzīmējuši, ka pandēmijas laikā ne reizi neesot apmeklējuši izpildītājmākslas pasākumus (teātri, dejas, koncertus, festivālus) klātienē. Pirmkārt, tas varētu būt saistīts ar ierobežojumiem, kas valstī bija noteikti krietnu laiku. Otrkārt, varētu būt, ka

21

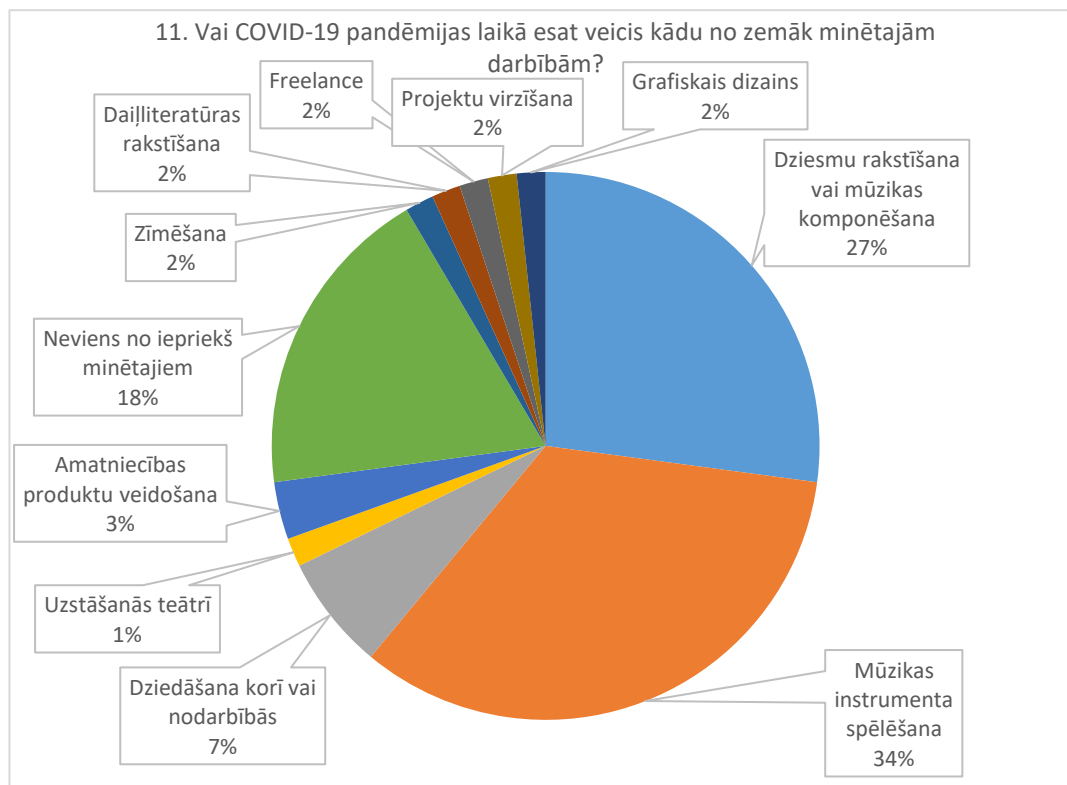

daļa no šiem respondentiem minētos pasākumus ir vērojuši tiešsaistē. Treškārt, iespējams, zemā aktivitāte ir pamatojama ar ienākumu samazināšanos. 16,2% aptaujas dalībnieku ir norādījuši, ka izpildītājmākslas pasākumus ir apmeklējuši reizi 10-12 mēnešos, tātad, visticamāk, periodā, kad ierobežojumi valstī tika samazināti. Lai gan atkārtotās ārkārtas situācijas laikā, kas ilga no 2020.gada 9.novembra līdz 2021.gada 6.aprīlim, visi publiskie un privātie pasākumi tika aizliegti un tos atļāva rīkot tikai, sākot no 2021.gada 15.jūnija, 2,7% aptaujāto norādījuši, ka minētos pasākumus ir apmeklējuši reizi 7-9 mēnešos, 5,4% — reizi 4-6 mēnešos. 8,1% apgalvo, ka reizi 1-3 mēnešos.

Aptauja parāda, ka lielākā daļa respondentu pandēmijas laikā ir nodevušies individuālām muzikālām izpausmēm — 34% aptaujas dalībnieku ir norādījuši, ka esot spēlējuši mūzikas instrumentu, savukārt 27% esot rakstījuši dziesmas vai komponējuši mūziku. Vēl aptaujāto vidū salīdzinoši iecienīta nodarbe pandēmijas laikā ir bijusi dziedāšana korī vai nodarbībās, ko atzīmējuši 7% respondentu. 3% aptaujas dalībnieku esot veidojuši amatniecības produktus, savukārt 2% — nodarbojušies ar zīmēšanu, daiļliteratūras rakstīšanu, grafisko dizainu, projektu virzīšanu un ārštata darbinieku pienākumiem. Tikai 1% aptaujāto norādījuši, ka esot

uzstājušies teātrī. 18% respondentu nav veikuši nevienu no iepriekš minētajām darbībām, neprecizējot, kādas ir bijušas viņu radošās izpausmes epidemioloģiskās krīzes laikā.

22

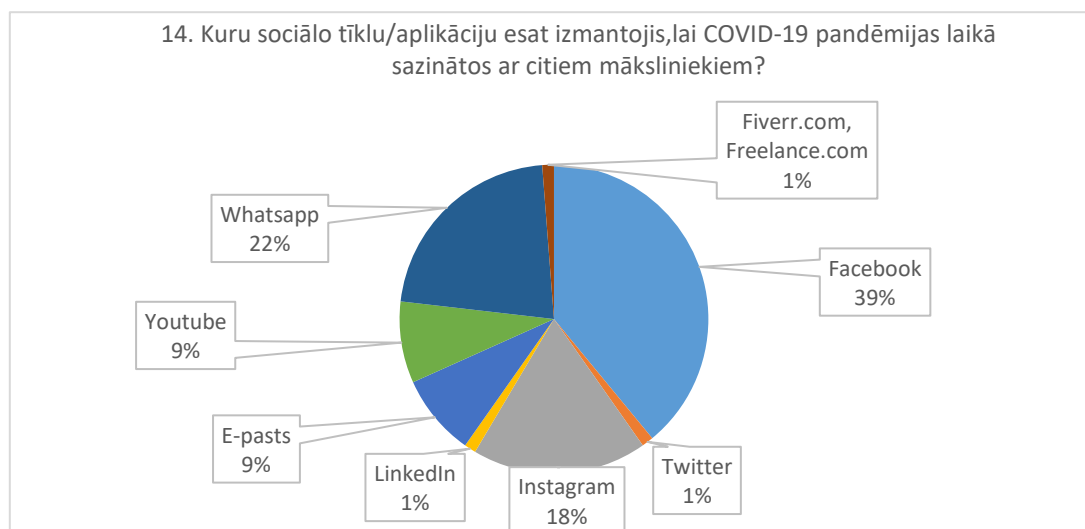
4.3 – Iecienītākā izvēle – klātiešana vai tiešsaiste

COVID-19 pandēmija ir radījusi apstākļus, kas iedrošina attiecību formas maiņu kontaktā ar auditoriju, tāpēc arī 75,6% aptaujāto tiešsaistē ir īstenojuši dažādas darbības, piemēram, 12,2% ir organizējuši tiešsaistes konkursus un sadarbojušies ar citiem māksliniekiem, lai radītu digitālu izstādi, 14,6% ir piedalījušies tiešsaistes koncertā. 17,1% respondentu ir radījuši tādu digitālo mākslu kā mūzika, teātris, rokdarbi, savukārt 24,4% aptaujas dalībnieku pandēmijas laikā nav iesaistījušies tiešsaistes pasākumu organizēšanā.

Pandēmijas laikā jau par vispārzināmu faktu ir kļuvis tas, ka liela daļa sabiedrības ir, tā teikt, izslāpusi pēc kultūras un pasākumiem, un to apstiprina arī aptaujas rezultāti — 94,6% respondentu atzīmējuši, ka ir ieinteresēti apmeklēt mākslas pasākumus klātienē (no tiem 56,8% ir ārkārtīgi ieinteresēti). Tikai 5,4% aptaujas dalībnieku ir norādījuši, ka nav īpaši ieinteresēti piedalīties klātienē mākslas pasākumā.

Aptauja parāda, ka pandēmijas laikā aktīvi ir izmantoti sociālie tīkli, lai nodrošinātu savstarpēju saziņu starp māksliniekiem. Visvairāk tika izmantots Facebook (39%), aplikācija WhatsApp (22%) un Instagram (18%).

23

Kopsavilkums.

COVID-19 pandēmijas laiks ir bijis sarežģīts visiem, it īpaši kultūras un radošo industriju pārstāvjiem, kuriem ir nācies meklēt jaunus veidus, kā turpināt savas radošās izpausmes, uzturēt kontaktus ar citiem māksliniekiem un jaunā, bet saistošā veidā uzrunāt auditoriju. Jau pirms pandēmijas bija skaidrs, ka tiešsaistes saziņa un iesaiste nav tik efektīva, cik klātienē pasākumi, taču ilgu laiku tas ir bijis vienīgais veids, kā turpināt iesākt. Pirms COVID-19 tika plānoti koncerti un izstādes, no kurām vairākums tika atceltas, taču daļa norisinājās tiešsaistē. Tiešsaistē tika organizēti arī konkursi, mākslinieki sadarbojās, lai radītu digitālas izstādes. Interneta vidē tika prezentēts veikums arī mūzikas, teātra un amatniecības jomā. Lai gan krietni mazākā skaitā, tomēr arī klātienē pandēmijas laikā tika organizētas dažādas aktivitātes, piemēram, fotogrāfiju izstādes, amatniecības tirgus, koncerti, festivāli, kino un teātra izrādes, kā arī lietišķās mākslas izstādes.

Respondentu vairākums ir atzinis, ka COVID-19 krīze ir ietekmējusi viņu darbību, tāpēc lielākā daļa aptaujāto mākslinieku ir centušies pielāgoties jaunajiem apstākļiem, tomēr, kā noprotoams pēc aptaujas rezultātiem, daudzi ir gaidījuši iespēju atsākt darbību klātienē.

Var teikt, ka pandēmijas ietekme vairāk ir bijusi negatīva, lai gan ir radījusi nepieciešamību pēc radošākas pieejas ierastajām lietām.

Nemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka māksliniekiem, kurus pandēmijas izraisītā krīze ir ietekmējusi negatīvi, ir nepieciešams nodrošināt dažādus atbalsta instrumentus.

Lai mākslinieki spētu transformēt līdzšinējās izteiksmes formas, pielāgojot tās digitālajai videi un pasākumiem tiešsaistē, ir būtiski attīstīt viņu vispārējās kompetences, kas palīdzētu veiksmīgāk pielāgoties digitālās vides specifikai un auditorijas iesaistei. Māksliniekiem noderētu vadlīnijas un ieteikumi, kā esošajos apstākļos organizēt pasākumus tiešsaistē vai klātienē, ievērojot noteiktos ierobežojumus, lai tie notiktu biežāk un kvalitatīvāk. Mākslinieku

kompetenču pilnveide un pieredzes apmaiņa ar citiem māksliniekiem ir nozīmīgs faktors informācijas apmaiņai, lai labāk adaptētos jaunajā situācijā un turpinātu savas radošās izpausmes. Ir būtiski atbalstīt māksliniekus un sniegt viņiem iespējas savstarpējai komunikācijai ar citiem nozares pārstāvjiem no dažādām valstīm, uzzinot par labās prakses piemēriem, kā veiksmīgāk pielāgoties pandēmijas izraisītajiem apstākļiem. Sniedzot māksliniekiem atbalstu un iepriekš minētos risinājumus, jānodrošina to pieejamība pēc iespējas plašākai radošās nozares pārstāvju auditorijai.

Kultūras kartēšana: SPĀNIJA

Ievads: Spānijas apraksts

26

"Trīs spāņi, četri viedokļi" – spāņu sakāmvārds.

Šis sakāmvārds par Spānijas kultūru pasaka ļoti daudz. Spānijas kultūra nav uztverama vienā dimensijā, tajā var rast daudz vairāk šķautņu nekā tikai tās, ko parasti piedāvā reklāmas vai tūrisma aģentūras. Tā ir balstīta dziļā un daudzšķautņainā dažādībā, neparasti spēcīga vairāku faktoru ietekmē:

1) Spānijas kultūru var uzskatīt par tās unikālā ģeogrāfiskā stāvokļa atspoguļojumu Eiropas, Āfrikas un Vidusjūras krustcelēs – visas šīs teritorijas un tajās dažādos vēstures posmos pastāvošās un Spānijas teritoriju ietekmējušās kultūras ir sniegušas savu ieguldījumu Spānijas kultūras veidošanās procesā cauri laiku laikiem.

Nevajadzētu aizmirst, ka papildus pirmsromiešu ķeltu kultūras, grieķu, fenīciešu, kartāgiešu, Romas civilizācijas, Eiropas, Āfrikas, Vidusjūras reģiona kulturālajai ietekmei reģionā Spānijā pastāv arī izteikta Ziemeļeiropas ietekme, pat valsts ziemeļrietumos – reģionā ar spēcīgām ķeltu saknēm; manāma arī ietekme no Centrālamerikas un Dienvidamerikas kolonizācijas perioda. Tajā pašā laikā divas trešdaļas no valsts dienvidu teritorijas vairāk nekā 600 gadus bija Islāma impērijas kalifāts.

2) Kopš viduslaikiem Spānija ir bijusi liela, nozīmīga impērija ar kolonijām visā pasaulē, uz ilgu laiku kļūstot pat par pasaules svarīgāko impēriju – Spānija un tai piederošās zemes bija tik plašas, ka karaļa Felipes II laikā radās paruna, ka saule Spānijā nekad nenorietot, jo kādā no visām Spānijas kolonijām visapkārt zemeslodei arvien bija gaišs. Spānijas kolonijas bija lielākā daļa no Dienvidamerikas, daļa Centrālamerikas, daļa Ziemeļāfrikas un dažas Dienvidaustrumāzijas valstis.

Gan plašās teritorijas, gan ekonomiskās varas dēļ Spānija bija vērtīgs uzņēmējdarbības, kā arī kultūras dažādības, iedvesmas un apmaiņas centrs ar būtisku ietekmi turpmākās kultūras vēstures veidošanā visas pasaules mērogā.

Jāņem vērā, ka valsts ekonomiskais spēks un sāncensība ar citām teritorijām, galvenokārt Itāliju, Franciju un Angliju, noveda pie Spānijas kļūšanas par neskaitāmu vēsturisku mākslinieku aizbildni visās mākslas nozarēs, pulcējot nozīmīgākos kultūras māksliniekus no dažādām valstīm.

Attiecībā uz vietējo kultūru, kas tiks detalizēti aprakstīta turpmākajā dokumenta saturā, var minēt tādu piemēru kā Svētā Džeimsa ceļš, kas plūst no Francijas (Roncesvalles) un citām valstīm uz Santjago de Kompostelu Galisijā, Spānijas ziemeļrietumos. Sava garuma un novietojuma rezultātā ceļš bija tā laika "internets", kas vienmēr bija pilns ar svētceļniekiem, ceļojošiem uz Santjago no visas pasaules. Tā kā ar reliģiju saistītie cilvēki bija galvenie zināšanu saņēmēji un glabātāji tajā laikā, svētceļojuma galapunktā norisinājās brīnumaina pieredzes un zināšanu apmaiņa, vairāku mēnešu garumā dzīvojot un daloties ar citiem līdzīgi domājošiem.

Tas viss jau daudzus gadsimtus ir radījis ne tikai dažādām teritorijām, kultūrām un civilizācijām nozīmīgu kultūras apripi, bet arī Spānijas valsti, kurai jau sākotnēji esot ar lielu

iekšējo dažādību, teritoriālās kultūras atšķirības kļuvušas pamanāmākas un kopējo valsts kultūru bagātinošākas.

Šī dažādība un daudzo ietekmju kopums radījis lielas atšķirības ne tikai mākslā, bet arī paražās, tradīcijās, valodā un ēdienkartē dažādos Spānijas reģionos.

27

Bez šaubām var apgalvot, ka Spānija ir valsts ar daudzveidīgu, nevienmērīgu, savstarpēji papildinošu kultūru kopumu, kas, lai gan balstās uz kopīga pamata, bet nav valsts ar viendabīgu, "uniformas" kultūru visā teritorijā.

Ņemot vērā vēsturisko kultūras kontekstu un to, ka Spānija mūsdienās ir trešā lielākā valsts Eiropā, ir iespējams apgalvot, ka valstij ir arī vētrains pagātne, ko raksturo imperiālisms, pilsoņu karš un fašisms. Kopš ģenerāļa Francisko Franko nāves 1975. gadā Spānija ir Eiropas Savienības, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas un Pasaules Tirdzniecības organizācijas dalībvalsts, kas ir ļāvis Spānijai padarīt iespējamās straujas un ievērojamas pārmaiņas kultūrā, politikā un sociālajā jomā, kā arī dodot iespēju Spānijā sadzīvojošajām dažādajām kultūrām attīstīties un tikt pielietotām modernos, svaigos veidos un perspektīvās.

Valsti veido 17 autonomi reģioni (autonomas kopienas), tostarp Andalūzija, Katalonija, Galisija, Basku zeme, Kanāriju un Baleāru salas. Ir arī divas autonomas pilsētas (Seūta un Melija) un mazas salas Marokas piekrastē, kas kopā pazīstamas kā "neatkarīgie nocietinājumi" ("*plazas de soberanía*") un arī ir Spānijas oficiālā teritorija.

Pēc jaunākajiem Servantesa institūta (*Instituto Cervantes*) datiem spāņu valoda ir dzimtā valoda 480 miljoniem cilvēku visā pasaulē. Tā ir valsts valoda Spānijā, 19 Latīņamerikas valstīs, kā arī Ekvatoriālajā Gvinejā (valsts Āfrikā).

Lai izprastu Spānijas iekšējo dažādību, ir jāņem vērā, ka, piemēram, Katalonijai, Galisijai, Basku zemei un Valensijai ir savas kultūras un pat oficiālās valodas. Katrai provincei ir savas paražas, sakāmvārdi un arī joki; tas atspoguļojas katras teritorijas mūzikā, arhitektūrā, gastronomijā un populārākajās tradīcijās.

Spāņi ir izteikti identificē sevi ar savu dzimto reģionu, tai skaitā arī ar visām atbilstošajām kultūras īpatnībām.

Ir viegli pamanīt arī kristīgo tradīciju ietekmi spāņu kultūrā – ielu nosaukumos, vietējos svētkos, pilsētu pieminēšos. Lielākā daļa veikalu parasti ir slēgti svētdienās, kas arī ir reliģisko tradīciju atspoguļojums; Spānijas kolonijās gan reliģiskas tradīcijas un tām piešķirtā nozīmība ir ļoti atšķirīga.

Vietējiem un reģionāliem svētkiem ir svarīga nozīme spāņu dzīvē, svētki viņiem reprezentē lepnumu par savu kultūru un kopienas identitātes izjūtu.

Spāņu virtuve ir neatkarīga spāņu kultūras sastāvdaļa. Valsts vidienē un sānos olīveļļa, ķiploki, sīpoli, tomāti, pipari un jūras veltes piešķir ēdieniem Vidusjūras reģionam raksturīgo kulinārijas meistardarbu garšu un smaržu. Tomēr ziemeļos un dienvidos Spānijas tradicionālā virtuve ir ļoti atšķirīga; ziemeļos, kur klimats ir vēsāks, ir vairāk bagātīgu un asu ēdienu, turpretī valsts dienvidu daļā cieņā ir maigāki ēdieni.

Ikviens reģions lepojas ar savu virtuvi, un restorāni un tavernas pret ikvienu viesi izturas kā pret mūsdienu dzīves svarīgāko personu. Spānijas kultūrā komunikācija ir ļoti svarīga, spāņiem patīk tikties ar cilvēkiem, runāties un novērot ikdienas kņadu uz ielas.

Bārmenis vai restorāna īpašnieks ļoti bieži zina visu apmeklētāju vārdus. Ēstuves vienmēr ir skaļas un krāsainas; tūristi var priecāties un klausīties, kā viesi no dažādiem galdiņiem savstarpēji dalās ar jaunumiem.

Spānijas kultūrai raksturīgās arhitektūras diapazons ir plašs: no aizvēsturiskiem pieminekļiem Menorkā, Baleāru salās, līdz ķeltu drupām Galisijā, Meridas un Taragonas romiešu drupām, dekoratīvajiem Lonža Seviljā, Mudéjar ēkām, gotiskajām katedrālēm, pilskalniem, fantastiskiem modernisma pieminekļiem un Gaudi smalkajām skulptūrām Barselonā.

Arī šeit, protams, vēstures notikumi un dažādas kultūras atstāj savu ietekmi uz arhitektūru - valsts dienvidos ir būtisks arābu arhitektūras mantojums, savukārt ziemeļos ietekme uz arhitektūru ir krietni eiropeiskāka.

Vēl viena svarīga kultūras sastāvdaļa Spānijā ir mūzika. Klasiskā ģitāra tika izgudrota Andalūzijā 18. gadsimta 90. gados, kad mauru lautai (*Moorish lute*) tika pievienota sestā stīga. Savu moderno formu ģitāra ieguva 19. gadsimta 70. gados. Ģitāra bija populāra tajā Spānijas daļā, kur meklējama tradicionālā flamenko izcelsme un no vecās Islāma impērijas mantotā kultūra, savukārt citās Spānijas daļās, piemēram, Galīcijā un reģionos, kas agrāk bija Galīcijas daļas, muzikālā kultūra ir pilnīgi atšķirīga. Tur britu tautu un citu Ziemeļeiropas tautu ietekme ir veidojusi ķeltu mūzikai raksturīgu skaņu, klasiski izmantojot dūdas, un arī tradicionālās dejas reģionā ir cieši saistītas tieši ar šādu mūziku.

Pašlaik Latīņamerikai raksturīgu paražu ietekme, ko rada kopīgās valodas priekšrocības, ir novedusi pie latīņamerikāņu mūzikas kā kopīga kultūras elementa izplatības visā Spānijā un spāniski runājošajās valstīs. Latīņamerikāņu mūzika pārlicinoši tiek saukta par Spānijas popmūziku - mūsdienās regatonu Spānijā var dzirdēt gandrīz uz katras ielas un katrā deju klubā. Sevišķi populāra šī mūzika ir kļuvusi jaunāko paaudžu vidū.

Apkopojot izpētīto, spāņu kultūrai visnotaļ ir kopējs pamats, bet arī dažādu ietekmju inerces veidoti kultūras augļi un daudzus gadsimtus ilgusi kultūras attīstība, kā arī intensīvs zināšanu apmaiņas process ar citu tautu kultūrām, kas pastiprinājis jau sākotnējās atšķirības Spānijas teritorijās un veicinājis neviendabīgu attīstību, kas, par spīti visam, nav problēma, bet gan pozitīvs aspekts, kas izceļ Spānijas potenciālu un kultūras bagātību.

1. nodaļa. Nacionālā kultūra un kultūras ietekmes

Spānija kultūras kontekstā ir spēlējusi svarīgu lomu pasaules vēsturē. Tās ģeogrāfiskais novietojums civilizāciju agrīnās attīstības posmā, pozīcija un politiskā ietekme no viduslaikiem līdz impēriju perioda beigām, kā arī kulturālā dažādība, kas īpaši izpaudusies industriālo revolūciju laikā pēdējos 150 gados ir devusi iespēju rasties dažādiem svarīgiem kultūras un mākslas pieminekļiem, kas savās kultūras un mākslas apakšjomās ir slavas zenītā.

Šī parādība neapšaubāmi ir radusies pagātnes ietekmē, kad Spānija bija viena no attīstītākajām un nozīmīgākajām pasaules valstīm, popularizējot vai piedaloties svarīgākajos Eiropas kultūras trendos. Protams, valsts kultūru ietekmēja arī kultūras apmaiņas procesu ar citām tautām rezultātā gūtais tradīciju mantojums (vizīteiktāk procesā iesaistītas teritorijas, kas reiz bija daļa no Spānijas – Dienvidamerika, Centrālamerika, dažas Eiropas un Austrumāzijas teritorijas), kā arī migrantu plūsmas 20. gadsimtā. Šie ir daži piemēri, kas ir saistīti ar eiropisko tradīciju dziļo ietekmi Spānijā, kā arī Spānijas atvērtību dažādu kultūru plūsmai, kas veicinājusi sociālu un kulturālu modernizāciju pēdējā gadsimtā.

Glezniecība: kopš paleolīta ēras, kad radās vieni no slavenākajiem un senākajiem alu

zīmējumiem Altamirā, plašs spāņu gleznotāju pulks ir radījis vēsturiskus meistardarbus. Velaskezs, Murillo, Goija, Pikaso, Dalí, Miró, kā arī Sorolla un citi ir ikoniski mākslinieki, kuru darbu šobaltdien turpina Antonio Lopezs, Antoni Tapies un citi. Gan senākā pagātnē, gan tik vien kā pēdējā gadsimta laikā spāņu mākslinieku talantam ir bijusi svarīga ietekme uz starptautiska līmeņa glezniecības aktualitātēm. Katrā mūsdienu glezniecības trendā var atrast kādu spāņu pārstāvi, kas popularizē attiecīgo jauno stilu un formu.

Literatūra: Vēl bez Migela Servantesa "Kojota" spāņu vēsturē ir daudz dažādos laika posmos aktuālu un ietekmīgu rakstnieku, piemēram, Federico García Lorca, Miguel de Unamuno, Benito Pérez Galdós, Jacinto Benavente, Juan Ramón Jiménez un Vicente Aleixandre, kas, radot literatūru spāņu valodā, nopelnījuši vairākas Nobela prēmijas.

Spāņu literatūras ietekme pasaulē vienmēr ir bijusi ļoti nozīmīga un ir ar globālu ietekmi, aptverot visas pasaules valstis, kurās cilvēki komunicē spāņu valodā. Spāņu rakstnieki dažādu žanru ietvaros ir radījuši nozīmīgus darbus (piemēram, romāni un dzeja), kā arī snieguši savu ieguldījumu tādos jaunmodīgos žanros kā modernisms, sirreālisms, avangards, simbolisms, romance, kriminālromāni, pikantērija un tamlīdzīgi.

Kino: daudzi spāņu mākslinieki gadu gaitā ir sasnieguši būtiskus kino jomas stūrakmeņus. Slavenākie spāņu režisori ir Luis Buñuel, Luis García Berlanga, Pedro Almodóvar, Alejandro Amenábar, Julio Médem un Víctor Erice, kamēr zināmāko aktieru rindās var atrast tādus vārdus kā Antonio Banderas, Javier Bardem, Francisco Rabal, Fernando Rey, Sara Montiel, Penélope Cruz un Carmen Maura. Ar to, protams, spāņu nopelni kino jomā nebeidzas, jo daudz ir arī tehnisko profesionāļu, kas ir guvuši atpazīstamību un saņēmuši slavenas starptautiskas balvas par producēšanas dizainu, režiju, fotomākslu, filmu setiem un kostīmiem, grimu, mūziku vai specefektiem. Gil Parrondo, Javier Aguirresarobe un Alberto Iglesias ir spilgtākie piemēri starptautiskos projektos klātesošiem spāņu māksliniekiem. Viņu darbi ir ietekmējušies no eiropiešu tradīcijām, taču ir ar individuālu skatpunktu, kā arī spēcīgu autora nostāju spāņu kultūras un vēstures pusē.

Mūzika un deja: Spānija ir devusi lielu skaitu cilvēku, kuri ir bijuši izcili mūzikā – gan klasiskajā mūzikā, gan mūsdienu mūzikā, tai skaitā, piemēram, komponists Manuel de Falla, dziedātāji Plácido Domingo, Josep Carreras, Montserrat Caballé un daudzas mūsdienu grupas un dziedātāji. Tai pašā laikā svarīga attīstība un starptautiska atpazīstamība ir sasniegta arī klasiskajā baletā un citu deju nozarēs.

Spāņu mūzika ir tehniskā, skatuviskā un muzikālā ziņā realizējusies ar mūziķu un deju palīdzību. Tie pārstāv dažādus žanrus – ķeltu tautas mūziku, flamenko, kā arī citus Spānijas teritorijai raksturīgus tautas mūzikas žanrus atbilstoši ģeogrāfiskajām un kultūras īpatnībām. Stipra ietekme mūzikā ir bijusi arī no latīņu kultūras un teritorijas šķērsojošiem migrantiem. Ir piedzīvoti arī lieliski dziedātāji un mūsdienu mūzikas grupas popa un roka žanrā, kas joprojām ir ietekmīgas un populāras spāniski runājošo valstu teritorijās.

Mode un dizains: Spāņu māksliniekiem modes pasaulē ir bijusi pastāvīga loma, zināmākie dizaineri ir Cristóbal Balenciaga, Manuel Pertegaz, Paco Rabanne, Armand Basi, Elio Berhanyer, Jesus del Pozo, Adolfo Dominguez, Pedro del Hierro, kā arī Manolo Blahnik. Spāņu radošums, protams, neizpaužas tikai dizaina jomā, bet arī industriālajā ražošanā un izplatīšanā, radot dažas no lielākajām apģērba ražošanas kompānijām pasaulē, piemēram, Inditex. Šīs kompānijas ietekme, apvienojot spāņu tradicionālo modi ar spāņu moderno modi, kopš eksporta uzsākšanas uz Eiropu joprojām ietekmē gan haute couture, gan ikdienas apģērba modi lielāko zīmolu apģērba līnijās.

Ēdiena gatavošana: Spānijai ir senas ēdiena gatavošanas tradīcijas – valstī mīl ēdienu, 20. gadsimtā pasaulē populārākie bija daudzi spāņu šefpavāri (slaveni ar savu ietekmi, kā arī ar dažu populārāko ēdienu un trendu radīšanu), mūsdienās Spānijā mājās ir raduši vairāki kritiķu atzīti restorāni. Juan Mari Arzak, Pedro Subijana, Martín Berasategui, José Andrés, kā arī Ferrán Adriá ir daži no pasaulē iemīļotiem un talantīgiem kulinārijas profesionāļiem, kas ir spāņu virtuvei radījuši starptautisku garšu.

Arhitektūra: Spānijas mākslinieki ir triumfējuši daudzās nozarēs, tai skaitā arī arhitektūrā. Daži no slavenākajiem arhitektiem ir Antoni Gaudí, Rafael Moneo, Santiago Calatrava, Ricardo Bofill.

2. nodaļa. Vietējā kultūra, kultūras pasākumi un izpausmes – Galīcijas reģions

31

Galīcija ir reģions, kas Spānijas Konstitūcijā aprakstīts kā “ar vēsturisku tautiskumu” tā iemesla dēļ, ka reģionam piemīt viegli definējamas un konsekventas rakstura īpašības. Šīs īpašības arī padara reģionu unikālu.

Valoda: Galīciešu valoda pieder romāņu valodu saimei, kas attīstījās no latīņu valodas, ko teritorijā ienesa Romas impērija. Vēstures avoti apliecina, ka kopš 9. gadsimta galīciešu valoda ir kļuvusi par neatkarīgu valodu²⁷. Mūsdienās šī valoda reģionā ir diezgan plaši pārstāvēta un lietota: tā ir ikdienas valoda 40% reģiona iedzīvotāju, kamēr 35% vienlīdzīgā daudzumā izmanto gan galīciešu, gan spāņu valodas. Statistika liecina, ka 90% Galīcijas pilsoņu saprot galīciešu valodu²⁸.

Literatūra: Galīciešu literatūra gan dzejā, gan prozā ir ļoti ražīga. Šajā sadaļā iespējams iekļaut gan mūsdienu autoru izlasi, gan arī 19. un 20. gadsimtā atzītos māksliniekus, piemēram, izcilo dzejnieci Rosalía de Castro un tādus rakstniekus kā Castelao, Valle-Inclán, Curros Enríquez, Pardo Bazán, Eduardo Pondal un Cabanilla.

Fragments no dzejoļa

“Ardievu, upes, ardievu, strūklakas”

(Good-bye rivers, good-bye Fountains):

Ardievu, upes, ardievu, strūklakas;
Ardievu, mazās straumītes;
Ardievu, mans acu skats:
Nezinu, kad mēs tiksimies vēl.
Pļavas, strauti un ielejas,
Priežu stāvi, šūpoti vējā,
Mazie, čiepstošie putni,
Mīlais mana prieka namiņš,
Dzirnavas kastaņu mežā;
Dimanta mēnessgaismas skaidrās naktis,
Kazenes zaros,
Ko mēdzu apmīlot
Šauras taciņas caur kukurūzas laukiem,
Ardievu, uz mūžiem, ardievu!
Ardievu, paradīze,
Ardievu, laime,
Es atstāju savu dzimto māju,
Mana zeme, mans pamats,
Zeme, kur augu,
Mazais dārzs, ko tik ļoti mīlu,
Mīlie vīgu koki, ko stādīju,
Lolotie, skanīgie zvani
Mazajā apkaimes baznīcā
Es atstāju ciematiņu, ko zinu
Un dodos pasaulē, ko vēl neesmu redzējis!

Good-bye rivers, good-bye fountains;
Good-bye, little rills;
Good-bye, sight of my eyes:
Don't know when we'll see each other again.
Meadows, streams, groves,
Stands of pine waved by the wind,
Little chirping birds,
Darling cottage of my joy,
Mill in the chestnut wood,
Clear nights of brilliant moonlight,
Blackberries in the brambles
That I used to give my love,
Narrow footpaths through the cornfields,
Good-bye, for ever good-bye!
Good-bye, heaven,
Good-bye, happiness,
I leave the house of my birth,
Sod of mine, sod of mine,
Sod where I was raised,
Small orchard I love so,
Dear fig trees that I planted,
Cherished ringing bells
Of the tiny parish church,
I leave the hamlet that I know
For a world I haven't seen!

²⁷ Tradición; Galicia. Online: <http://www.galicia.es/es/tradicion>

²⁸ O Galego no mundo; Real Academia Galega. Online: <https://academia.gal/datos-uso>

Mūsdienu slavenākie spāņu autori ir Cunqueiro, Xohana Torres, Blanco Amor, Ánxel Fole, Miguel Rivas, Suso de Toro, Fina Casalderrey un citi²⁹.

Deja: *muñeira* un *xota gallega* ir divas vistipiskākās galīciešu dejas ciešā saskaņā ar galīciešu mūziku. *Muñeira* ir ar 6/8 taktsmēru un to parasti pavada *gaita* (galīciešu stabule) un *aturuxos* (prieka izsaučieni)³⁰.

Divi spilgti galīciešu deju piemēri:

- https://www.youtube.com/watch?v=kSZcP_ed60E
- https://www.youtube.com/watch?v=vBNwZY5w_as

Mūzika: tradicionālie mūzikas instrumenti reģionā ir *gaita* un *pandeireta*. *Gaita* ir ķeltu pūšaminstruments (līdzīgs skotu dūdām), un mūsdienās bieži tiek pievienots arī roka un elektroniskās mūzikas žanru skaņdarbos. *Pandeireta* ir ar roku spēlējams mūzikas instruments garumā starp 13 un 28 centimetriem, ko lielākoties izmanto, lai pavadītu sieviešu dziedāšanu. Šī mūzika, cieši saistīta ar ķeltu mūziku, ar ko tai ir arī daudz kopīga, tomēr ir ar savu raksturu, jo ir saistīta arī ar vietējo zemi un vietējā mērogā tradicionālām mūzikas izpausmēm. Tradicionālā galīciešu mūzika ir klātesoša dažādos svētkos un arī sērās, ikdienā un tradicionālās norisēs daudzajos nelielajos Galīcijas ciematos.

Galīciešu kultūras mantojums: galīciešu kultūras mantojums ir diezgan plašs, īpaši var izcelt *Castros*, kas ir nocietinātas apmetnes, radušās dzelzs laikmetā kalnu galos, 3. gadsimtā būvētās Lugo romiešu sienas, kā arī Herkulesa torni *A Coruña* pilsētā – abi pēdējie objekti iekļauti arī UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā.

Šo pagodinājumu saņēmuši vēl divi galīciešu dārgumi – Santiago de Compostela pilsēta 1985. gadā un Santiago ceļš 1993. gadā³¹. Nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā 2018. gadā³² tika iekļauta īpaša celtniecības metode ar akmeņiem (*the dry stone construction technique*). Visā Santiago teritorijā šī metode ir plaši izmantota un ir redzama akmens konstrukcijās, baznīcās, *hórreos* (patvertnes) un *cruceiros* (krusti krustcelēs). Galīciešiem ir ļoti svarīga sava valoda un tās saglabāšana kopā ar citām vietējām tradīcijām. Vietējie svētki ir, piemēram, *Entroido* karnevāls ar slavenajiem *Cigarróns*, arī *Magosto* (pagāniska tradīcija, saistīta ar ražas novākšanas laiku un kastāņiem) un tamlīdzīgi. Attiecībā uz reģiona rokdarbu mākslu nedrīkst aizmirst *bolillos* (īpašas mežģīnes)³³ un, protams, neatņemama Galīcijas kultūras sastāvdaļa ir arī reģionam raksturīgās kulinārijas receptes.

²⁹ La Cultura gallega; Cocina gallega. Online:

http://www.cocinagallega.es/web/cultura/cultura/historia_de_la_cultura_gallega.html

³⁰ Folklore en Galicia; Musicaalba. Online: <http://musicaalbacieza.blogspot.com/p/trabajo-galicia.html>

³¹ World Heritage List. UNESCO. Online: <https://whc.unesco.org/en/list/&order=country#alphaG>

³² Galicia en la UNESCO. Cultura en Galicia. Online: <https://www.cultura.gal/es/destaque-patrimonio/50819>

³³ Cultural Heritage and Traditions. Cultura de Galicia. Online: <https://www.cultura.gal/es/destaque-patrimonio/46819>

3. nodaļa. Projekta vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts

33

Projekta informatīvie partneri katrā valstī ir nozīmīgi gan projekta rezultātu un intelektuālo materiālu izplatīšanai, gan projekta mērķu sasniegšanai. Spānijai katrā reģionā ir liela kultūras bagātība ar daudzveidīgu izcelsmi. Kaut gan projektā iesaistītā organizācija atrodas Spānijas ziemeļrietumos, informatīvie partneri valstī tika atlasīti no visas valsts teritorijas, lai nodrošinātu kvalitatīvāku informācijas un kultūras pārklājumu projekta ietvaros.

Vēl pirms projekta uzsākšanas tika uzsākta komunikācija ar dažādām vietēja mēroga kultūras asociācijām ar mērķi iepazīstināt ar projektu un piedāvāt iespēju sadarboties projekta ietvaros kā vietējiem partneriem. Šajā pirmajā stadijā dažādas organizācijas izrādīja lielu interesi projekta attīstībā un arī Erasmus+ programmas niansēs, jo līdz šim lielākoties par tādām iespējām nebija dzirdējušas. Attiecībā uz visu projekta norises periodu spāņu organizācijas plāns ir turpināt sazināties ar dažādām organizācijām, kas saistītas ar kultūru, lai palielinātu iesaistīto vietējo partneru skaitu un spēju kvalitatīvi izplatīt projekta rezultātus.

Pirmajā kontaktu loka veidošanas fāzē organizācija sazinājās ar tām asociācijām un iestādēm, kas ir saistītas ar deju, tradicionālo galīciešu tautas mūziku, ar orķestriem un mūzikas asociācijām, kā arī ar vokālo mūziku saistītām organizācijām. Visas no uzrunātajām organizācijām izrādīja interesi piedalīties projektā un izplatīt projekta rezultātus.

<https://www.instagram.com/arteydanzavigo/?hl=es>

Arte&Danza: Šī ir multidisciplināra vieta, kur deja, māksla, fotomāksla un teātris sadzīvo kopā, katram apmeklētājam un dalībniekam dodot iespēju ļaut vaļu ziņkarei un mācīties no citiem, vienlaikus atrodoties imersīvā kultūras un mākslas vidē. Centra studenti ir piedalījušies dažādos valstiska un starptautiska mēroga konkursos.

<http://www.orquestagaos.com/>

Orquesta y coro Gaos: Asociācija, kas apvienota ar orķestri un kori un aicina savā pulkā ikvienu, kas izbauda mūziku.

Asociācijas orķestris savu darbību sāka 2009. gadā un sastāv no aptuveni 80 dalībniekiem. Vairāk nekā 450 mūziķu no Galīcijas: augstākās izglītības iestāžu, konservatoriju studenti un skolotāji ir paspējuši pabūt orķestra sastāvā. Orķestris laika gaitā ir attīstījis nopietnu aktivitāti koncertu sfērā, pastāvēšanas laikā organizējot vairāk kā 80 koncertus un pieaicinot vairāk kā 35 galīciešu mūziķus (daudzi no tiem ir jau ar gadiem ilgu karjeru nozarē) sniegt solopriekšnesumus koncertos.

2010. gadā orķestris ierakstīja galīciešu dziesmu CD diriģenta Juan Durán un solistes – soprāna - Cristina Gallardo-Dômas pavadībā. Kopš 2011. gada orķestra tradīcija ir

Ziemassvētku koncerts norises vietā "IBS Padre Rubinos", kur kopā ar orķestri un asociācijas kori uzstājas arī svēti mākslinieki. Papildus orķestra personīgajai koncertu sezonai A Coruna pilsētā un citās galīciešu kopienas apdzīvotās vietās, asociācija regulāri aicina kvalitatīvus mūziķus apmācīt un uzlabot orķestra dalībnieku muzikālās kompetences. Daži no orķestra īslaicīgajiem skolotājiem ir bijuši vijolnieks David Grimal, kā arī čellists David Etcheve.

Orķestris spēlē arī mūsdienu mūzikas koncertos, izpildot jauno komponistu darbus un sadarbojoties ar Galīcijas komponistu asociāciju, popularizē netradicionālu mūzikas grupu un ansambļu veidošanos orķestra ietvaros, kā arī piedāvā simfoniskos koncertus ar māksliniekiem no citiem žanriem, izpildot, piemēram, *Los Secrets* vai *Raphael*.

Asociācijas koris: dibināts 2010. gadā, ir ar aptuveni 55 dalībniekiem un visiem no šiem dalībniekiem ir ilgstoša pieredze vietējos kopienu koros. Tā aktivitāte tiek dalīta starp a capella mūzikas izpildīšanu un simfonisko kormūziku ar īpašu uzsvāri uz opermūziku. Koris ir piedalījies Operas draugu festivālā un arī A Coruna pilsētas Liriskajā sezonā, skaņdarbu producēšanas procesā sadarbojoties ar zināmiem diriģentiem, skatuves direktoriem un dziedātājiem, starp kuriem izceļas tādi diriģenti kā Gómez Martínez, Ramón Tébar vai Keri-Lynn Wilson, tādi skatuves direktori kā Mario Pontiggia un Alfonso Romeu, un dziedātāji Celso Albello, Gregory Kunde, Juan Jesús Rodríguez un Marianne Cornetti.

2011. un 2012. gadā koris piedalījās I un II Katedrāļu sērijā, dziedot Mocarta "Rekviēmu" un G. Puccini "Messa dei Gloria" kopā ar asociācijas orķestri. Šajā pasākumā tika atzīmēta Santiago de Compostela katedrāles 800.-tā gadadiena. Kopš tā laika koris ir piedalījies un uzvarējis vairākos valstiska mēroga konkursos.

2015. gada septembrī koris uzsāka jaunu projektu: *minigaos*, divu bērnu koru radīšana, caur kuriem veicināt mūzikas aizrautību un kordziedāšanu jau no bērna kājas. Fernando Briones ir mākslinieciskais un muzikālais asociācijas kora un arī orķestra vadītājs, un orķestra goda biedrs ir maestro Cristóbal Halffter.

Galvenā iesaistīto partneru loma ir sniegt atgriezenisko saiti par izstrādātajiem materiāliem, atbalstīt projekta rezultātu izplatīšanas aktivitātes un piedalīties 4 pieredzes apmaiņas/mācību aktivitātēs projekta norises gaitā.

Pēc projekta tajā iesaistītie vietējie partneri varēs turpināt izplatīt un izmantot projektā radītos intelektuālos rezultātus, materiālus un kultūras produktus.

4. nodaļa. Kultūras situācija Spānijā COVID-19 kontekstā

35

Spānijā kultūras sektors koronavīrusa krīzes ietekmē cieš diezgan lielā mērā, bet par spīti negatīvajām tendencēm karantīnas laikā pilsoņi ir patērējuši vairāk kultūras kā jebkad. Lai saprastu šo paradoks, ir jāsaprot, ka kultūra ir savā ziņā diplomātisks process un ka kultūras ideju kā tādu ir iespējams pagriezt par 180 grādiem. Labākas izpratnes nolūkos ir vērts aizdomāties par kino, jaunākajām tehnoloģijām, teātri, grāmatu izdevniecību, mūziku un pasākumiem.

Kopš 2020. gada 21. jūlija, pateicoties Eiropas atgūšanās fondam, ir pavērusās jaunas perspektīvas sadarbībai kultūras nozarē Spānijā. Fonda līdzekļi pēc Eiropas Komisijas rīkojuma tiks izdalīti valstīm, kas ir tikušas visvairāk ietekmētas pandēmijas periodā, un šo valstu skaitā ietilpst arī Spānija. Tādējādi Spānijas valstij šobrīd ir iespēja saņemt ļoti nozīmīgu finansējumu sadarbības veicināšanai kultūras nozarē.

Šis Eiropas atgūšanās fonds pašlaik tiek apspriests Eiropas parlamentā un jebkuru lēmumu būs jāapstiprina Eiropas Komisijai. Spānija saņems vairāk nekā 140 miljonus eiro. Šī summa tiks piemērota projektu veidā, un dos iespēju daudziem māksliniekiem un organizatoriem radīt interesantus projektus ārējās aktivitātes stiprināšanai.

Tai pašā laikā jaunas instrukcijas ir tikušas nosūtītas vēstniecību kultūras departamentiem, norādot uz "kultūras padomdevējs" lomas maiņu no "plānotāja" uz "aģentu" vai "moderatoru". Šis kalpo kā kultūras produktu radītāju vajadzību atzīšana un pielāgošanās tām.

Ekonomiskie izaicinājumi un paradigmu maiņa pēc koronavīrusa krīzes: kultūra ir biznesa un vienā vai citā veidā tā arvien meklē veidus, kā būt pelnītspējīgai valsts kopējā ekonomikā. Ir nepieciešams saprast, ka, lai gan zināšanas un idejas ir šķietami bezmaksas, radošiem cilvēkiem dzīvošana tomēr nav bezmaksas, un tāpēc kultūrai ir sava cena un sabiedrībai par to būtu jāmaksā.

Vissvarīgākie izaicinājumi kultūras sektorā šobrīd ir dzimumu līdztiesība, mākslinieku statūtu izveide un jauna autortiesību likuma izstrāde, kurā visinovatīvākās izmaiņas būs saistītas ar nodokļu politiku, PVN nodokļa samazinājumu kultūras jomā, konkrēti pienākumi dažādu digitālo platformu uzturētājiem un sistemātisks atbalsts harmoniskai pārejai uz digitālu formu dažādos kultūras sektoros.

Galvenās vājās vietas Spānijas valstī saistībā ar kultūras ekonomiku ir privāto finansētāju trūkums. Kultūras aktivitāšu daudzums ir progresīvi samazinājies pēdējos gados, un kultūras pasākumiem tērētie līdzekļi uz vienu mājsaimniecību 2018. gadā bija 682,5 euro, kamēr 2017. gadā šis pats skaitlis bija 718,3 euro. Arī publiskās finansēšanas iespējas Spānijas kultūrai ir sabrukušas, īpaši pēc pandēmijas plosīšanās pasaulē.

Komerציālā ziņā statistika ir mazliet uzlabojusies. Ekonomikas un kultūras sektori valstī ir uzlaboti, un pēc statistikas datiem, Spānijā darbojas 122 673 uzņēmumi (112 643 tūkstoši 2008. gadā), kas reprezentē 3,7% no visām Spānijas juridiskajām personām. Šajā pat gadā tika radītas 690 300 darbavietas, 3,6% no kopējā darbavietu skaita Spānijā (2008. gadā tika radītas 706 300 darbavietas). Ir nepieciešams uzdot jautājumus un vērīgi analizēt dinamiku un faktorus, kas padara šo skaitļu uzlabošanu sarežģītu.

Kopējā ekonomiskā un kultūras dinamika ir mainīga. Arī tagad ar pandēmijas ietekmi daudz kas ir mainījies. Cilvēki vairs neiet uz pasākumiem, bet pasākumi dodas uz cilvēku mājām digitālā formā. Kultūras dzīve kopienās, neskatoties uz sarežģījumiem, joprojām grib dzīvot un turpināties.

Kultūras sektors ir redzami noskumis un kultūra ir ekonomiski stagnanta. Bet ar visu to pilsoņi ir spējīgi piešķirt dinamiku dažādiem procesiem un no jauna tos aktivizēt pat krīzes situācijās, jo kopumā ir redzams, ka dažādas kultūras plūsmas atkal ir palielinājušās. Valsts nekontrolē šīs plūsmas, bet parādās aizvien vairāk un vairāk dažādu aģentu un citu iesaistīto, kas darbojas pēc starptautiskas un atvērtas loģikas principiem.

Alternatīvu skatu uz COVID-19 krīzi kultūras sektorā, domājot par nodarbinātības jautājumiem, piedāvā pēdējo 4 trimestru nodarbinātības datu analīze, kas tapusi uz Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju aptaujas bāzes (aptauja par 2019. gada pēdējo ceturksni un 2020. gada pirmajiem 3 ceturkšņiem).

Šo 4 ceturkšņu laikā vidējā nodarbinātība kultūras jomā bija 683,5 tūkstoši cilvēku (tie ir 3,5% no kopējā Spānijā nodarbināto cilvēku skaita šajā periodā). Nodarbināto vīriešu skaits veido 58,7% no kultūrā nodarbināto kopskaita, kamēr kopējā nodarbināto skaitā vīriešu proporcija ir 54,3%. No visiem kultūras nozarē nodarbinātajiem cilvēkiem 71,1% ir ar augstāko izglītību un 67,7% darbinieku strādā uz darba līguma pamata (nav pašnodarbinātie). Pilna laika darba līgumi veido 88,6% no kultūras nodarbinātības un 11,4% - nepilna laika darba līgumi.

Šo ir iespējams papildināt ar visnesenāk pieejamajiem datiem par 2020. gada trešo ceturksni (jūlijs - septembris). Kultūrā nodarbināto skaits bija aptuveni 647,4 tūkstoši cilvēku, kas ir par 8,1% mazāk nekā tajā pašā ceturksnī gadu iepriekš. Kopējās izmaiņas kultūras nozares nodarbinātības rādītājos salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir -5%. Vīriešu nodarbinātības rādītāji kultūras nozarē ir par 9,6% zemāki nekā 2019. gada trešajā ceturksnī un sieviešu nodarbinātības rādītāji kultūras nozarē ir par 5,6% zemāki salīdzinājumā ar to pašu periodu. Apmaksāto darbinieku skaits bija 429 tūkstoši (vidējais ikgadējais skaita samazinājums – 11,6%) un pašnodarbināto skaits samazinājās tikai par 0,3 procentiem.

Kopumā, salīdzinot šī brīža nodarbinātību kultūras jomā ar situāciju 2019. gadā, lielākās izmaiņas ir skārušas uz darba līguma pamata strādājošos darbiniekus, īslaicīgu līgumu darbiniekus un tos, kuri strādā nepilna laika darbu³⁴.

Ministrija uzsvēra, ka kultūras nozarei 2021. gada budžetā paredzēts piešķirt par 37% lielāku summu nekā iepriekšējā gadā. 2020. gadā tika izsludināti divi rīkojumi ar papildus izstrādātām darbībām un aktivitātēm ar mērķi atbalstīt kultūras sektoru pandēmijas laikā. Ministrija atzīst centienus izveidot īpašus Mākslas Statūtus (sīkākai informācijai ir iespējams ieskatīties 2019. gada Spānijas valdības aktualitātēs par vienošanos, kas slēgta Spānijas parlamentā 2018. gadā), audiovizuāla HUB konsolidāciju un Nacionālā Dejas popularizēšanas centra radīšanu³⁵.

³⁴ <https://atalayar.com/en/content/spanish-culture-increases-its-influence-abroad>

³⁵ <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/sp/>

5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze

37

Spānijas mākslas situācijas šī brīža konteksts aizsācies stagnātiskā situācijā vēl pirms pandēmijas. Sākotnēji spēcīgā augšupeja pēc 2008. gada krīzes pakāpeniski ir kļuvusi lēnāka, un, kaut gan jaunas krīzes nav bijis, nav bijis arī jaunas izaugsmes periods.

2019. gadā dzīvās mūzikas pasākumi Spānijā nopelnīja 382 miljonus eiro, bet, kā apgalvo "Profesionālo mūziķu apvienība", 2020. gada novembrī trīs no četriem 2019. gadā aktīviem māksliniekiem tika samazinājuši savu aktivitāti par 90%, un šī statistika nav uzlabojusies arī 2021. gadā, kur 75% mūziķu šī gada pirmajā pusē nav piedalījušies nevienā koncertā.

Balstoties uz Spānijas Skatuves mākslas akadēmijas teikto, arī teātra nozare Spānijā šobrīd ir kritiskā stāvoklī, ieskaitot visus nozarē nodarbinātos profesionāļus; tikai neliela daļa no visiem darbiniekiem ir tikuši pārvirzīti uz plaukstošo televīzijas raidījumu un seriālu jomu. Nacionālais skatuves mākslas institūts, no kura ir atkarīgi Nacionālais drāmas centrs un Spānijas nacionālais balets, ir piedzīvojuši zaudējumus 7.5 miljonu euro apmērā, kas vairāku gadu periodā ir samazinājums par 64,25%. Izrāžu skaits ir samazinājies no 1792 uz 933 un arī apmeklētāju 2020. gadā ir bijis par 62,75% mazāk.

Nodarbinātu radošo nozaru mākslinieku 2019. gadā bija daudz – 68 800 cilvēku. Gadu vēlāk 14 700 no tiem mainījās nodarbinātības statuss, atstājot nodarbināto pulkā vien 54 100 cilvēku. Arhīvistu, bibliotekāru, kuratoru daudzums pieauga par 4 tūkstošiem, bet vislielākais darbinieku skaita pieaugums bija rakstniecības, žurnālistikas un valodniecības nozarēs – no 72 100 uz 82 500 nodarbinātajiem (par 12,6% vairāk).

Šajā kontekstā pozitīvu jaunumu nav daudz, un tie paši fokusējas tikai uz 2 specifiskām jomām:

1. Videospēļu sektors Spānijā nav pārstājis augt par spīti pārceltiem spēļu iznākšanas datumiem un atceltiem videospēļu kongresiem utml. Videospēļu patēriņš internetā ir pieaudzis, un tas ir palīdzējis arī citām digitālām platformām un uzņēmumiem tādās jomās kā mobilo spēļu bizness vai e-sports.

2. Spāņu televīzijas un audiovizuālais sektors arī aug un popularizē nodarbinātību. Vidējais televīzijas patēriņš ir palielinājies par 7,5% un šis sektors veido audiovizuālo saturu visām spāniski runājošajām valstīm.

Attiecībā uz modes biznesu ir iespējams novērot ienākumu apjoma kritumu 42% apmērā. Kopējais modes bizness ir guvis zaudējumus 10 611,79 miljonu eiro apmērā un apmēram 24% no visiem sektora uzņēmumiem (39 592 gab.), kuros nodarbināta liela daļa no nozares profesionāļiem, ir bijuši spiesti izbeigt darbību. Papildus tam spāņu dizaineru modes izstrādājumu patēriņš ir samazinājies līdz minimumam un kompānijas ir pazaudējušas apmēram 400 miljonus eiro kopš 2020. gada marta.

Kopumā Spānijas kultūra cieš no lielākā darbavietu skaita zaudējuma viena gada laikā pandēmijas dēļ. Darbinieku daudzums ir samazinājies par 42 100 darbiniekiem, kas būtībā ir 6% no visiem 710 200 cilvēkiem, kas darbojās kultūras nozarēs 2019. gadā. Iepriekšējā desmitgadē pat lielākajās krīzēs netika sasniegts šāds darbavietu samazinājuma apjoms.

Prognozes 2021. gadam izvirza iespēju, ka darbavietu samazinājuma apjoms radošajās nozarēs būs vēl lielāks nekā 2020. gadā.

Un, lai gan nodarbinātība kultūras jomā tiek raksturota ar darbinieku augstāku izglītību nekā vidēji Spānijas darba tirgū (kultūras nozarē augstāko izglītību ieguvušo darbinieku daudzums ir 71,9%, valsts kontekstā kopumā šis skaits ir 45,5%), tas neļauj izvairīties no sektora nestabilitātes. Kopš pandēmijas sākuma šis risks ir palielinājies: algotu darbinieku un arī pašnodarbināto skaits samazinājās par 9,4%. Darbinieki ar nenoteikta laika līgumiem ir lielākā drošībā nekā īslaicīgo līgumu īpašnieki – darbinieku skaita samazinājums šo līgumu kontekstā ir attiecīgi 3,1% un 24,3%. Ir svarīgi atcerēties, ka 68,6% no kultūras un mākslas nozarēs nodarbinātajiem cilvēkiem saņem pilna laika algu, bet valstī kopumā statistikas rādītāji ir daudz augstāki – 83,9%. Pašnodarbināto cilvēku daudzums kultūras sektorā valstī proporcionāli ir divreiz lielāks par pašnodarbināto daudzumu Spānijas darba tirgū citās nozarēs kopumā. Lielāko darbavietu samazinājumu ir piedzīvojuši cilvēki vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem. Vienīgā vecuma grupa, kas ir piedzīvojusi darbavietu pieaugumu, ir cilvēki virs 55 gadu vecuma.

Valstī turpinās arī dzimumu diskriminācija un, lai gan pandēmija ir izraisījusi gan vīriešu, gan sieviešu aktivitātes kritumu radošajās nozarēs, joprojām nodarbināto cilvēku proporcija pēc dzimuma sliecas par labu vīriešiem – 58,6%.

Par spīti pandēmijas radītajai negatīvajai situācijai, Spānijā tik un tā tiek pieņemts, ka mākslinieki, satura veidotāji, mākslas profesionāļi, kā arī ar viņiem saistītās organizācijas spēlē būtisku lomu ne tikai sieviešu, bet arī visu pārējo cilvēku un kopienu labbūtības un izturības popularizēšanā un palīdz visiem virzīties uz pārtikušas sabiedrības modeli.

Projekta ietvaros analizējot aktuālo radošo nozaru situāciju Spānijā, aptaujātajā mērķgrupā 50 cilvēku apmērā pēc dzimumu sastāva 58% ir sievietes, un 42% - vīrieši.

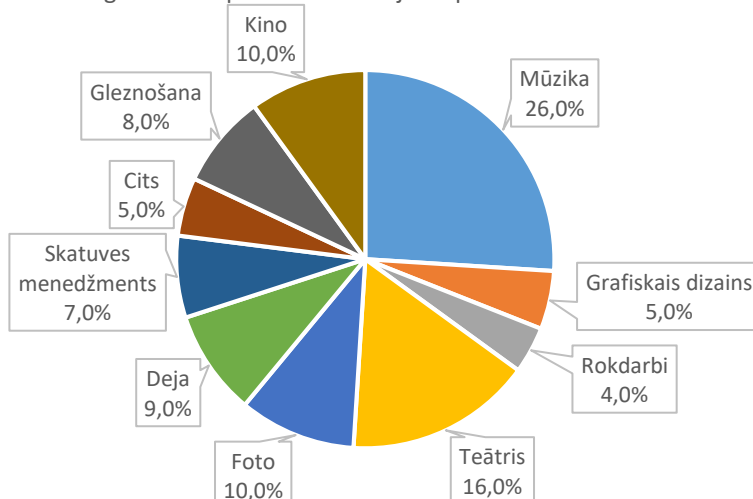
Respondentu sadalījums pa vecuma grupām ir apskatāms tabulā (pa labi).

Mākslas veids, kurā aptaujas dalībnieki ir iesaistīti, apskatāms 1. grafikā (zemāk).

Vecuma grupa	Pārstāvētais daudzums (%)
25-34 g.v.	62%
35-44 g.v.	22%
45-54 g.v.	12%
55-64 g.v.	4%
65+ g.v.	0%

1. grafiks. Respondentu iedalījums pēc nodarbošanās

Aptaujas dalībnieku nodarbinātības statuss ir apskatāms tabulā nr. 2. (pa labi).

Skats nākotnē ar mākslu saistītu organizāciju un profesionāļu vidū Spānijā kopumā ir pozitīvs, jo tiek sagaidīta kultūras patēriņa izteikta palielināšanās. Kultūra ir vide, kurā cilvēki vēlas atgriezties, lai radītu vai piedalītos dažādās aktivitātēs, kas līdz pat šim brīdim nav bijušas iespējamās pandēmijas ierobežojumu dēļ.

Statuss	Respondentu daudzums (%)
Pilna laika darbinieks	12,96%
Nepilna laika darbinieks	14,81%
Pašnodarbināts (freelance)	18,52%
Brīvprātīgais	18,52%
Pensionēts	1,85%
Bezdarbnieks	33,33%

Par spīti šīm pozitīvajām gaidām attiecībā uz 2021. gadu prognozes vēsta, ka uzlabojumi joprojām būs ļoti mazi un ka tikai 2022. gadā var cerēt uz mākslas sektora uzlabošanu, jo pakāpeniski augošais kultūras patēriņš tikai ar laiku jutīs izteiktu vajadzību pēc jaunām organizācijām, lielāka kultūras produktu skaita un līdz ar to būs nepieciešami arī jauni profesionāļi un vairāk radošuma kopumā.

Jebkurā gadījumā kultūras sektoram vispirms ir jāpieņem pandēmijas sekas un paradigmu maiņa, jo digitalizācija COVID-19 laikā ir sasniegusi vēl nepieredzētus apmērus dažādos segmentos un aktivitātēs. Tikls vairs nav tikai reklāmas platforma, tas ir svarīgs rīks dažādu aktivitāšu īstenošanai un kultūras tirgus pats par sevi.

Jebkura pozitīva perspektīva sevī iekļauj pieņemumus par iznīcināto vai pamesto ražotņu atjaunošanu, kā arī pandēmijas seku ietekmēto mākslinieku un profesionāļu pārstrādi, atkopšanu vai vismaz mentorēšanu.

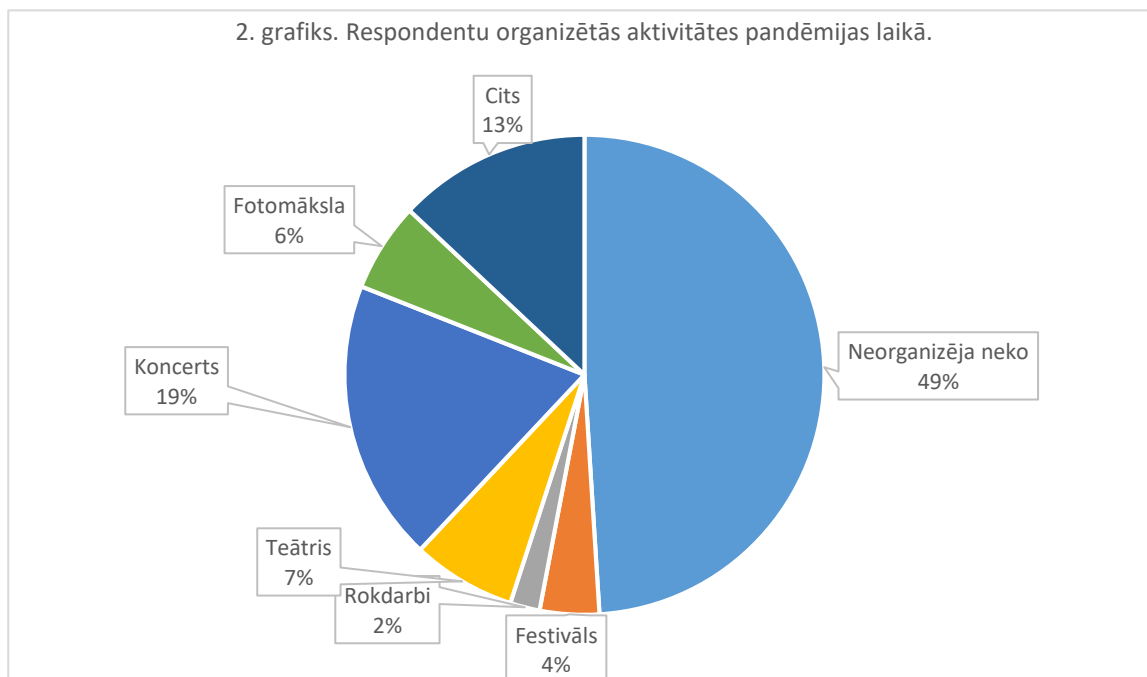
COVID-19 situācijas mākslinieku interpretācija

Nākamais solis pētījuma gaitā tiks veltīts, lai analizētu 50 aptaujāto cilvēku viedokļus attiecībā uz mākslinieciskām aktivitātēm Spānijā, fokusējoties uz radošo pārstāvju individuālām aktivitātēm, kas īstenotas (vai neīstenotas) pandēmijas laikā.

Uzdodot respondentiem jautājumu par to, vai pandēmija viņus ir ietekmējusi, atbilde ir gandrīz vienbalsīga: 88% radošo respondentu atzīst, ka pandēmija ir ietekmējusi viņu māksliniecisko darbību. Šāda atbilde ir jau iepriekš sagaidāma, ņemot vērā pandēmijas kopējo ietekmi uz dažādām valsts sfērām un to, ka Spānija bijusi viena no pandēmijas vissmagāk skartajām valstīm.

40

- Kādas mākslas formas respondenti organizēja COVID-19 pandēmijas periodā?

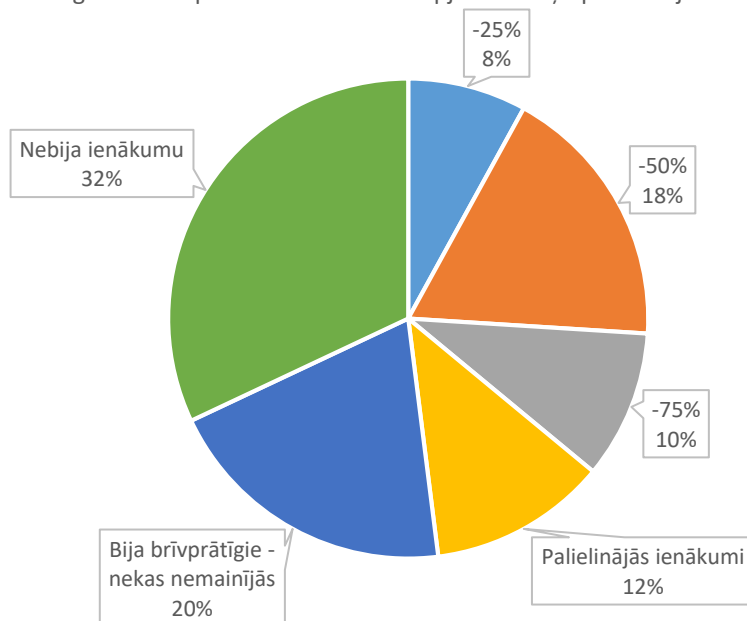
Jau atkal jāuzsver, ka pandēmijas spēcīgā ietekme uz Spāniju ar stingriem ierobežojumiem un ilgiem obligātās karantīnas vai daļējas karantīnas periodiem dažos valsts reģionos ir uzspiestā kārtā radījuši fiziskas sekas radošajās nozarēs. Gandrīz puse no visiem māksliniekiem nav bijuši spējīgi organizēt klātienē pasākumus, un lielākā daļa no viņiem ir saistīti ar mūziku, arī teātri, un šo mākslas veidu izpausmi ir grūti kvalitatīvi nogādāt publikai caur internetu.

Aptaujas rezultāti atklāj, ka ir tikušas organizētas aktivitātes, kuru saturs saistīts ar kino un filmēšanas procesiem, vai arī vizuālu izstādi, kino un filmēšanas aktivitāšu norise skaidrojama ar televīzijas un audiovizuālo procesu attīstību pandēmijas laikā, un izstādes pēc novērojumiem lielākoties organizētas ar mērķi reprezentēt tradicionālas aktivitātes, ko praktiskā formā būtu grūti nogādāt apmeklētājiem tiešsaistē.

Svarīgi pieminēt, ka aptaujas rezultātiem nav nekādas novērojamas korelācijas starp respondentu vecuma grupām, dzimumiem un sniegto atbildi – galu galā, pandēmija Spānijā nedalīja cilvēkus pēc to vecuma vai dzimuma.

- Kā pandēmija ietekmējusi mākslinieku ienākumus (3. grafiks)?

3. grafiks. Respondentu ienākumu apjoma maiņa pandēmijas laikā.

No iegūtajiem datiem var secināt, ka 60% no Spānijas māksliniekiem nav guvuši nekādus ienākumus pandēmijas periodā, vai arī ir piedzīvojuši ienākumus samazināties par 50% un vairāk. Tas kopumā tikai paspilgtina traģisko situāciju, ko lielākā daļa Spānijas radošās nozares cilvēku ir piedzīvojuši šajā laika posmā.

Ja iegūtajā statistikā ņem vērā arī to, ka 20% no respondentiem ir brīvprātīgie, kurus ienākumu samazināšanās idejiski neietekmēja, ir iespējams aprēķināt, ka tikai 20% no respondentiem izdevās pandēmijas periodā palielināt savus ienākumus vai nepiedzīvot ienākumu kritumu, kas lielāks par 25%, kamēr 80% no populācijas tieši vai netieši ir cietuši no pasaulē valdošās krīzes un tās iepriekš aprakstītās ietekmes.

Jau atkal respondentu dzimums un vecums šī jautājuma kontekstā nav būtisks, jo attiecībā uz dalībnieku atbildēm un šiem faktoriem netiek novērota nekāda konsekvence.

- Vai pandēmijas periodā mākslinieki ir bijuši iesaistīti ar mākslu saistītos projektos?

72% no respondentiem uz šo jautājumu ir atbildējuši pozitīvi. Šis ir ļoti augsts respondentu daudzums, ņemot vērā, ka valsts kopumā tika smagi ietekmēta pandēmijas rezultātā.

Ja ņem vērā, ka 49% no šiem respondentiem ir iepriekš jau apstiprinājuši, ka pandēmijas periodā nav organizējuši nevienu klātienē aktivitāti, var secināt, ka viņi, visticamāk, piedalījās mākslas aktivitātēs, kas norisinājās tiešsaistē vai kuru rezultātu izplatīšana notika

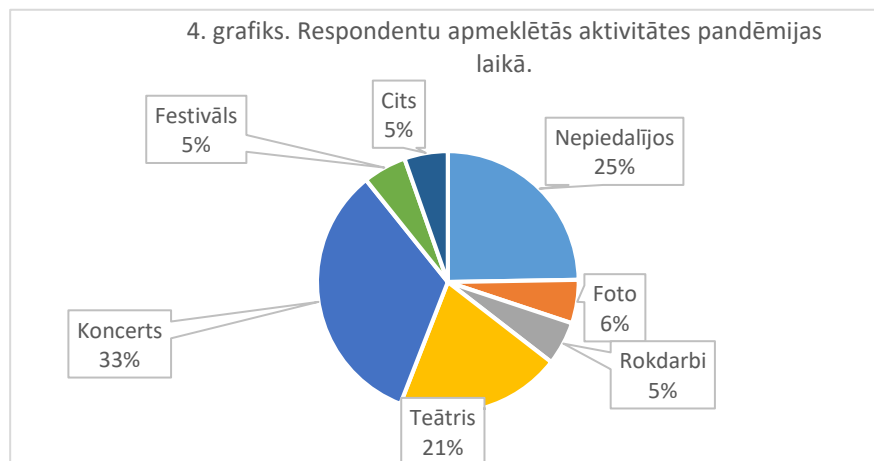
digitāli. Tas uzskatāmi parāda, ka lielākā mākslinieku īstenotā aktivitāte kontekstā, kur mākslinieki turpina darboties un izstrādāt savus produktus vai veidot mākslas darbus, notiek vidē, kur, iespējams, nav adekvāta informācijas kanāla viņu darbu izplatīšanai vai arī radītajiem darbiem pietrūkst tirgus aprites iespēju.

42

Lielākā daļa Spānijas mākslinieku šajā periodā turpina izstrādāt savus mākslas projektus, ražot kultūras produktus, veidot kompozīcijas un kalt nākotnes plānus, pat, ja nav iespējas to visu nogādāt līdz dzīvam kultūras aprites punktam, kas varētu nodrošināt ar visiem trūkstošajiem resursiem.

Turpmāmajā pētījuma daļā tiks analizēta aptaujas dalībnieku iesaistīšanās mākslinieciskās norisēs Spānijā – aktivitātēs un pasākumos, ko bija iespējams noorganizēt pandēmijas laikā.

- Kādas radošas aktivitātes mākslinieki personīgi apmeklēja COVID-19 pandēmijas laikā (4. grafiks)?

Gandrīz ceturtdaļa no Spānijā radošās nozarēs iesaistītiem māksliniekiem pandēmijas laikā klātienēs aktivitātes neapmeklēja, un divas trešdaļas no aktivitātes apmeklējušajiem māksliniekiem lielākoties devās uz koncertiem un nedaudz mazāk – uz teātri.

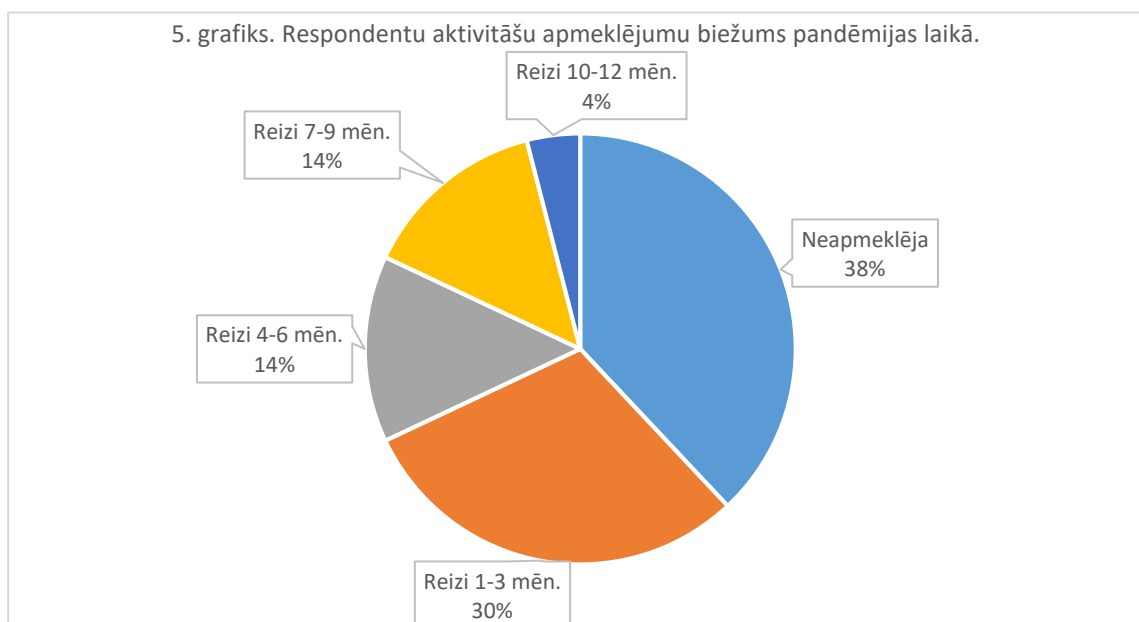
Tas skaidri parāda pandēmijas ietekmi, kur pat ar mākslu saistīti cilvēki nav vēlējušies vai nav bijuši spējīgi apmeklēt klātienēs pasākumus, un tie, kuri to darīja, lielākoties apmeklēja ar mūziku saistītus pasākumus.

Atbilžu rezultāti saskan ar faktu, ka lielākā daļa māksliniecisko iniciatīvu pandēmijas periodā Spānijā bija mākslas performances vai teatralizēti priekšnesumi, kuru atrāšanās vai dalībnieku piedalīšanās ir iespējama tiešsaistē. Vajadzētu pieminēt arī, ka 2021. gada maijā tika veikti pirmie izmēģinājumi atsākt klātienēs pasākumus, jo līdz šim tas nebija iespējams, izņemot nelielus periodus starp pandēmijas uzliesmojumiem – un arī tad mazā mērogā, ar stingriem ierobežojumiem un limitētu publikas piekļuvi.

Arī atbildēs uz šo jautājumu netika novērota korelācija starp respondentu atbildēm un viņu dzimumu vai vecumu.

- Cik bieži aptaujas dalībnieki apmeklēja klātienes pasākumus pandēmijas periodā (5. grafiks)?

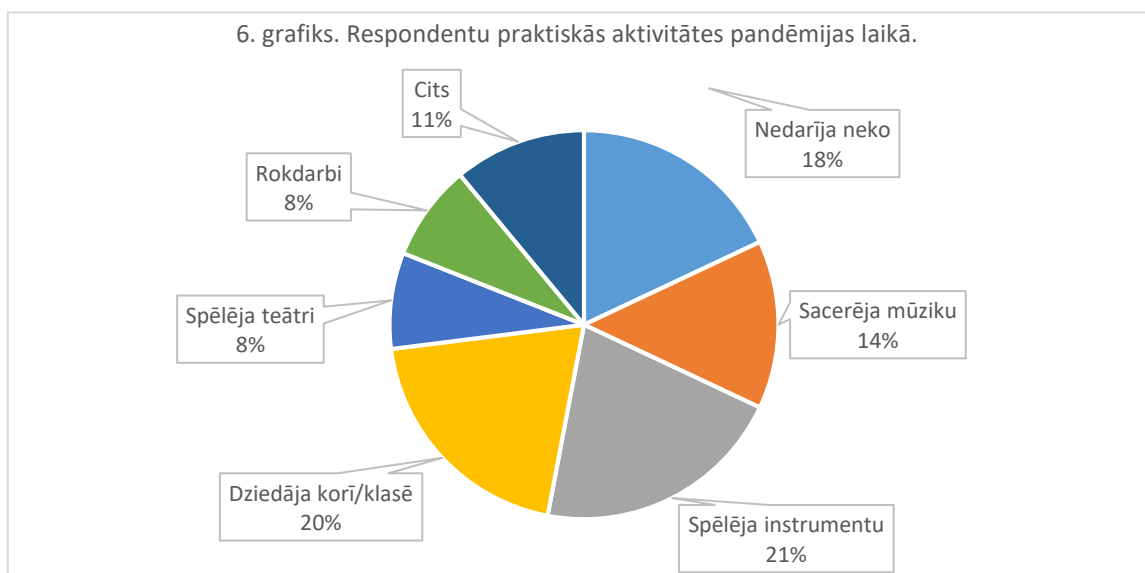
43

Šajā jautājumā iegūtās atbildes dara skaidru, ka Spānijā ir daudz mākslinieku, kas neapmeklēja radošas aktivitātes, un atlikusi daļa aktivitātes apmeklēja ļoti reti.

38% respondentu atbildēja "neapmeklēju vispār", kamēr 30% par savu atbildi izvēlējās reizi 1-3 mēnešos. Tas parāda, ka 60% radošās nozares pārstāvju šajā periodā tikpat kā nav apmeklējuši radošas aktivitātes un pasākumus.

- Ko radošu mākslinieki darīja bez pasākumu un aktivitāšu apmeklēšanas (6. grafiks)?

Līdz pat 55% no mākslinieku radošajām nodarbēm pandēmijas laikā ir saistītas tieši ar mūzikas jomu vai muzikālām aktivitātēm un praktiski visas atbildes ir saistītas ar nodarbēm,

ko jebkurš var darīt arī mājās un citās nelielās vietās, nejūtot vajadzību pēc klātienas un saskares ar citiem cilvēkiem.

Aktivitātes, ko efektīvāk īstenot saskarē ar citiem cilvēkiem, ir bijušas diezgan nepopulāras, piemēram, ar teātri nodarbojās vien 8% no respondentiem.

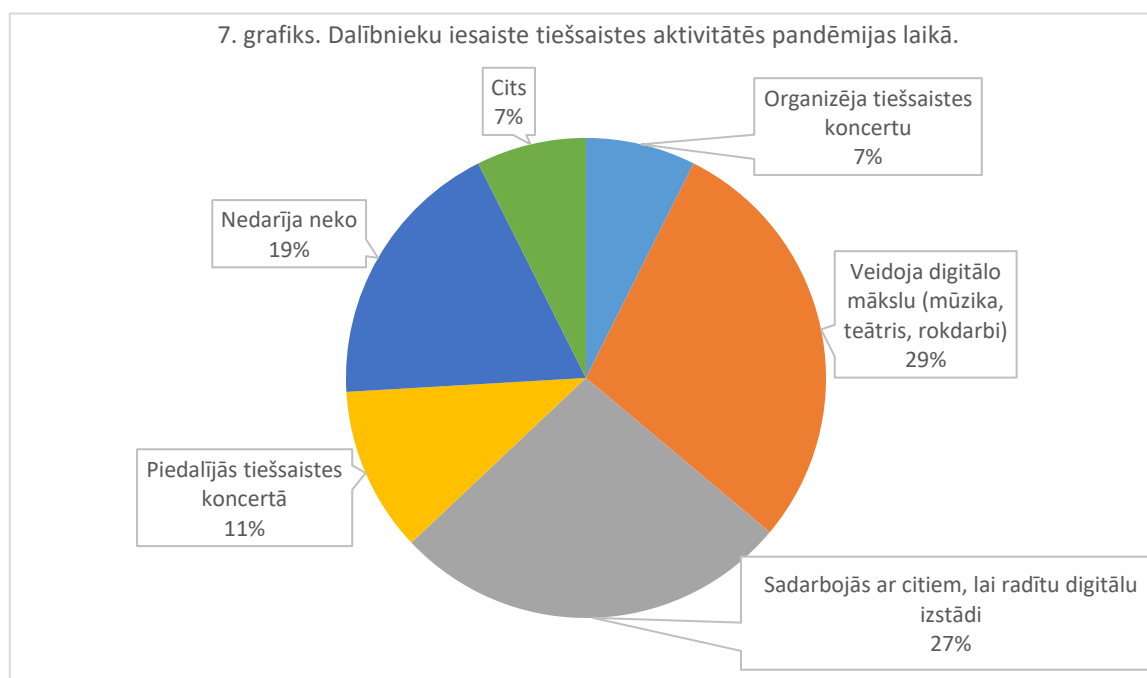
44

Ir pārsteidzoši, ka daudzi tik tiešām ir nodarbojušies ar procesiem, ko var darīt vienatnē, piemēram, rakstījuši prozu vai scenārijus, vai veidojuši audio-vizuālas aktivitātes (videomontāža, video eksperimenti utt.) ar mūsdienu tehnoloģiju palīdzību (šīs aktivitātes grafikā atspoguļojas zem sadaļas "cits").

Starp respondentu atbildēm un viņu dzimumu/vecumu nav novērota nekāda sakarība.

Pandēmija ir veicinājusi daudzu pakalpojumu digitalizāciju, kā arī izmainījusi cilvēku darba un patēriņa ieradumus. Turpmākajā pētījuma izklāstā tiks analizēts tiešsaistes vides efekts uz tradicionālo kultūras nozares dzīvi.

- Ko respondenti ir pandēmijas laikā paveikuši tiešsaistē (7. grafiks)?

Online aktivitāšu daudzums pandēmijas laikā ir pieaudzis par vismaz 60%, galvenokārt divās jomās: digitālās mākslas radīšanā (31%) un sadarbības veidošanā ar mērķi īstenot digitālas izstādes (29%). Pārējās aktivitātes ir saistītas ar mūziku.

Pat ar šādu kopējo statistiku respondentu atbildēs ticis piefiksēts plašs aktivitāšu klāsts, iekļauts 20%, kas aptaujā apzīmēts ar "cits" – mākslinieku aktivitātes zem šī mistiskā vārda lielākoties saistītas ar dažādu mākslas veidu popularizēšanu tiešsaistē, YouTube nodarbību veidošana, digitālo žurnālu vai mājaslapu veidošana utt. Tas saskan ar faktu, ka Spānijā straujā digitalizācija ir ļāvusi ieraudzīt, ka daudzās kultūras apakšnozarēs nav pietiekamu un adekvātu digitālo resursu, un daļa no pandēmijas periodā organizētajām aktivitātēm ir

centušās kompensēt un risināt šo problēmu, radot digitālos resursus katram mākslas veidam un katrai nozarei.

Jāpiebilst, ka vecums nav bijis šķērslis, lai sadarbotos ar citiem vai piedalītos digitālās aktivitātēs nevienam no Spānijas māksliniekiem.

45

- Cik ieinteresēti aptaujas dalībnieki ir apmeklēt klātienē pasākumus šobrīd?

Ar radošajām nozarēm saistītie cilvēki izsaka lielu vēlmi piedalīties klātienē kultūras pasākumos (80% respondentu), kamēr cilvēki, kuri nav pārāk ieinteresēti šādā pavērsienā, ir tikai 2% no visiem aptaujātajiem. Respondentu vidū nav neviena, kurš nepavisam negribētu apmeklēt klātienē pasākumus.

Tas atklāj kontekstu, kurā pandēmija (un arī karantīna un tās sekas), lai gan ieviesusi plašāku digitalizāciju un jaunus sadarbības modeļus, tomēr nav mainījusi cilvēku vēlmi apmeklēt kultūras pasākumus klātienē. Patiesībā, cilvēku vēlmes apmeklēt klātienē pasākumus mazināšanas vietā pandēmija ir padarījusi spāņus vēl ieinteresētākus doties uz klātienē pasākumiem, komunicēt aci pret aci un rosināt mākslinieciskas sadzīves kā tādas veidošanos.

Mākslinieku ieinteresētība apmeklēt klātienē pasākumus apkopota 3. tabulā (skatīt zemāk).

Intereses līmenis	Respondent u daudzums (%)
Ļoti ieinteresēts	40 %
Ieinteresēts	40 %
Mazliet ieinteresēts	18 %
Ne pārāk ieinteresēts	2 %
Neieinteresēts	0 %

Kopsavilkums.

46

Pandēmijas ietekme uz kultūras sektoru Spānijā ir bijusi traģiska un ar nopietnām sekām. Visām valsts nozarēm un apakšnozarēm tika piemēroti stingri noteikumi, kas kopumā lika jebkurai industrijai meklēt jaunus ražošanas un radīšanas veidus, un tai pat laikā daudziem darbu zaudējušiem māksliniekiem meklēt iespējas īstenot dažādas radošas aktivitātes individuāli. Radošo aktivitāšu īstenošana gan visos mirkļos nav bijusi iespējama valstī, un 49% no aptaujas dalībniekiem pandēmijas periodā nav organizējuši nevienu klātienēs pasākumu, un lielākā daļa no viņiem ir saistīti ar kultūru caur mūziku un teātri, kuru norise teorētiski ir iespējama arī tiešsaistē. Tai pat laikā 72% no visiem respondentiem ir bijuši kaut kādā veidā iesaistīti ar mākslu saistītās aktivitātēs šajā periodā.

Tas nozīmē, ka cilvēki nav bijuši spējīgi organizēt pasākumus vai piedalīties tajos, bet intensīvs mākslas radīšanas process, izmantojot digitālo vidi un tehnoloģiju rīkus, ir norisinājies individuāli – bez veida, kā mākslu palaist aprītē dzīvā kultūras tirgū. Tas viss ir novedis pie pamatīgas spāņu mākslinieku ienākumu samazināšanās vai pat izzušanas.

Šī iemesla dēļ arī iespējas apmeklēt vai organizēt pasākumus ir turpinājušas samazināties, ierobežojumi nav ļāvuši apmeklēt pasākumus vai tos vispār organizēt. 38% respondentu pandēmijas periodā nav apmeklējuši klātienēs pasākumus vispār, kamēr 30% respondentu tādus apmeklēja tikai reizi 1-3 mēnešos.

Šīs tendences tāpat uzsver mūzikas sektora nozīmību Spānijā, jo mūzika ir bijusi galvenajā lomā lielākajā daļā no pasākumiem, kas pandēmijas periodā tomēr ir tikuši organizēti un arī tāpēc, ka ir bijusi liela daļa no mākslinieku individuāli īstenotajām aktivitātēm: radošās māsaimniecībās šajā laikā ir notikusi dziesmu sacerēšana un skaņdarbu komponēšana (14%), mūzikas instrumentu spēlēšana (21%), dziedāšana (20%) – kopumā 55% no respondentu atbildēm. Un, ja neņem vērā māksliniekus, kuri nevarēja vai negribēja neko iesākt, statistika rāda, ka divas trešdaļas no mākslinieku nodarbēm bija saistītas ar mūziku.

Likumsakarīgi var secināt, ka aktivitātes, kuras pandēmijas periodā kļuva populārākas (radīt digitālo mākslu (31%), sadarboties ar citiem digitālas izstādes veidošanā (29%)) arī bija saistītas ar mūzikas sektoru kā vismaz motivējošu faktoru.

Papildus tam jāpiemin, ka kino un audiovizuālās mākslas sektors kopumā ir bijis stūrakmens lielākajai daļai aktivitāšu, kas īstenotas pandēmijas laikā, pat tādām aktivitātēm kā rakstīšana vai gleznošana – tradicionālā skatījumā individuālas nodarbes, bet ar tiešsaistes palīdzību – online izstādes, digitālu produktu un programmu scenāriji, veidojumi, kas var tikt popularizēti ar interneta un straumēšanas servisu palīdzību.

Pat tad šī pētījuma rezultāts ir, ka pandēmijas ietekme uz Spānijas kultūras sektoru ir ar ļoti negatīvām sekām, tā ir iznīcinājusi vairākus tūkstošus darbavietu, samazinājusi mākslinieku ienākumus līdz normālu dzīves kvalitāti nenodrošinošam minimumam, kā arī ir likusi māksliniekiem apturēt vai pārtraukt savu darbību. Radošas aktivitātes ir svarīga dažādu uzņēmumu un organizāciju darbības sastāvdaļa, kas nepieciešama, lai strukturētu kultūras sektoru un kultūras tirgu valstī kopumā.

No realitātes izpētīšanas veiktajā pētījumā un ietekmēto cilvēku viedokļu apkopošanas ir iespējams sniegt nozares speciālistiem divus ieteikumus:

1. Veicināt tādu iniciatīvu veidošanos, kas saistītas ar mākslinieku digitālo prasmju attīstību kultūras produktu radīšanas, izplatīšanas un reklamēšanas posmos;

47

2. Izmantot savā labā inerci, ko rada jau organizētas aktivitātes (galvenokārt mūzikas nozarē) un veidot iniciatīvas/aktivitātes mūzikas nozares kā kultūras sektora čempiona atbalstīšanai, un atbalstīt mūziķus, jo šī ir viena no visvairāk pandēmijas rezultātā ietekmētajām kultūras apakšnozarēm (aktivitāšu kritums par 90%).

Kultūras
kartēšana:
RUMĀNIJA

Ievads: Rumānijas apraksts

49

Rumānija ir valsts (platība: 238,391 km²), kas atrodas Centrāleiropas dienvidaustrumu daļā, Donavas upes lejtecē, uz ziemeļiem no Balkānu pussalas, Melnās jūras ziemeļrietumu krastā. Valsts teritorijā atrodas gandrīz visa Donavas upes delta un dienvidu, kā arī centrālā Karpatu kalnu teritorija. Rumānija dienvidos robežojas ar Bulgāriju, dienvidrietumos – ar Serbiju, ziemeļrietumos – ar Ungāriju, ziemeļos un austrumos ar Ukrainu, austrumos – Moldovas republiku un dienvidaustrumos ar Melno jūru.

Vēstures gaitā dažādas mūsdienu Rumānijas teritorijas daļas ir bijušas pakļautībā Dāņu impērijai, Romāņu impērijai, Osmaņu impērijai, Krievijas impērijai, Austrijas impērijai un Austroungārijas impērijai.

Rumānija kļuva par valsti 1859. gadā, kad to vadīja Aleksandru Ioan Cuza, Moldāvijas kņazistes un Volahijas kņazistes apvienošanās rezultātā. Apvienošanās paredzēja, ka jaunā teritorija saglabā neatkarību un abu apvienojamo teritoriju līdzšinējo robežu ar Osmaņu impēriju. 19 gadus vēlāk jaunizveidotā teritorija tika atzīta par neatkarīgu valsti. 1918. gadā pēc Pirmā Pasaules kara noslēguma Transilvānija, Bukovina un Besarābija apvienojās ar Rumāniju, veidojot Lielo Rumāniju jeb starpkaru Rumāniju, kas radīja vislielāko Rumānijai piederējušo zemes platību pasaules vēsturē (295,641 km²).

1940. gada vasarā Besarābiju un daļu Bukovinas (mūsdienu Moldovas republiku un Ukrainas Černivcu apgabalu) pēc ultimāta iesniegšanas okupēja Padomju Savienība, bet Transilvāniju, pēc Vācijas spiediena, atdeva Ungārijai. Pēc Antonescu diktatūras beigām 1944. gada 23. augustā, Rumānija nošķīrās no Ass valstu (nacistiskā Vācija, fašistiskā Itālija, Japāna) savienības un pievienojās Sabiedroto valstu (Apvienotā karaliste, Amerika, Francija un Padomju savienība) savienībai. Ar Parīzes miera līguma parakstīšanu 1947. gada 10. februārī Rumānija atguva ziemeļu Transilvānijas teritoriju.

Pēc komunistiskā režīma gāšanas Rumānijā (1989.) un pēc Padomju savienības sabrukuma (1991.) valsts uzsāka ekonomisku un politisku reformu sēriju. Vēl pēc desmit gadiem, kas bija piepildīti ar ekonomiskām problēmām, Rumānija ieviesa jaunas, vispārīgas ekonomiskas reformas (piemēram, vienotas nodokļu likmes 2005. gadā) un pievienojās NATO savienībai 2004. gada 29. martā, kā arī Eiropas Savienībai 2007. gada 1. janvārī.

Rumānijas kultūra ir Rumānijas teritorijā radies materiālu un garīgu vērtību kopums. Rumānijas kultūra ir unikāla, tā ir teritorijas īpatnējās ģeogrāfijas un vēsturiskās attīstības rezultāts. Šo kultūru fundamentāli dēvē par satikšanās punktu starp trim reģioniem: Centrāleiropu, Austrumeiropu un Dienvidaustrumeiropu, taču kultūra nav ietilpināma nevienā no šiem reģioniem un to īpatnībām. Rumāņu identitāte veidojās romāņu un dākiešu kultūras elementu augsnē kopā ar daudziem citiem kultūras veidošanos ietekmējošiem faktoriem. Senajos laikos un viduslaikos vislielāko ietekmi radīja slāvu tautu pārstāvji, kuri migrēja uz Karpatu-Donavas reģionu un tur apmetās uz dzīvi; ietekme nāca arī no blakusvalstīm, kā Bulgārija, Serbija, Ukraina, Polija, Krievija, Bizantijas impērija un no Bizantijas impērijas grieķu tautām. Vēlāk, esot Turcijas aizsardzībā, Rumānijas kultūra ietekmējās arī no Fanāras tautām un Osmaņu impērijas, no ungāriem, kā arī no Transilvānijas teritorijā dzīvojošiem vāciešiem un to tradīcijām.

Mūsdienu rumāņu kultūra ir dzimusi un attīstījusies pēdējo 250 gadu laikā, stipras ietekmes rezultātā no Rietumeiropas kultūrām, īpaši – franču un vācu kultūrām. Papildus tam, bizantiešu un slāvu tradīciju ietekmē rumāņi ir vienīgie pareizticīgās kristietības novirziena pārstāvji latīņu izcelsmes tautu vidū.

Rumāņu identitāti veidoja un papildināja arī citas mazākas un lielākas etniskas kopienas, kas pastāvējušas Rumānijas teritorijā dažādos laika periodos – kumāņi, romi, ebreji, armēņi u.c., tai skaitā arī repatriēti rumāņu tautu arumāņu atzara pārstāvji.

Etniskās kopienas Rumānijā

Rumānijā kopā ar rumāņu tautu sadzīvo dažādas citas etniskās kopienas ar savām specifiskām kulturālām, lingvistiskām un reliģiskām tradīcijām. Reģioni ar lielāko etnisko dažādību Rumānijā ir Transilvānija, Banata, Bukovina un Dobrogeja. Reģionos ar mazāku etnisko dažādību, piemēram, Oltenijā un Moldāvijā cilvēki arī ir vismazāk atvērti etniskam un politiskam plurālismam.

Balstoties uz 2011. gada statistiku, minoritātes veido 11% no kopējā cilvēku skaita Rumānijā (valstī kopā ir 20.1 miljoni cilvēku). Visplašāk pārstāvētās minoritātes Rumānijā ir ungāri (1.23 miljoni iedzīvotāju, kas veido 58,9% no kopējā minoritāšu cilvēku skaita), kam seko romi – 0.62 miljoni cilvēku (29,8% no kopējā minoritāšu cilvēku skaita), ukraiņi – 50.9 tūkstoši iedzīvotāju (2,44% no minoritātēm), vācieši – 36 tūkstoši (1,73%), turki – 27.7 tūkstoši (1,33%), krievi-lipovieši – 23.49 tūkstoši (1.13%) un ar mazāk kā 1% apjomu (katrs) no dažādām minoritātēm (kopā zem 20 tūkstošiem iedzīvotāju) – tatāri, serbi, slovāki, bulgāri, horvāti, grieķi, ebreji, poļi, čehi un citas minoritātes. Rumānijā ir arī arābu, afro-rumāņu, ķīniešu, vjetnamiešu, indiešu, pakistāņu u.c. kopienas.

Reliģija Rumānijā

Rumānijā nepastāv vienota valsts reliģija (atsaucoties uz Rumānijas konstitūcijas 29. nodaļas 5. pantu, reliģiski kultūri ir neatkarīgi no valsts). Rumāņu pareizticīgo baznīca ir ar lielāko ticīgo skaitu Rumānijā, salīdzinot ar citām reliģiskajām institūcijām. Pareizticīgo baznīca ar savām gandrīz 2 tūkstošgades senajām tradīcijām ir dziļi iesakņojusies arī Rumānijas kultūras un sociālajās jomās. Tā ir neatkarīga baznīca, kas sadarbojas ar citiem pareizticīgo ticības centriem un baznīcām.

Saskaņā ar 2011. gada statistiku, 16 307 004 pilsoņi (89.45% no kopējās populācijas) atzīst sevi par pareizticīgiem, 870 774 sauc sevi par romas katoļiem (4,62% no kopējās populācijas), 600 932 pārstāv reformēto kustību (3,19% no populācijas), 362 314 ir pentekostāļi (1,92%), 150 593 ir grieķu katoļi (0,8%), 112 580 ir baptisti (0,6%) utt.

Dobrogejas reģionā ir islāmticīgo kopiena, kas sastāv lielākoties no turkiem un tatāriem. Pastāv arī neliels ateistu daudzums (0,11%), agnostiķi, ne-reliģiski cilvēki (0,1%) un cilvēki bez piederības konkrētai reliģijai.

1. nodaļa. Nacionālā kultūra un kultūras ietekmes

51

Folkloras kultūra Rumānijā darbojas lielākoties kā no citām tautām aizgūtu elementu sintēze, oriģinalitātei rodoties veidā, kā šie elementi tiek izvēlēti un kombinēti. Senajos laikos un viduslaikos vislielāko ietekmi radīja slāvu tautu pārstāvji, kuri migrēja uz Karpatu-Donavas reģionu un tur apmetās uz dzīvi; ietekme nāca arī no blakusvalstīm, kā Bulgārija, Serbija, Ukraina, Polija, Krievija, Bizantijas impērija un no Bizantijas impērijas grieķu tautām. Vēlāk, esot Turcijas aizsardzībā, Rumānijas kultūra ietekmējās arī no Fanāras tautām un Osmaņu impērijas, no ungāriem, kā arī no Transilvānijas teritorijā dzīvojošiem vāciešiem un to tradīcijām.

Mūsdienu rumāņu kultūra ir dzimusi un attīstījusies pēdējo 250 gadu laikā, stipras ietekmes rezultātā no Rietumeiropas kultūrām, īpaši – franču un vācu kultūrām. Papildus tam, bizantiešu un slāvu tradīciju ietekmē rumāņi ir vienīgie pareizticīgās kristietības novirziena pārstāvji latīņu izcelsmes tautu vidū.

UNESCO Pasaules mantojuma Rumānijas mājaslapa šobrīd savā sarakstā ietver 6 kultūras mantojuma vietas (baznīcas Moldāvijā, Horezu klosteri, ciemus ar baznīcu nocietinājumiem Transilvānijā, dāķiešu cietokšņus Orastie kalnos, vēsturisko Sighișoaras centru un koka baznīcas Maramurešas reģionā) un divas dabas vietas (Donavas deltu un dižskābaržu mežus Karpatu reģionā un citur Eiropā).

Rumānijai pieder arī 7 punkti Nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā (*Căluș* rituāls, *doina* dziedājumi, Horezu keramikas māksla, vīru grupu korāļu dziedāšana – Ziemassvētku laika rituāls, "Zēnu dejas", tradicionālā sienu paklāju amatniecība un kultūras prakses saistībā ar 1.marta svinēšanu). Rumānijā ar likumu nr.160/2013 par UNESCO Pasaules mantojuma dienu ir atzīts 16. novembris.

UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma saraksts tika oficiāli izveidots 2008. gadā pēc "Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu" parakstīšanas Parīzē 2003. gada 17. oktobrī.

- Căluș rituāls (iekļauts UNESCO sarakstā 2005. gadā)

Šis rituāls reprezentē Călușu dejas dalībniekus, kas ir tradicionāla rumāņu deja, radusies senos laikos Moldāvijā, Oltenijā un Transilvānijā.

Căluș rituāls ir rumāņu paraža, kas tika plaši praktizēta tautā sauktā Rusalii perioda laikā, precīzāk, 9 dienas starp pareizticīgo Augšāmcelšanās mielastu un Rusalii svētkiem. Līdzīgas tradīcijas pastāv viscaur Eiropā, piemēram, "mūriņu deja" Britu salās vai "Pauliteiros" Portugālē.

- Doina (iekļauts UNESCO sarakstā 2009. gadā)

Doina ir lirisks, vokāls vai instrumentāls radošs skaņdarbs, īpašs rumāņu tautai, kurā anonīms mākslinieks tiešā veidā izpauž savas emocijas – ilgas, skumjas, atsvešinātību, riebumu, mīlestību, naidu pret apspiedējiem, nožēlu u.c. Doina tiek dēvēta arī par populārās literatūras paveidu, jo tā pieder liriskajam žanram, kurā autori parasti izpauž savas emocijas un pārlicības par dažādām problēmām dzīves, laika, dabas un dažreiz arī personīgā kontekstā.

Klasiskās doinas ir pārsvarā vokālas un monofoniskas, un tiek interpretētas atšķirīgi dažādos reģionos. Vokālās doinas satur muzikālus "iespraudumus" (mai, hei, dui-dui, juhū) un nopūtas, kļiedzienus, vaimanas u.c. Instrumentālās doinas parasti tiek izpildītas uz flautas un citiem pūšaminstrumentiem, bet nereti tiek izmantoti arī stīgu instrumenti, piemēram, vijoles. Doina – tautas dziesma – ir ne-ceremoniāla dziesma un ierasti tiek dziedāta vienatnē, tādējādi vairojot tās būtisko psiholoģisko ietekmi uz personību.

- Horezu keramika (iekļauta UNESCO sarakstā 2012. gadā)

"*Ceramica de Horezu*" ir īpašs rumāņu keramikas paveids, kas tipisks Oltenijas reģiona Horezu pilsētai. Dominējošs simbols Horezu apgleznotajos traukos ir gailis, kopā ar kuru ainās ir iespējams sastapt zvaigznes, čūskas, kokus, cilvēkus, ziedus, zivis, dubultspirāles, taisnas līnijas, līkumotas līnijas, lapas, jostas, sauli, ērkšķus, dzīvības koku un pāvu astes. Keramikai raksturīgas divas krāsas – sarkana un dzeltena.

- Vīru grupu korāļu dziedāšana (iekļauta UNESCO sarakstā 2015. gadā)

Vīru korāļu dziedāšana ir ļoti sena ziemas paraža rumāņu kultūrā, kas sastopama Moldovā, Rumānijā un citās pieguļošās teritorijās.

Rumāņu Ziemassvētku korāļu dziedāšana ir vīru rituāls, kas paaudžu paaudzēs tiek atbalstīts ar jaunās paaudzes iesaisti Moldovas un Rumānijas ciemos, kur puisi un vīru grupiņas dodas no mājas uz māju un dzied korāļu dziesmas, apmaiņā pret priekšnesumu saņemot simboliskas dāvanīņas un naudu. Šai tradīcijai ir svarīga funkcija – saglabāt sociālo identitāti un nodrošināt saliedētību un solidaritāti kopienās, kurās šo tradīciju praktizē.

- "Zēnu dejas" (iekļautas UNESCO sarakstā 2015. gadā)

"Zēnu deja" (*Lad's dance*) ir senatnīga deja ar kustībām, kas ir specifiskas senākajām Transilvānijas reģiona deju paražām, tiek mantota un iemācīta dēliem no to tēviem. Deju deju tikai vīrišķā dzimuma pārstāvji dažādās svētku reizēs, un kultūras pētnieki to raksturo kā vienu no vissarežģītākajām rumāņu dejām (tehniskā ziņā). Šī paraža veicina sociālo un starpkultūru dialogu, jo deju var dejot ne tikai rumāņi, bet arī ungāri un romi. Zēnu dejas ir laba iespēja jauniem vīriešiem nostiprināt savu statusu kopienā, īpaši jaunu meiteņu un viņu ģimeņu vidū ar nodomu dibināt laulības saites.

- Tradicionālā sienas paklāju amatniecība (iekļauta UNESCO sarakstā 2016. gadā)

Sienas paklāju aušana ir izplatījusies visā Rumānijā un Moldovas republikā. Paklāju aušana sākotnēji tika piekopta zemnieku saimniecībās, specializētos pareizticīgo mūķeņu klosteros un ģimeņu asociācijās. Senākajos laikos austie izstrādājumi tika izmantoti galvenokārt sienu dekorēšanai vai arī bērnu rituālos. Vēl tie tika pīti arī līgavu pūriem, gatavajiem produktiem kalpojot kā apliecinājumam par līgavas izdarību un amatniecības prasmēm – meitenes, kas šo pišanas mākslu neiemācījās, bija ar mazām izredzēm iziet pie vīra. Mūsdienās austie izstrādājumi galvenokārt tiek uzskatīti par dekoratīviem mākslas darbiem.

Tie tiek veidoti ar horizontālu un vertikālu stēļu palīdzību, tajā vijot un krustojot vilnas šķiedras. Vilnas sagatavošanas procesā pirms pavediena savīšanas vilna tiek nokrāsota ar dārzeņu pigmentiem, tad savērpta pavedienā un sagatavota aušanai.

- Tradīcijas saistībā ar 1.martu (iekļauts UNESCO sarakstā 2017. gadā)

53

Šīs tradīcijas izcelsme nav droši nosakāma, bet tās klātbūtne rumāņu un bulgāru (šeit saukta par Martenitu) kultūrās, iespējams, ir pamatojama ar dāķiešu un trāķiešu kultūras klātbūtni teritorijā agrākos laikos (vēl pirms slāvu un romāņu parādīšanās apkaimē), lai gan dažādas leģendas tradīcijas izcelsmi pamato citos veidos. Vēl tiek uzskatīts, ka *martisor* mielasts parādījās Romas impērijas laikā, kad jauno gadu svinēja pirmajā pavasara dienā – Marsa mēnesī. Marss bija ne tikai kara dievs, bet arī auglības un augu dievs. Šī dualitāte tiek uzsvērtā arī *martisor* svētku aksesuāru krāsās, kur baltā apzīmē mieru un sarkanā – karu. Jauno gadu svinēja 1.martā līdz pat 18. gadsimta sākumam. Šie aksesuāri tiek valkāti visu marta mēnesi, pēc kura tos pakar augļukoku zaros. Pastāv ticējums, ka šie rotājumi, pakārti augļukoka zaros, nesīs pārticību saimniecībā. Citi tic arī, ka, karot *martisor* rotājumu kokā, var kaut ko vēlēt, un vēlēšanās tiks piepildīta nekavējoties. Aprīļa sākumā daudzos Moldovas un Rumānijas ciemos kokus izrotā ar *martisoare* rotājumiem, kas ir nedaudz atšķirīgi. Dažos Rumānijas novados *martisor* tiek valkāts tikai divas pirmās marta nedēļas. Transilvānijas novados *martisoare* rotājumus kar uz durvīm, logos, kā arī uz mājdzīvnieku ragiem, jo pastāv ticējums, ka šie dekorī aizbaidīs ļaunus garus.

2. nodaļa. Vietējā kultūra, kultūras pasākumi un izpausmes

Galvenā Rumānijas kultūras īpašība ir folkloras un kultūras izglītības attiecības. Šo galvenokārt ir noteikuši 2 faktori. Pirmkārt, rumāniešu kopienas lauciniecisks raksturs ir rezultējies neatkārtājami dzīvīgā un radošā tradicionālajā kultūrā. Folkloras (spilgtākais piemērs ir balāde *Miorita*) ir gluži kā Rumānijas kultūras zīmols. Tā bija iedvesmas avots gan cilvēkiem no lauku apvidiem, gan pilsētniekiem. Otrkārt, ilgu laiku iespēja apgūt zināšanas saistībā ar dažādām kultūras nozarēm tika ierobežota un pārvaldīta oficiālu un sociālu rīkojumu veidā, tā attīstījās klosteros un arī galmos, kur izglītojās galvenokārt prinči un bajāri.

Folkloras mūzika ir viens no senākajiem Rumānijas muzikālajiem veidojumiem, ko var aprakstīt kā ļoti dzīvīgu. Pat mūsdienās tas kalpo par avotu modernajiem mūzikas skaņdarbiem. Rumānijas folkloras mūzikas saglabāšanu atbalsta liela auditorija, kā arī daudzi izpildītāji, kas ir iesaistījušies tālākā folka žanra skanējuma attīstībā. Par piemēru var nosaukt Georgu Zamfi (Gheorghe Zamfi), kurš šodien ir pasauleslavis mūziķis un ir palīdzējis popularizēt tradicionālo rumāniešu folk mūzikas instrumentu, pānflautu (rumāniski: "na").

Reliģiskās mūzikas rašanās ir sākusies Bizantijas kultūras mūzikas ietekmē, intonācijas ziņā pielāgota vietējai tradicionālajai mūzikai. Šī veida mūzika piedzīvoja vislielāko popularitāti starp 15. un 17. gadsimtu.

Tradicionālā rumāņu mūzika izmanto skaņu kopumu, kas izklausās līdzīgs gan Centrāleiropas, gan Balkānu tautu tradicionālajai mūzikai. Rumāņu folk mūzikā uzsvērs ir uz melodiju, nevis ritmu, ar biežu vijoles izmantošanu melodijas spēlēšanai un bieži vien tikai cimbalas spēlēšanu ritma uzturēšanai. Pati melodija un īpaši bagātīgi melodijas papildinājumi atgādina Balkānu mūziku no dienvidiem ar vieglu turku mūzikas ietekmi.

Pastāv liela vietējo īpatnību dažādība atkarībā no reģiona un to ietekmējošajiem notikumiem un kultūrām laika gaitā:

Moldāvija (rum.: *Moldova*) ir plaši pazīstama ar savām metāla pūšaminstrumentu grupām, diezgan līdzīgām, kā atrodamas Serbijā. Slavena šajā reģionā radusies dziesma, komponēta pēc 1990. gada, ir "Moldāvijas roze" (*Rose from Moldova*). Dziesma iepazīstina ar galveno varoni, "Moldāvijas rozi" (*Moldavian rose*). Solists jautā rozei daudzus jautājumus, un atbildes apraksta dzīvi Rumānijā un sapņus. Dziesma ir tikusi kritizēta, jo uzsver rumāņu stereotipus, aprakstot "sievietes ar lakatiņiem galvās un cilvēkus audzējam zosis".

Valahija sastāv no **Oltenija** un **Muntenia** reģioniem, ir "taraf" grupu dzimtene, kas, iespējams, ir visatpazīstamākā rumāņu folkloras izpausme. Dejas, ko asociē ar *taraf* grupām, ir arī *sarba* un *hora*. Stabule ir vadošais instruments mūzikā, to pavada cimbalu un dubultbass. Kobza instruments, kādreiz populārs reģionā, nu biežāk tiek aizstāts ar cimbalu. Dziesmu vārdi bieži vien ir par tādiem varoņiem kā "haiduki". "*Taraf de Haidouks*" ir viena no populārākajām *taraf* grupām un kopš 1988. gada ir sasnieguši diezgan plašu atpazīstamību. "Haiduki" sākotnēji kļuva zināmi kā "*lautari*", tradicionāli izklaidētāji kāzās un citos svētkos.

Transilvānija vēsturiski un kulturāli ir vairāk saistīta ar Centrāleiropu, nevis Dienvideiropu vai Balkāniem. Arī tās mūzika atspoguļo šo ietekmi. Novads vēsturiski ir vairāk saistīts ar

tādiem mazākiem rietumu reģioniem kā Maramureša, Krisana un Banata, un tos kopā dēvē par Transilvāniju. 20. gadsimta beigās tika organizēts Maramurešas mūzikas festivāls ar mērķi pievērst uzmanību apkaimes vēsturisko iemītnieku tradicionālajai mūzikai.

Dobrogejas tradicionālā mūzika ir raksturojama ar Balkāniem un Turcijai raksturīgiem ritmiem. Sabiedrība šajā reģionā ir etniski dažāda, kas izskaidro lielo mūzikas importu no Turcijas, Bulgārijas un Maķedonijas salīdzinājumā ar pārējiem reģioniem. Vispopulārākā deja, kas nāk no Dobrogejas, ir "*geamparale*", kas ir ļoti atšķirīga no citām tradicionālām rumāņu dejām.

Bukovina ir samērā attāla province valsts ziemeļu daļā, un tās tradīcijas sevī iekļauj dažu no senāko rumāņu mūzikas instrumentu izmantošanu: "*cobza*", dūdas (rum.: "*fluiera*" vai "*fluer mare*") un akordeonu. Jaunākos laikos mūzikā ieviesušies arī metāla pūšaminstrumenti un vijoles.

Banata. Banatā vijole ir vispopulārākais tradicionālais instruments. Citi instrumenti ir, piemēram, "*taragot*" (mūsdienās šis instruments bieži tiek aizvietots ar saksofonu). Īpaša kategorija ir "piepilsētas folks" jeb "*Manele*". Antons Pannas bija pirmais, kas rakstos piefiksēja jaunu stilu, kas parādījās Bukarestes piepilsētā 19. gadsimtā. Jaunais stils zēla un plauka, to popularizējot ikdienišķajiem "*Mahala*" mūziķiem piepilsētā. Šis jaunais mūzikas stils sevī apvieno Balkānu un čigāņu stilus. Pēc 1989. gada šis žanrs bija īpaši populārs specifiskās sabiedrības grupās, mākslinieki bieži vien bija romu (tautā saukto čigāņu) izcelsmes. "*Manele*" stilu bieži pārstāv mazāk izglītoti mūziķi un tas ir domāts mazāk izglītotai mērķauditorijai. Šajās dziesmās tiek aprakstīts ne pārāk plašs tēmu loks: nauda, ienaidnieki, mīļotie vai vara un vērtības.

Etno mūzika ir svarīgs rumāņu mūzikas stils, kas pamanās saglabāt rumāņu tradicionālās folkmūzikas skanējumu. Tas ir pielāgojies mūsdienu mūzikas skanējumam un izmanto modernus sintezatoru efektus kopā ar tradicionāliem mūzikas instrumentiem. Šis virziens parādījās 20. gadsimta 90-to gadu sākumā kā rumāņu tradicionālās folkmūzikas atdzimšana un ir saglabājis konstantu popularitāti līdz pat šai dienai.

Vietējie kultūras pasākumi un izpausmes. Rumānija ir valsts, kur gadsimtiem senas tradīcijas un prasmes ir stingri ievijušās vietējā kultūrā. Nav nekas neparasts redzēt cilvēkus tradicionālajos tērpos ejam uz baznīcu, pārpildītus siena ratus, ko velk zirgi, vai arī ganus maršējam kalnu virzienā ar visu savu ganāmpulku. Visautentiskākie pasākumi un svētki valstī ir:

- **Jaunavu svētki Gainas kalnā** (rum: *Târgul de Fete de pe Muntele Găina*)

Šie ir visvecākie un vislielākie svētki Rumānijā, kas norisinās Avram Iancu ciemā, Apuseni kalnos svētā Elijas dienas (20. jūlijs) atzīmēšanai tuvākajā svētdienā. Senākos laikos šie svētki bija vietējo kopā sanākšana, kur ģimene un draugi atkal satikās un lēma par romantisku savienību dibināšanu. Jaunas sievietes nāca ar saviem vecākiem un iecerēto, un, ja savienība tika atzīta par pozitīvu esam, laulība tika slēgta turpat uz vietas ar vietējā mācītāja svētību. Svētkus raibākus padara arī tradicionāli priekšnesumi un ceremonija par godu Rumānijas nacionālajam varonim Avram Iancu.

- **Ganu festivāls**

Rudens ir gadalaiks, kad gani dodas lejā no kalnu pļavām un atgriežas mājās ar saviem aitu ganāmpulkiem. Pastorālā gada beigās tiek svinētas visa valstī un ir gadsimtiem sena tradīcija. Brasovas reģionā, Tohanu Nou ciemā aitu atgriešanās no kalniem tiek svinēta

septembra beigās. Svētku laikā ir baudāmi dejas un mūzikas priekšnesumi, tiek organizēts vietējo labumu tirdziņš, kur gan vietējie, gan tūristi var iegādāties piena produktus.

- **Garais ceļš uz *Merry* kapiem**

Šis pasākums, organizēts jūlija beigās Maramurešas reģionā, ir ne tikai svētki, bet arī valstiska mēroga kampaņa ar mērķi popularizēt tradicionālu rumāņu ciemu kā universālu mantojumu. Svētkus organizē 2 vietās: pirmo nedēļu aktivitātes norisinās Tara Lapsului, un otrajā nedēļā aktivitātes pārceļas uz Tara Maramuresului. Svētki beidzas Sapantā, *Merry* kapos. Visa pasākuma gaitā norisinās radošās darbnīcas, amatniecības meistarklases, folk mūzikas koncerti un sapulces ar ciemu vecākajiem, kur viņi dalās stāstos par savu dzīvi. Katra diena beidzas ar ballīti, kurā dejo tradicionālās dejas.

- **Hora de la Prislop**

Šis ir vienas dienas festivāls, kas augusta beigās notiek Prislopas kalnu pārejā ziemeļpuses Karpatu kalnos. No rīta dalībnieki apmeklē dievkalpojumu Prislopas klosterī. Kad tas ir cauri, var sākties tradicionālu tērpu parādes gājiens, jo katram dalībniekam ir pieņemts ietērpties apkaimei atbilstošos tradicionālos tērpos. Ar parādi tiek oficiāli atklāti svētki, un seko dejas, folk mūzika un tradicionālu ēdienu ēšana.

- **Junii Brasovului gājiens**

Junii Brasovului gājiens notiek pirmajā svētdienā pēc Lieldienām un ir pasākums, kas atzīmē dabas pamošanos un pavasara sākumu, un tai pat laikā – arī dāķiešu (rumāņu senču) jaunā gada sākumu. *Junii* ir jauni cilvēki, kas mēdza dzīvot Schei apkaimē, kur viduslaikos dzīvoja rumāņi, kuriem nebija ļauts apmesties Brasovas pilsētas iekšienē. Mūsdienās festivāls izspēlē *juni* cilvēku atgriešanos no kalniem zirgu mugurās, tērptiem tradicionālajās drānās, nesot karogus, scepterus un zižļus. Aktieri ir sadalījušies 7 grupās, katrai esot ar atšķirīgiem kostīmiem un ierodoties no citas Schei apkaimes pusēs.

3. nodaļa. Projekta vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts

Šajā projektā iesaistītās puses ir:

57

Asociācija "Bukarestes dialoga centrs" (Association Center for Dialogue Bucharest) ir asociācija, ko veidojusi Bukarestes pilsētas dome. Šī organizācija atbalsta Bukarestes pašvaldību, apvienojot 3 lielu aktīvo sabiedrības daļu viedokļus – piedalās publiskās institūcijas, ekonomiskās organizācijas un civilie. Šāda modeļa mērķis ir efektīvāk organizēt debates, kurās var piedalīties arī pilsoņi un citi iesaistītie, daloties dažādos viedokļos par konkrētām tēmām. Asociācijas mērķis ir attīstīt sabiedrību, veicināt sociālo dialogu, popularizēt pilsoniskās un sociālās vērtības, kā arī mūziku, stimulējošus masu sporta veidus, kultūras un zinātnes aktivitātes; popularizēt brīvprātīgo darbu, pilsonisko līdzdalību un Eiropas demokrātiskās vērtības.

Mājaslapa: <https://www.dialogbucuresti.ro/>

Facebook: <https://www.facebook.com/CMDBUCURESTI/>

Eiropas Kultūras un Jaunatnes centrs UNESCO "NICOLAE BALESCU" ir publisks serviss, kas pakļauts vietējai padomei un pilsētas domei Bukarestes 4. rajonā. Šīs organizācijas galvenās aktivitātes ir vietējo, valstiska mēroga un starptautisku projektu attīstība. Centrs radīts ar mērķi veidot un attīstīt kontaktus ar publiskām institūcijām, kultūras asociācijām un citām nevalstiskām struktūrām, lai dažādotu vietējo kultūras piedāvājumu, popularizētu 4. rajona un Bukarestes pilsētas kultūralo identitāti, kā arī valstiskā un starptautiskā mērogā popularizētu rumāņu vērtības.

Mājaslapa: <https://ccunb.ro/>

Facebook: <https://www.facebook.com/CentrulCulturalNB/>

Bukarestes Metropolītiskā bibliotēka (The Bucharest Metropolitan Library) ir bibliotēku tīkls visiem Bukarestes iedzīvotājiem. Tā misija ir nodrošināt bezmaksas un nediskriminējošu piekļuvi fundamentālām kultūras tiesībām, kalpojot kā kopienas centram, kas aktīvi atbalsta Bukarestes un Ilfov novada iedzīvotāju informētību, pētniecību, izglītību un radošumu, kā arī aktīvi darbojas, lai uzlabotu Bukarestes iedzīvotāju dzīves kvalitāti caur savā darbībā integrēto publisko servisu inovatīvo piedāvājumu.

Mājaslapa: <https://www.bibmet.ro/>

Facebook: <https://www.facebook.com/BibliotecaMetropolitanaBucuresti>

Kraiovas Mākslas muzejs

Muzeja organizētās aktivitātes ir, piemēram:

- Īslaicīgas mākslas izstādes ar labāko mūsdienu mākslinieku darbiem;
- Ikmēneša rakstu publicēšana saistībā ar mākslas un kultūras norisēm;
- Koncertu organizēšana muzeja salonos.

Muzejam ir ilgtermiņa partnerība ar bērnu izglītības iestādēm un organizācijām apkaimē (īpaši tām, kas veicina vietējās kopienas informētību un izglītību mākslas nozarē).

Galvenie darbinieki:

- Emilians Stefarta ir muzeja direktors ar izglītību arhitektūras jomā, kas kā nozare arī ir viens no institūcijas svarīgākajiem mērķiem (turpmākajos gados atpazīt un iegūt vērtīgus jaunus izstāžu objektus muzeja viesu labuma vārdā)

- Lucians Florins Rogneanu ir īstenojis veiksmīgus projektus un ir ar plašu kontaktu loku mākslas un radošuma sektorā Rumānijā. Galvenais īstermiņa mērķis viņa darbībā ir mākslas muzeja atkārtota atvēršana pēc intensīviem remonta darbiem ēkā.

Šie darbinieki strādā, lai attīstītu un veidotu labāku nākotni cilvēcei, mainot vietējās kopienas dzīves caur mākslu.

Horezu kultūras nams "Constantin Brancoveanu" (dibināts 1968.) bija un ir centrs, ap kuru grozās visi vietējie kultūras pasākumi. Kultūras nama mērķi ir:

- organizēt un īstenot kulturāli mākslinieciskas un ilgtspējīgas izglītojošas aktivitātes;
- saglabāt un nodot no paaudzes paaudzē morālās un mākslinieciskās vērtības;
- organizēt un atbalstīt amatiermākslas kolektīvus;
- organizēt vai atbalstīt dokumentēšanas aktivitātes, ilgtermiņa un īstermiņa izstādes, publiskās informācijas pieejamību;
- organizēt zinātniskas un tehniskas ekspertu kopas, folkloras kopas un vizuāli plastiskās mākslas grupas;
- organizēt un attīstīt ilgtspējīgus un ilgtermiņa profesionālus izaugsmes kursus.

Uzsverot māksliniecisko folkloras veidojumu un darinājumu mantojuma nozīmību, Horezu ir īpaši svarīga, 41 gadu garumā organizējot rumāņu tautas keramikas tirdziņu "Hurez Rooster", kas katras vasaras sākumā saved kopā keramikas māksliniekus no visas valsts. Katrā tirdziņā pieņemot keramikas mākslinieku ziedotos objektus, tikusi izveidota Horezu Mūsdienu tautas mākslas galerija. Izveidota telpa, kas tika būvēta īpaši šim mērķim kultūras namā, galerija kalpo par mājām vairākiem tūkstošiem rumāņu tradicionālās keramikas mākslas priekšmetu, tos izceļot, aizsargājot un saglabājot. Visā valstī šī ir unikāla izstāde, kas piedāvā reprezentatīvu iespaidu par šo mākslas veidu un tā izpausmēm visā Rumānijas teritorijā.

Mājaslapa: <https://www.orasul-horezu.ro/casa-de-cultura1>

Prahovas ielejas Folkloras asociācija (Asociatia Folclorica Valea Prahovei)

Asociācija, kas nodarbojas ar rumāņu dejas, dziesmas un tradīciju skaistuma saglabāšanu un popularizēšanu.

Facebook: <https://www.facebook.com/AFVPh>

4. nodaļa. Kultūras situācija Rumānijā COVID-19 kontekstā

59

Kultūras sektors Rumānijā ir ticis nopietni ietekmēts pandēmijas rezultātā. Ārkārtas stāvoklis valstī tika izziņots 2020. gada 16. martā, kad saslimušo skaits pārsniedza 101, un šī stāvokļa izziņošana nodrošināja vēl drastiskāku iespēju samazināšanos cilvēkiem piedalīties grupu aktivitātēs un pasākumos. Kultūras, zinātniskie, mākslas, reliģiskie, sporta un izklaides notikumi un norises, kur piedalās vairāk par 50 cilvēkiem, tika aizliegti.

Pēc 2020. gada marta kultūras organizācijas sāka pārcelt savus pasākumus (izstādes, koncertus, filmu festivālus). Laika gaitā, kad viss sāka liecināt par pandēmijas ilgtermiņa raksturu, pasākumu pārceļšana rezultējās ar iecerēto pasākumu pilnīgu atcelšanu ilgstošās neskaidrības dēļ.

Tādējādi kultūras jomā izpaudās šādas sekas:

- Publisko aktivitāšu apturēšana
- Publisko pasākumu atcelšana vai pārceļšana
- Kultūras sektora palikšana bez finansiāliem līdzekļiem.

Šīs pārmaiņas ir **ietekmējušas pašnodarbināto mākslinieku aktivitāti** Rumānijā un ne tikai, jo ir **aizliegta arī patērētāju publikas mobilitāte** – ierobežota iespēja pārvietoties un organizēties grupās.

Rumānijas mākslinieki pārsvarā darbojas ar 2 līgumu veidiem:

- Pilna laika individuālie līgumi ar kultūras institūcijām vai organizācijām (valsts finansēti teātri, operas, muzeji, bibliotēkas);
- Sezonāli līgumi atkarībā no projekta veida un finanšu pieejamības.

Mākslinieki ar pilna laika līgumiem bija finansiāli labāk nodrošināti, jo institūcijas turpināja izmaksāt algas arī pandēmijas periodā, kamēr sezonālie (pašnodarbinātie) mākslinieki atradās kritiskā situācijā pasākumu atcelšanas un publiskās pulcēšanās aizliegumu dēļ. Situācija ir būtiski ietekmējusi viņu ienākumus, no kuriem mākslinieki ir ļoti atkarīgi. Darba līgumu laušanas vilnis, bezdarbs un draudi par ekonomisko krīzi ir būtiski ietekmējuši **cilvēku prioritāšu maiņu individuālo izdevumu kontekstā.**

Protams, Rumānijā ir parādījušās arī **iniciatīvas** ar mērķi atbalstīt valsts kultūras sektoru, kā arī iekļaut to aktivitātēs, kas atbalsta slimnīcu centienus šī brīža kontekstā:

- **Radiostacija "Romania Cultural"** devusi priekšroku vietējo mākslinieku mūzikas atskaņošanai, lai atbalstītu māksliniekus, ko ietekmējis ārkārtas stāvoklis;
- **"Samaksā iri pašnodarbinātajam māksliniekam"** iniciatīvas platforma, ko veidojušas vairākas neatkarīgas kultūras institūcijas Bukarestē, aicina sabiedrību pirkt biļetes uz tiešsaistes teātra performancēm. Ienākumi tika ziedoti pašnodarbinātiem māksliniekam;
- **Teātri** nodrošināja tiešraides sezonas un senāk rādītām izrādēm;
- **Mūzikas institūcijas** pielāgoja savu aktivitāti digitālam formātam (Facebook, YouTube), lai spētu pārraidīt mūzikas šovu un koncertu ierakstus no iepriekšējiem gadiem. Daļa no šīm institūcijām arī uzsāka izglītojošas kultūras programmas bērniem un dažos gadījumos ir bijušas arī tieši iesaistītas aizsargapriekojuma darināšanā brīvprātīgajiem slimnīcās;

- **Valsts mēroga kultūras centri,** populāras mākslas un amatniecības skolas, kultūras saglabāšanas un popularizēšanas centri – šie institūciju veidi ir izmantojuši digitālus rīkus, lai pielāgotos un turpinātu savu publisko aktivitāti. Tādējādi dažas institūcijas ir veidojušas virtuālas tūres, daži skolotāji turpinājuši nodarbības tiešsaistē, jaunas tiešsaistes darbnīcas tikušas izveidotas publikai, un institūciju studenti ir aicināti piedalīties konkursos vai atrādīt savus talantus kopā ar saviem skolotājiem.

Būtībā kultūras aktivitāte pārvietojās no “dzīvā” formāta uz digitālu formātu pandēmijas laikā, tādējādi digitālā vide ir kļuvusi par ļoti nozīmīgu faktoru ne tikai aktivitāšu popularizēšanā, bet arī to īstenošanā.

5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze.

61

COVID-19 radītā krīze spieda ieviest dažādus ierobežojošus noteikumus, primāri fiziskas un sociālas distancēšanās kontekstā ar mērķi samazināt vīrusa izplatību. Noteiktie ierobežojumi Rumānijas pilsoņu drošības un veselības sargāšanai ir ietekmējuši visu sabiedrību, destabilizējot ekonomiku, institūciju spēju funkcionēt un privātā sektora darbību. Tādējādi kultūras jomā izpaudās šādas sekas:

- Publisko aktivitāšu apturēšana
- Publisko pasākumu atcelšana vai pārcelšana
- Kultūras sektora palikšana bez finansiāliem līdzekļiem.

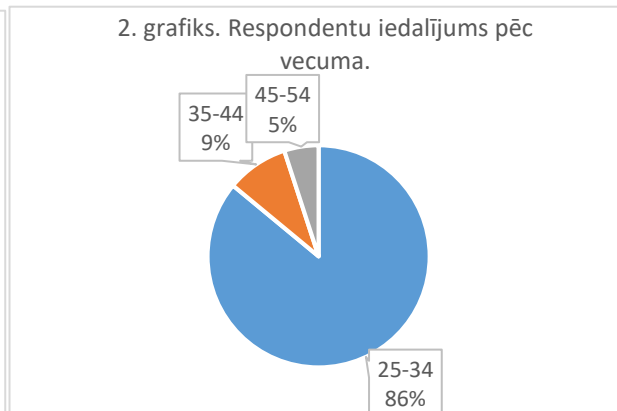
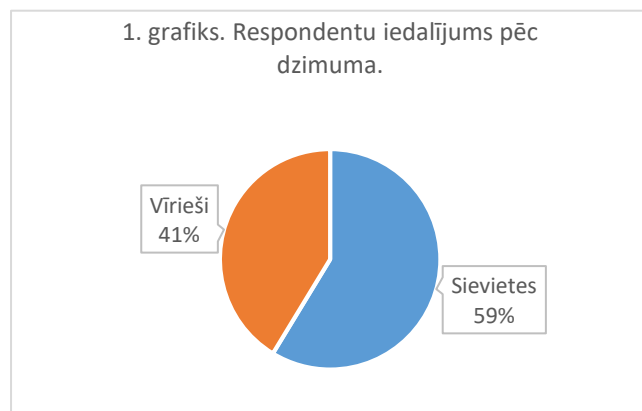
Salīdzinot ar 2019. gadu, 2020. gadā reģistrēto šovu un koncertu institūciju un kompāniju apjoms bija mazāks par 8 vienībām, to skaidrojot ar pandēmijas laikā darboties spējīgu mākslas ansambļu, deju un izklaides grupu daudzuma samazināšanos.

Dažādu institūciju un kompāniju atbalstītie/veidotie šovi un koncerti 2020. gadā bija ar 1506 tūkstošiem apmeklētāju, kas veido 18,9% no iepriekšējā gadā reģistrētajiem pasākumu apmeklētājiem (samazinājums par 80,1%). Pētot iesaistītās institūcijas un kompānijas pēc to darbības veida, ir redzams, ka 2020. gadā lielākais apmeklētāju skaits tika reģistrēts teātros, kur izrādes nāca vērot 825 tūkstoši cilvēku (54,8%) un izrādēs, kur uzstājās mākslas ansambļi, deju ansambļi un izklaidētāji – tika reģistrēti 226 tūkstoši apmeklētāju (15,0%).

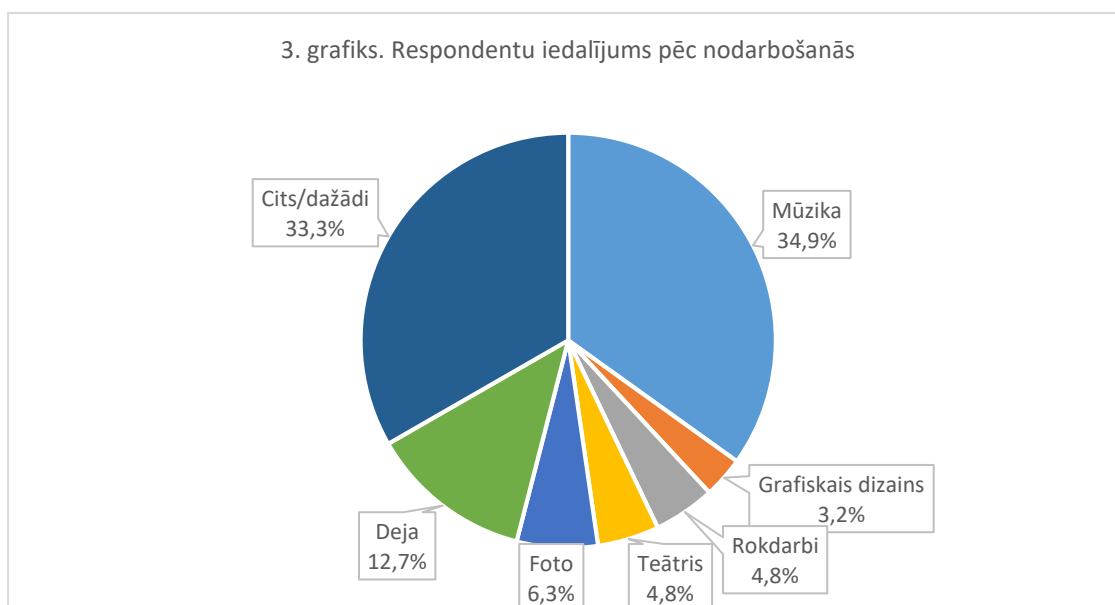
Tai pat laikā salīdzinājumā ar 2019. gadu, 2020. gadā teātra izrādes apmeklējušo cilvēku skaits samazinājās par 77,1% un mākslas ansambļu, dejas ansambļu un izklaidētāju uzstāšanās apmeklējušo skaits samazinājās par 89,2%.

Ņemot vērā datus, kas iegūti šajā pētījumā un analizējot 63 rumāņu respondentus pēc to demogrāfiskajām īpatnībām, pētījuma mērķgrupu var definēt pēc šādiem raksturlielumiem:

- Respondentu daudzums pēc dzimuma (1.grafiks):
  - 37 sievietes (58,7%)
  - 26 vīrieši (41,3%)
- Respondentu daudzums pēc vecuma (2.grafiks):
  - 54 cilvēki vecumā no 25 līdz 34 gadiem (86%)
  - 6 cilvēki vecumā no 35 līdz 44 gadiem (9%)
  - 3 cilvēki vecumā no 45 līdz 54 gadiem (5%)

- Respondentu daudzums pēc pārstāvētā mākslas veida (3. grafiks):
  - 22 – mūzika (34,9%)
  - 21 – "cits" (33,3%):
    - 3 – teātris, mūzika un citi (4,8%)
    - 3 – mūzika, kino (video montāža) (4,8%)
    - 2 – teātris, mūzika, kino (video montāža) un foto (3,2%)
    - 1 – teātris, mūzika (1,6%)
    - 1 – grafiskais dizains, kino (video montāža) un foto (1,6%)
    - 1 – teātris un deja (1,6%)
    - 1 – glezniecība un rokdarbi (1,6%)
    - 1 – meikaps (1,6%)
    - 1 – arhitektūra (1,6%)
    - 1 – mūzika, glezniecība un foto (1,6%)
    - 1 – teātris, foto un rakstniecība (1,6%)
    - 1 – kino (video montāža) un foto (1,6%)
    - 1 – mūzika un foto (1,6%)
    - 1 – teātris, mūzika un grafiskais dizains (1,6%)
    - 1 – teātris un kino (video montāža) (1,6%)
  - 8 – deja (12,7%)
  - 4 – foto (6,3%)
  - 3 – teātris (4,8%)
  - 2 – rokdarbi (4,8%)
  - 2 – grafiskais dizains (3,2%)

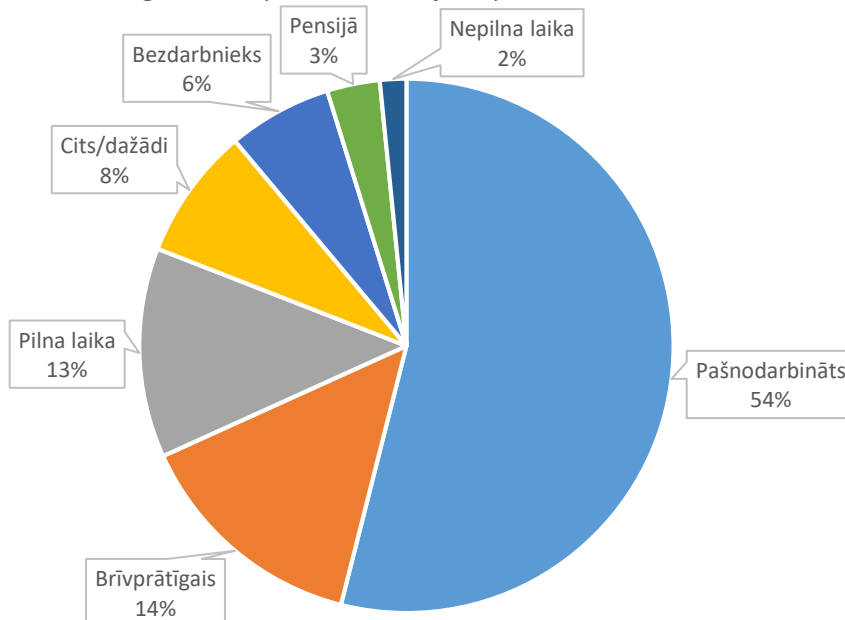

- Respondentu daudzums pēc nodarbošanās statusa (4. grafiks):
  - 34 – pašnodarbināts (54,0%)
  - 9 – brīvprātīgais (14,3%)
  - 8 – pilna laika darbinieks (12,7%)
  - 5 – dažādi:
    - 3 – pašnodarbinātais un brīvprātīgais (4,8%)
    - 1 – brīvprātīgais un pensijā (1,6%)
    - 1 – pilna laika darbinieks un pašnodarbinātais (1,6%)

- 4 – bezdarbnieks (6,3%)
- 2 – pensijā (3,2%)
- 1 – nepilna laika darbinieks (1,6%)

63

4. grafiks. Respondentu iedalījums pēc nodarbošanās.

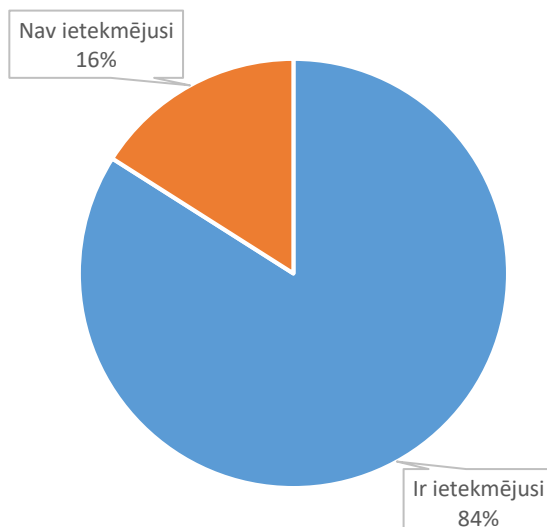

COVID-19 situācijas mākslinieku interpretācija

Ņemot vērā aptaujas ietvaros ievāktās informācijas apkopojumu no 63 rumāņu respondentiem, interpretācija ir šāda:

- 53 cilvēki (84%) atzina, ka pandēmija ir ietekmējusi viņu radošo darbību, kamēr 10 cilvēki (16%) apgalvo, ka situācija viņu radošo darbību nav ietekmējusi (5. grafiks);

5. grafiks. Pandēmijas ietekme uz respondentiem.

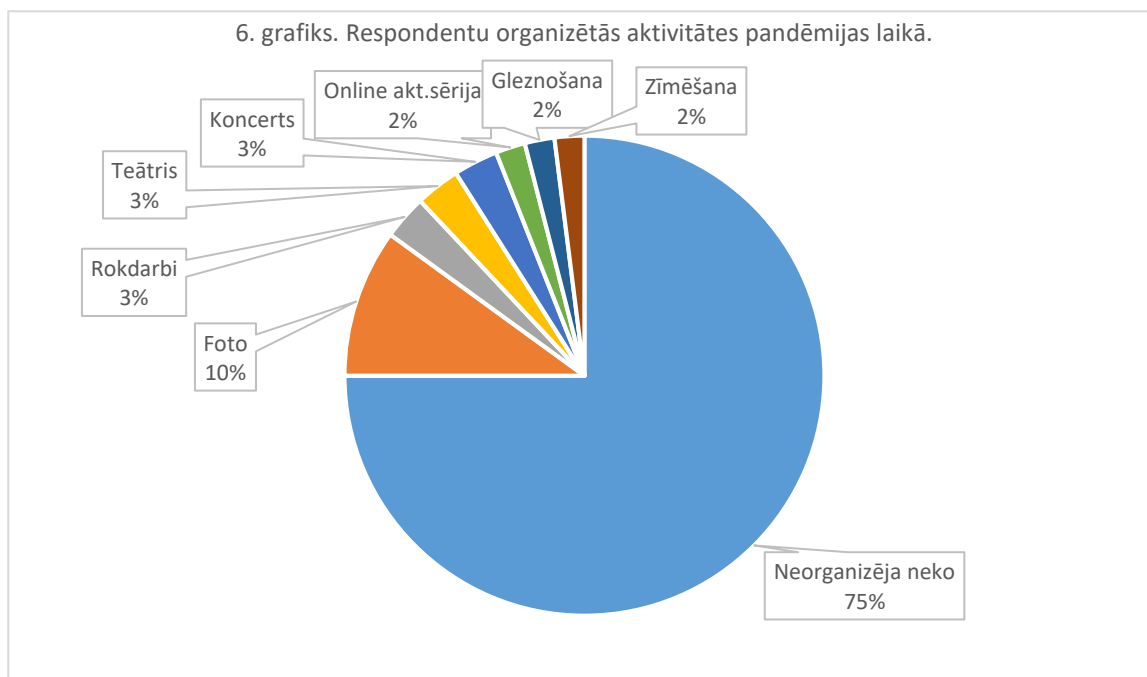

- Attiecībā uz iespējām pandēmijas laikā organizēt digitālus pasākumus (6. grafiks),

respondenti veidoja tādas aktivitātes kā:

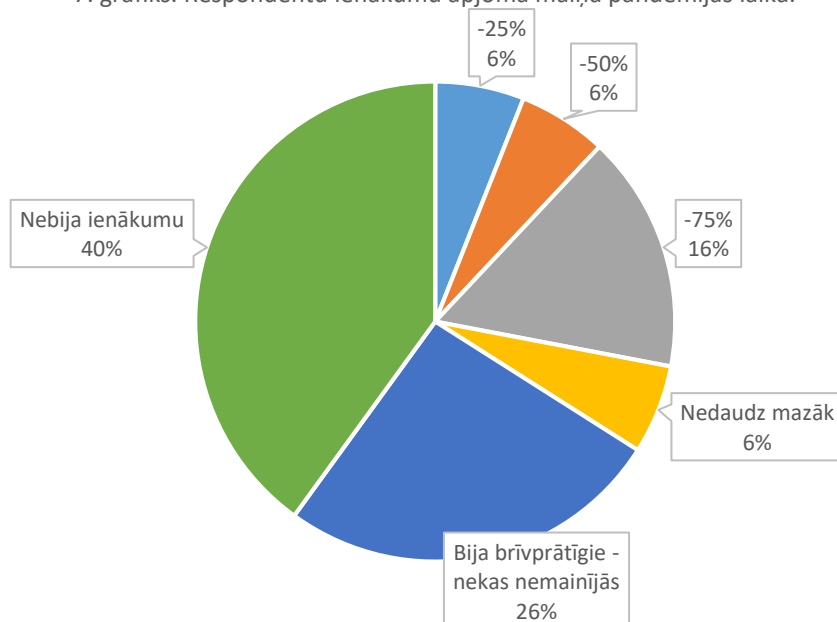
- 7 – foto aktivitātes (10%)
- 2 – rokdarbu akt. (3%)
- 2 – teātri (3%)
- 2 – koncertu (3%)
- 1 – online aktivitāšu sēriju (2%)
- 1 – gleznošanu (2%)
- 1 – zīmēšanu un skicēšanu (2%)
- Vairākums (50) šajā periodā neorganizēja neko (75%).

- Respondentu ienākumu apjoma maiņa (7. grafiks) tika raksturota šādi:

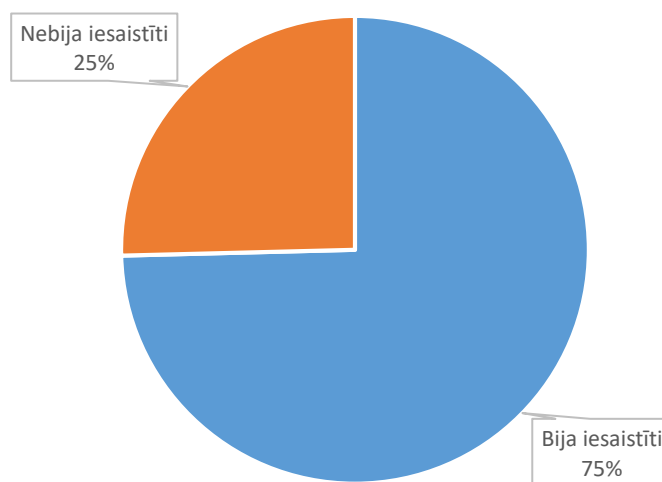
- 3 – samazinājās mazliet (6%)
- 4 – samazinājās par 25% (6%)
- 4 – samazinājās par 50% (6%)
- 10 – samazinājās par 75% (16%)
- 17 – bija brīvprātīgie, ienākumus neguva (26%)
- 25 – šajā periodā neguva nekādus ienākumus (40%).

7. grafiks. Respondentu ienākumu apjoma maiņa pandēmijas laikā.

- COVID-19 pandēmijas periodā, balstoties uz aptaujas rezultātiem, 47 cilvēki (75%) nebija iesaistīti radošos projektos, un 16 cilvēki (25%) bija iesaistīti radošos projektos (8. grafiks).

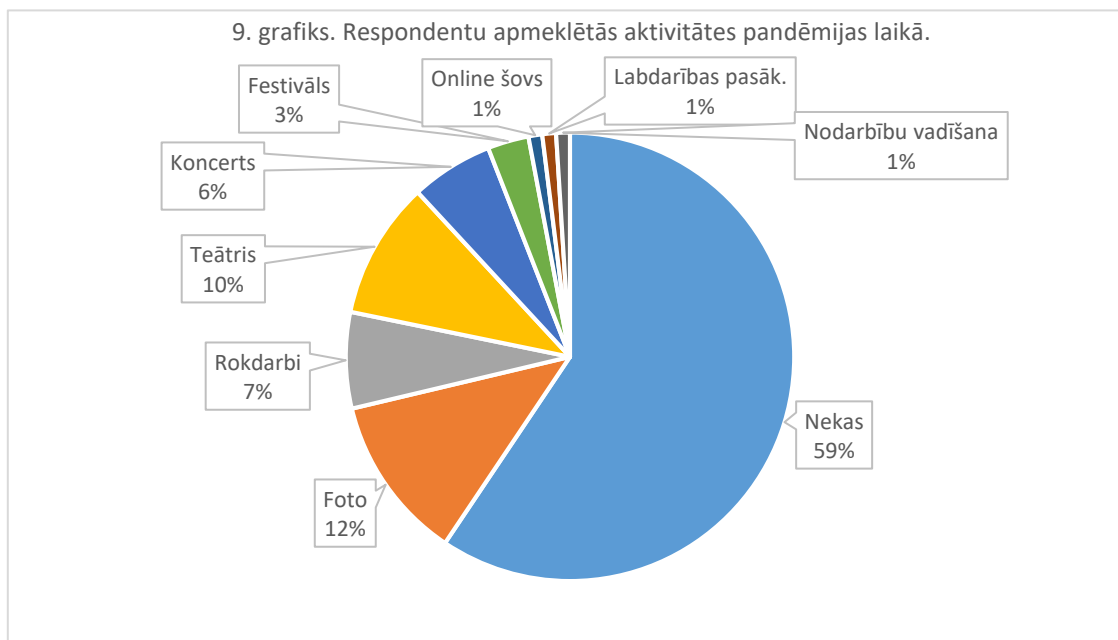
8. grafiks. Pandēmijas laikā radošos projektos iesaistītie respondenti.

Balstoties uz Rumānijā aptaujātajiem respondentiem, pasākumu apmeklējuma kontekstā ir iespējams izcelt vairākus secinājumus.

- Pandēmijas laikā apmeklētās aktivitātes (9. grafiks):
  - 9 cilvēki – fotomākslas aktivitātes (12%)

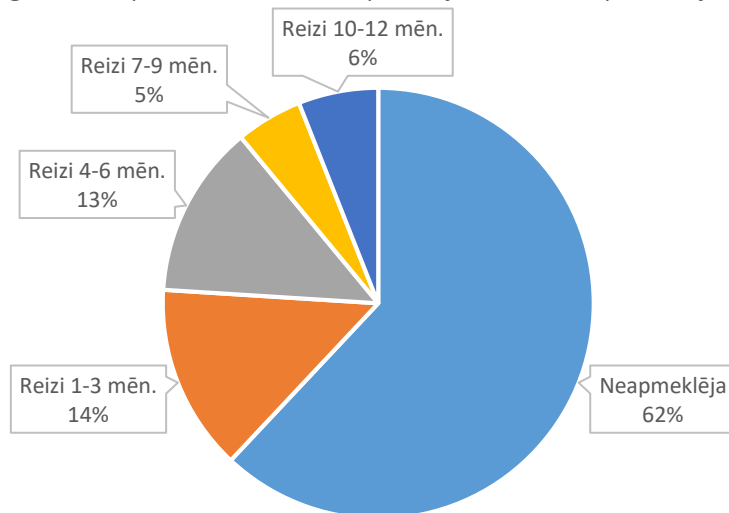
- 7 cilvēki – teātris (10%)
- 5 cilvēki – rokdarbi (7%)
- 4 cilvēki – koncerti (6%)
- 2 cilvēki – festivāls (3%)
- 1 cilvēks – tiešsaistes šovs (1%)
- 1 cilvēks – labdarības pasākums pansionātā (1%)
- 1 cilvēks – vadīja tiešsaistes nodarbības (1%)
- 43 cilvēki neapmeklēja un nepedalījās nekādās aktivitātēs pandēmijas laikā (60%)

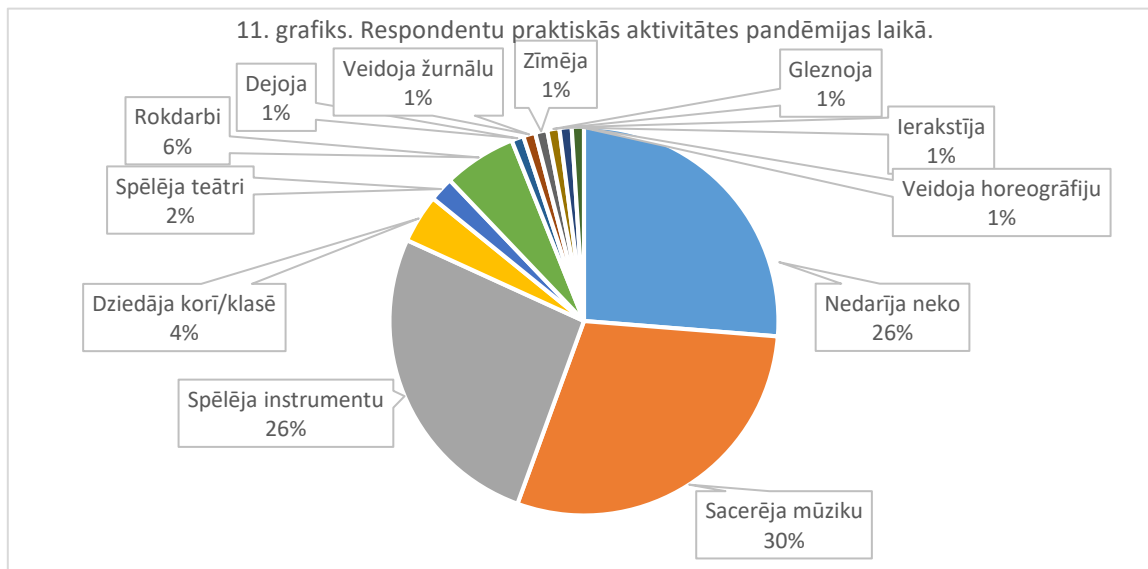
- Attiecībā uz pandēmijas periodā apmeklēto aktivitāšu biežumu (10. grafiks) respondentu atbildes ir šādas:
  - 9 cilvēki apmeklēja aktivitātes reizi 1-3 mēnešos (14%)
  - 8 cilvēki apmeklēja aktivitātes reizi 4-6 mēnešos (13%)
  - 3 cilvēki apmeklēja aktivitātes reizi 7-9 mēnešos (5%)
  - 4 cilvēki apmeklēja aktivitātes reizi 10-12 mēnešos (6%)

- 39 cilvēki neapmeklēja aktivitātes vispār (62%)

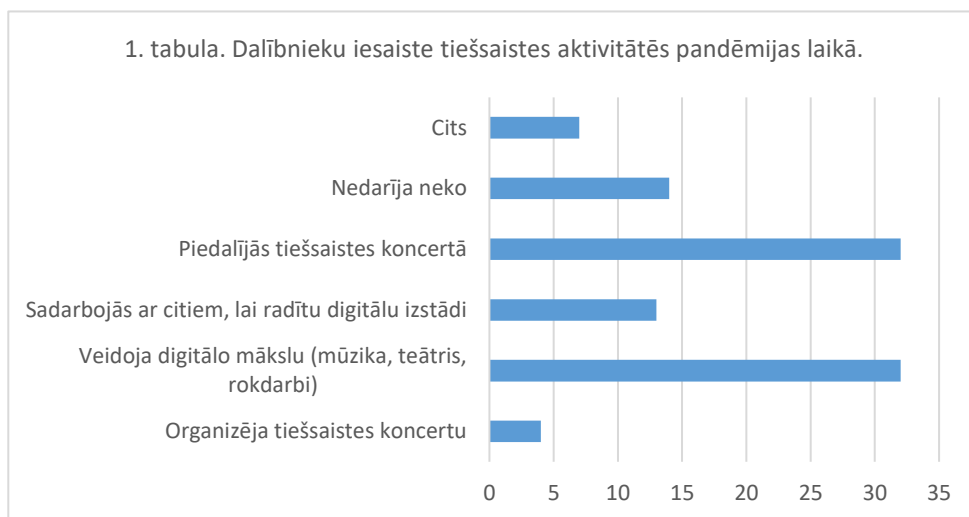
10. grafiks. Respondentu aktivitāšu apmeklējumu biežums pandēmijas laikā.

- Izvērtējot pandēmijas periodā ar radošām norisēm saistītus praktiski īstenotus procesus (11. grafiks), no respondentiem:
  - 25 cilvēki rakstīja dziesmu vārdus vai komponēja mūziku (29%)
  - 23 cilvēki spēlēja mūzikas instrumentu (26%)
  - 5 cilvēki nodarbojās ar rokdarbiem (6%)
  - 3 cilvēki dziedāja korī vai klasē (4%)
  - 2 cilvēki spēlēja teātri (2%)
  - 2 cilvēki nodarbojās ar ierakstīšanas procesu (2%)
  - 1 cilvēks dejoja tiešsaistē (1%)
  - 1 cilvēks veidoja arhitektūras žurnālu (1%)
  - 1 cilvēks zīmēja (1%)
  - 1 cilvēks gleznoja (1%)
  - 1 cilvēks veidoja horeogrāfiju (1%)
  - 23 cilvēki nedarīja neko (26%)

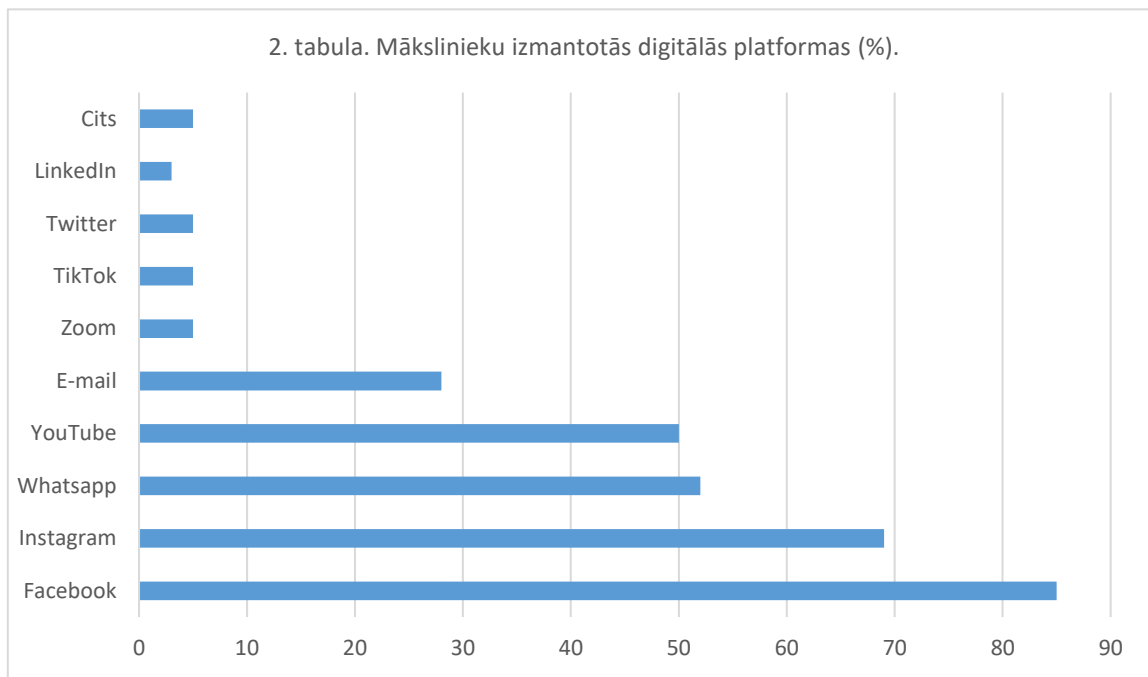
Datu analīze ar mērķi izvērtēt mākslinieku spēju pielāgoties digitālajai videi COVID19 pandēmijas laikā atspoguļo mēreni responsīvu tendenci. No visiem 63 Rumānijā aptauju aizpildījušajiem respondentiem 75% organizēja vai piedalījās vismaz vienā radošā tiešsaistes aktivitātē. Liels respondentu apjoms (33%) norādīja, ka bija iesaistīti online koncertā, un 31% respondentu minēja, ka bija piedalījušies kādā mākslas aktivitātē digitālā formā (mūzika, teātris, rokdarbi). Respondentu iesaiste digitālos pasākumos atspoguļota tabulā nr.1.

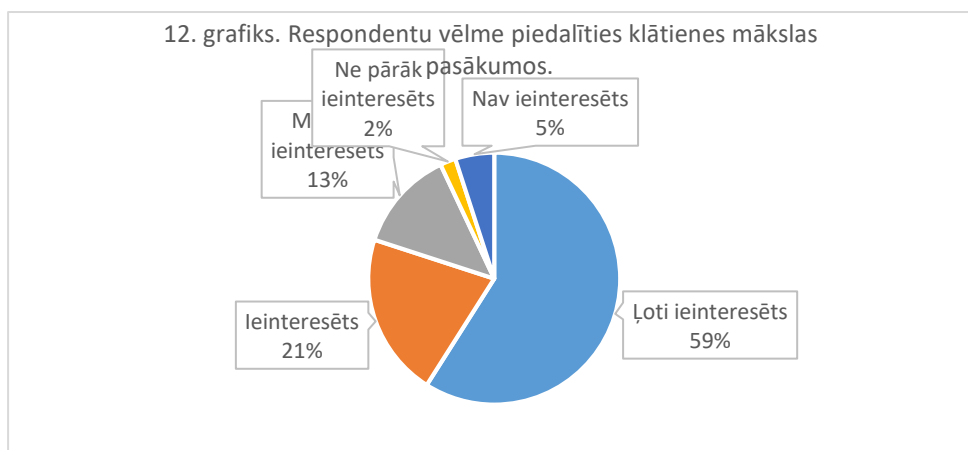

Izvērtējot pašnodarbināto mākslinieku sociālo tīklu lietojumu ar mērķi palielināt sevis redzamību un popularitāti, dati atspoguļo Facebook un Instagram kā veiksmīgākās sociālo tīklu platformas šāda mērķa sasniegšanai (attiecīgi 84,4% un 68,8%). Analīze rāda, ka šie tiešsaistes rīki tiek izmantoti arī saziņai ar citiem māksliniekiem. Arī YouTube platforma ir spēcīgs rīks (51,1% no respondentiem šo izmanto), taču platforma vairāk izmantojama satura popularizēšanai un izplatīšanai, nevis komunikācijai ar citiem māksliniekiem (2. tabula).

Kā redzams 12. grafikā, lielākā daļa dalībnieku (59%) šobrīd ir vairāk ieinteresēti

apmeklēt klātienē pasākumus.

Kvalitatīvo datu interpretācija ļauj secināt, ka mākslinieki samērā ātri pielāgojas tiešsaistes videi. To ietekmē arī Rumānijas mākslinieku vidējais vecums, vairākums (86%) respondentu šī pētījuma ietvaros ir 25-34 gadus jauni.

Jebkurā gadījumā COVID-19 pandēmija un “uzspiestā” mākslinieku migrācija no klātienes uz tiešsaistes pasākumu formām nav būtiski mainījusi kopējo radošās nozares perspektīvu. 94% no visiem respondentiem min, ka ir gatavi piedalīties klātienes pasākumos, ja visi noteikumi un situācija to ļautu. Kvalitatīvo datu analīze atklāj, ka pandēmijas periodā piedzīvotās grūtības nav neatgriezeniski mainījušas jomu un mākslinieku attieksmi pret nozari. Ar visu to, ka tiešsaistes vide ir veiksmīgi piedāvājusi īslaicīgu risinājumu un iespēju turpināt uzstāties arī distancēšanās laikā, apmeklētāju un mākslinieku “apetīte” pēc klātienes pasākumiem un aktivitātēm ir palikusi nemainīga.

Kopsavilkums

Rumānijas kultūras sektors ir ticis nopietni ietekmēts COVID-19 pandēmijas laikā. 85% respondentu no visiem pētījumā iesaistītajiem atzīst, ka notikumi pasaulē viņus kaut kādā mērā ir ietekmējuši. Kā sākotnēji sagaidīts, vislielākā ietekme ir bijusi uz pašnodarbinātajiem (61% no šīs grupas pārstāvjiem nav piedalījušies nekādās radošās izpausmēs). Krietni vairāk nekā puse (78%) respondentu pandēmijas laikā nav organizējuši nevienu aktivitāti, un līdzīgs apjoms – 67% - nav piedalījušies nekādās radošās aktivitātēs un pasākumos. Šie skaitļi atspoguļo spēcīgu negatīvu ietekmi uz nozari, kur vistrauslākā kopienas daļa (pašnodarbinātie) ir tikuši ietekmēti visvairāk.

Digitālie rīki un sociālo mediju platformas ir palīdzējušas mīkstināt pandēmijas negatīvo ietekmi uz māksliniekiem līdz noteiktai pakāpei. Mākslinieku spēja pielāgoties digitālajai videi ir kopumā veiksmīga, īpaši jaunāko mākslinieku (25-34 gadi) vidū. Ir vērts pieminēt, ka Facebook, Whatsapp un Instagram ir platformas, kas visvairāk tikušas izmantotas komunikācijai ar citiem māksliniekiem, kamēr YouTube visvairāk izmantota tieši sava satura izvietojumam un popularizēšanai patērētāju vidū. Kultūras aktivitāte daļēji pārvietojusies no klātienes uz digitālo vidi pandēmijas laikā, un joprojām digitālā vide ir ar būtisku lomu ne tikai pasākumu un aktivitāšu reklamēšanā, bet arī īstenošanā.

Jebkurā gadījumā daļējā migrācija uz digitālo vidi nav pilnībā kompensējusi negatīvo ietekmi uz pašnodarbināto mākslinieku sektoru. Publiskas iejaukšanās iespējas un autoritāšu atbalsts bija ierobežots pandēmijas laikā. Daži atbalsta mehānismi palīdzēja samērā nelielam mākslinieku skaitam, kas atbilda konkrētiem kritērijiem (tikai tiem, kam bija cita veida līgums, nevis darba līgums). Rumānijā neatkarīgie mākslinieki lielākoties darbojas kā pašnodarbinātie uz autoratlīdzības līguma pamata, līdz ar to neatbilst kritērijiem pabalsta saņemšanai. Citi atbalsta mehānismi un finansēšanas rīki tika ieviesti tieši kultūras nozarē (piemēram RO-CULTURA), bet kļuva pieejami tikai 2021. gadā, gandrīz gadu pēc pandēmijas sākšanās.

Datu analīze rāda, ka neatkarīgo mākslinieku sektoram Rumānijā ir nepieciešama labāka sagatavotība un paredzamība nākotnes nestabilitātēm. No vienas puses, labāka sagatavotība būtu sagaidāma no pašiem māksliniekiem, piemēram, digitālo prasmju apgūšana, lai sasniegtu lielāku mērķauditoriju. Šajā krīzē viena no mācībstundām ir arī par to, ka visai mākslinieku kopienai noderētu veidi, kā labāk komunicēt savā starpā, kas varētu palīdzēt veiksmīgāk aizgādāt kopējo kultūras darbinieku viedokli līdz dzirdīgām autoritātēm un veicināt dialogu nozares ietvaros. No otras puses, autoritātēm vajadzētu apsvērt veiksmīgāku atbalsta mehānismu izstrādi radošajām nozarēm un spēt reaģēt ātrāk, kad nozari ietekmē krīze.

Kultūras kartēšana: **TURCIJA**

Ievads: Turcijas apraksts

72

Turcijai ir unikāls ģeogrāfiskais novietojums, tā atrodas gan Āzijā, gan Eiropā. Dienvidu – ziemeļu virzienā valsts ir 300-400 jūdzes plata (480-640 km) un austrumu – rietumu virzienā tā plešas apmēram 1000 jūdžu garumā (~1610 km). Turcija ziemeļos robežojas ar Melno jūru, ziemeļaustrumos ar Gruziju un Armēniju, austrumos ar Azerbaidžānu un Irānu, dienvidaustrumos ar Irāku un Sīriju, dienvidrietumos un rietumos ar Vidusjūru un Egejas jūru, un ziemeļrietumos ar Grieķiju un Bulgāriju. Turcijas galvaspilsēta ir Ankara, bet valsts lielākā pilsēta ar lielāko jūras ostu ir Stambula³⁶.

Turcija ir izvietojusies krustcelēs starp Balkāniem, Kaukāzu, Tuvajiem austrumiem un austrumu Vidusjūras reģionu. Tā ir viena no lielākajām reģiona valstīm teritorijas un populācijas apjoma ziņā, un tās sauszemes platība ir lielāka nekā jebkurai citai Eiropas valstij. Gandrīz visa valsts teritorija atrodas Āzijas kontinentā, papildot *Asia Minor* pussalu (atpazīstama arī kā Anatolijas (*Anadolu*) pussala) līdz pat austrumiem, kur pie Āzijas teritorijas ir pieskaitāms arī kalnains reģions, ko reizēm sauc par Armēņu Augšzemi (*Armenian Highland*). Turpat atrodas arī Turcijas Trāķija (*Trakya*), kas teritoriāli iedalāma pie Eiropas galējās dienvidaustrumu daļas, un ir neliels vēstnesis, kas zinātājam atgādina par impēriju, kas reiz stiepās pāri lielākajai Balkānu daļai³⁷.

Turcijai ir ļoti bagātīga kultūra, kam piemīt elementi no *Oğuz Turkic* kultūras un anatoliešu (osmaņu) kultūras, kas pati par sevi jau bija kā turpinājums no gan grieķu-romāņu

kultūras, gan islāma kultūrām, kā arī Rietumu kultūras un tradīcijām, kas tika ievestas Osmaņu impērijā vesternizācijas procesu gaitā un turpinās vēl šobaltdien. Šis dažādo ietekmju mikslis ir rezultāts tam, ka turku tautas migrācijas procesā no Centrālāzijas uz rietumiem satika visdažādākos cittautu pārstāvjus un neizbēgami mijiedarbojās, veidojot kultūru sintēzi.

³⁶ <https://www.britannica.com/place/Turkey>

³⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Turkey

73.

Turcijas republikas perioda sākumā valsts tika transformēta no agrākās Osmaņu impērijas reliģijā balstītas valsts uz modernu nāciju – valsti, kurā valdība un reliģija ir strikti atdalītas. Šis stāvoklis veicināja mākslinieciskas izpausmes. Republikas pirmajos gados valdība ieguldīja lielus resursus smalkajās mākslās, piemēram, muzejos, teātros, arhitektūrā. Jāņem vērā, ka dažādi vēsturiski faktori ir spēlējuši lielu lomu, definējot moderno Turcijas identitāti, līdz ar to Turcijas kultūra ir radusies un veidojusies centienu apvienot moderno ar rietumniecisko un ar izjustu vajadzību saglabāt tradicionālās reliģiskās un vēsturiskās vērtības rezultātā³⁸.

Islāms ir reliģija, kurai valstī ir lielākais sekotāju skaits. Lielākā daļa Turcijas iedzīvotāju ir musulmaņi, no kuriem vairāk nekā 70% pieder *Sunni* atzaram islāma ticībā, un nākamais

1. Smalkās mākslas - glezniecība, teātris, arhitektūra.

lielākais ticīgo pārstāvju skaits pieder *Hanafi* atzaram zem *Sunni* atzara. Vairāk nekā 20% valsts populācijas ir *Alevi* ticības sekotāji, un šis ticības veids lielākoties tiek uzskatīts par tādu kā *Shia* islāma ticības formu, lai gan pastāv arī kopienas daļa, kas piedēvē šai ticībai citu izcelsmi. Ar tuvu radniecību alevismam ir nelielā *Bektashi* ticīgo kopiena, piederīga *Sufi* islāma ticības atzaram, kas ir ar vissenākajām saknēm Turcijas teritorijā, bet laika gaitā piesaistījis ticīgos arī citur Balkānu pussalā.

2. Bektashi mūzika un dejas: Sema, arhitektūra: Mošeja (islāmticīgo baznīca)

Eksporta tirdzniecībai ir bijusi liela loma Turcijas ekonomikas attīstībā kopš 2. Pasaules kara. Līdz 1960. gadam lielākais eksporta apjoms sastāvēja no agrikultūras produktiem, un atlikusī daļa bija minerāli un neapstrādātas izejvielas; imports bija limitēts, tika ieviesta tehnika, transportēšanas aprīkojums un citur ražotas preces.

Ražošanas sektora attīstība piedāvāja jaunu eksporta preci, un šobrīd visdažādākās ražotnes kopā veido vairāk nekā pusi no kopējā valsts eksporta. Vadošās eksporta preces ir audumi, diegi un dzijas, auduma ražošanai nepieciešamās šķiedras, apģērbs, dzelzs un tērauds, augļi un dārzeņi, gaļas produkti, tabaka, tehnika. Apmēram pusi no eksporta darījumiem veido darījumi ar Eiropas valstīm.

³⁸ <https://www.ktu.edu.tr/obsen-aboutturkeyculture>

1. nodaļa. Nacionālā kultūra un kultūras ietekmes

74

Pirmais iespāids par Turcijas kultūru atklāj sabiedrību, kas ir daudz eiropēiskāka nekā būtu sagaidāms, taču atbalso spēcīgu, lepnu un pārliecinoši orientālu kultūrālo mantojumu, kas spoži mirdz mākslā, kultūrā, mūzikā un folklorā.

No laikiem, kad turku ciltis bija izplatītas Anatolijas pussalā 11. gadsimtā līdz pat Osmaņu impērijas beigām, turki bija paspējuši savā kultūrā ievīt dekoratīvus un arhitektūrālus stilus no sasanīdiem (*Sassanids*, pirms-islāma persiešu dinastija), romāņiem, agrīnajiem kristiešiem, bizantiešiem un renesanses ēras eiropiešiem.

Māksla un rokdarbi: Bizantiešu māksla bija slavena ar izsmalcinātiem reliģiskiem interjera elementiem un luksusa izejmateriālu izmantošanu (zelts, sudrabs), bet islāma māksla deva priekšroku vienkāršiem priekšmetiem, kas veidoti no koka, keramikas, rotāti ar inkrustācijām. Papildus tam islāma ticība aizliedz mākslā attēlot dzīvas radības, tādējādi turku vizuālā māksla lielākoties pievērsās alternatīvu elementu attēlošanai – ziediem, ģeometriskām formām, arābu rakstiem.

Seljuku (*Selçuks*) dinastija iepazīstināja turku ciltis ar glazētu ķieģeļu un flīžu mākslu mošeju dekorēšanai un līdz 16. gadsimtam osmaņi dažās pilsētās bija attīstījuši nozīmīgus

3. Turku vizuālās mākslas piemēri.

mākslas centrus keramikas veidošanai. Apbrīnojami flīžu izmantošanas piemēri ir redzami visā valstī – mošejās, pilīs, hamamos (turku pirtīs) un pat privātmājās³⁹.

Paklāju aušanas māksla arī ir komplicēts kultūras mantojums, kas aizsācies tūkstošiem un tūkstošiem gadu iepriekš. Ciltīm migrējot un sazinoties, arī simboli un dizaini ir ceļojuši pāri dažādu teritoriju robežām.

Marmorētā papīra māksla ir vēl viena tradicionāla anatoliešu māksla, kuras plaukuma periods bija tieši Osmaņu impērijas laikā. Saukta par *ebru*, marmorēšanas māksla izmanto dažādas dabīgas krāsas un materiālus, kā arī pieprasa precīzu roku, lai radītu ģeniāli skaistus, unikālus papīra dizainus.

³⁹ <https://www.frommers.com/destinations/turkey/in-depth/arts-culture--music>

4. Paklāju aušana, marmorētais papīrs, flīžu māksla.

Gastronomija: Turcija atrodas krustcelēs starp Eiropu, Āziju un orientālo pasaules daļu. Šī unikālā kombinācija, apvienota ar vēsturisko turku tautu migrāciju no Centrālāzijas uz Eiropu ir veidojusi Turcijas gastronomisko identitāti daudzu gadsimtu laikā. Osmaņu impērijas reģionālā dominānce 6 gadsimtu garumā un kaimiņvalstu (Grieķija, Bulgārija, Balkāni, Irāka, Sīrija, Irāna, Armēnija...) ietekme ir iemesls, kāpēc daudzu valstu pārstāvji Turcijas virtuvē var atrast savām kultūrām līdzīgus ēdienus, piemēram, *dolma*, *borek*, *kebabs*, *manti* (turku ravioli) un tā tālāk.

Jūras produktu ēdieni ir bagātīgi un tiek ēsti jebkurā gadalaikā Turcijas rietumos, Egejas jūras piekrastē. Arī Melnās jūras piekrastes virtuve ir lielā mērā balstīta uz jūras produktiem un ir ietekmējusies no Balkānu un slāvu tautu virtuves paražām.

Anatoliešu un dienvidaustrumu Turcijas virtuve ir slavena ar kebabiem (šis vārds nozīmē "grilēta gaļa" turku valodā), *mezze*, garšvielām un desertiem (piemēram, baklava).

5. Mezze, dolma, manti.

Mūzika un dejas. Dažādu stilu kombinācijas un žanri ir devuši iespēju rasties neskaitāmām jaunām skaņām kas, par spīti tam, ka pieskaitāmas pie modernām, joprojām skan svešādi austrumnieciskām mūzikas noskaņām nepieradinātām rietumnieka ausīm. Tautas mūzika joprojām ir populāra Turcijas lauku ciematos un ir regulārs elements kāzu svinībās, apgraizīšanas ceremonijās un dzīvo mūziku piedāvājošos bāros.

Turku klasiskā mūzika savas saknes rod persiešu un arābu tradīcijās, un laika gaitā arī *Melelevi* mūzika ir kļuvusi par būtisku iedvesmas avotu. Popmūzika apņēma Turciju savās skavās 1950.-tajos un 1960.-tajos gados līdzīgi kā Rietumu pasauli.

1970.-tajos gados līdz ar lauku populācijas izteiktu migrēšanu uz pilsētām bagātības meklējumos, plaši izplatījās mūzikas forma, ko sauc par arabesku. Tā aizrāva visu nāciju ar dziesmām par neatbildētu mīlestību, sentimentalitāti un pat fatālismu. Arabeska bija jaunā popa, folka un tradicionālās mūzikas apvienojums. Šodien šīs eksotiskās un lipīgās dziesmas skaļi skan no jebkura garām braucoša taksometra, starppilsētu autobusu skaļruņiem un diskotēkām.

76.

6. Horom, zeybek dejas.

2. nodaļa. Vietējā kultūra, kultūras pasākumi un izpausmes

77

Hataja, pilsēta Turcijas dienvidos, ir miera, brālības un tolerances pilsēta, kura ir kalpojusi par mājām daudzām civilizācijām un tādējādi ieguvusi bagātīgu kultūras mantojumu. Tā ir viena no senākajām apmetnēm pasaulē ar 8500 gadu senu vēsturi. Katrs gadsimts un katra civilizācija ir atstājusi pilsētā savu nospiedumu. Tajā var atrast unikālas garšas, kultūras, kas pirmoreiz Anatolijas pussalā un visā pasaulē ieraudzītas tieši šajā pilsētā.

Expo 2021: Šim pasākumam ar tēmu "Civilizāciju dārzs" tika paredzēts norisināties Hatajas pilsētā 2021. gada pavasarī, bet pašvaldība ir nolēmusi organizēt pasākumu laika posmā no 2021. gada 10. decembra līdz 2022. gada 30. maijam saistībā ar pandēmijas otro vilni. Pasākumam paredzēts norisināties Antakya izstāžu zālē un Iskenderun izstāžu zālē, kas ir pieredzējušas pasākumu, iekštelpu koncertu, tirdziņu un kongresu organizēšanas vietas Expo pasākumu ietvaros.

Gastronomijas pilsēta: Hatajas pilsētas virtuve piedāvā atsvaidzinošu ēdienkarti, piepildītu ar ēdieniem, kuri radušies, miksējot modernas un senas metodes. Šogad pilsētas virtuves tradīcijas ir prožektoru gaismā, pateicoties iekļaušanai UNESCO Radošo pilsētu tīklā kā "gastronomijas pilsēta". Hatajas pilsētas virtuve ir smalks mikslis, kas apvieno Vidusjūrai tipiskās dārzeņu receptes ar arābu gaļas papildītājam receptēm. Tiem, kam piemīt kārais zobs, *künefe* tiek uzskatīta par pilsētas labāko desertu, turklāt bija populāra arī Osmaņu impērijas virtuvēs. Turku kafija ir dzēriens, piemērots visiem dzīves gadījumiem un bieži vien ved kopā ģimenes un kaimiņus. Turku valodā ir paruna, ka "vienai kafijas krūzei piemīt 40 gadu atmiņas un cieņas", kas nozīmē, ka, ja cilvēks ar kādu kopā izdzer

7. Künefe, kebabs, turku kafija.

kafijas krūzi, tad starp abiem izveidojas neaizmirstama saikne. Šis teiciens ataino arī sabiedrības viesmīlīgo raksturu.

Mozaīku pilsēta: Hatajas muzejā (pasaulē pirmais mozaīku kolekcijas muzejs) dažādiem laikmetiem raksturīgas mozaīkas ir izstādītas kopā ar arhitektūrāliem telpiskiem

8. Dažādu mozaīku paraugi.

veidojumiem un ēku fragmentiem. Dažas no mozaikām tika atklātas kādas viesnīcas būvniecības procesā un ir datētas ar 2. gadsimtu mūsu ērā, kad tika veidota Antiohijas pilsēta.

78.

Mūzika un dejas. Viens no galvenajiem instrumentiem turku tautas mūzikā ir *Bağlama*. Šis stīgu instruments ir ar garu rokturi un tiek strinkšķināts ar mediatoru. Instruments cēlies no aziātu lautas un vēstures gaitā nonācis Anatolijas pussalā. Vēl kāds instruments, kas īpašs šim reģionam ir tamburīns (*tefjeb def* turku valodā). Tas ir ar ādu pārsegts koka rāmis, ko spēlē ar pirkstu galiem. Viena no tradicionālajām dejām ir *halay*, ko ierasti dejo dažādos svētkos, kāzās un festivālos valsts dienvidu daļā. Reģionā populāras ir arī turku orientālās dejas, zināmas kā *Ciftetelli*, un tās laika gaitā ir kļuvušas par pilntiesīgu turku folk mūzikas sastāvdaļu. Deju nosaukumi bieži vien atklāj dziesmas rašanās vietu apkaimē.

9. Bağlama, tamburīns, halay un ciftetelli dejas.

Zīda un stikla māksla: Hatajas pilsēta ir slavena arī ar savām zīda ražotnēm, lai gan kopš 1980. gada zīda ražošanā iesaistīto ģimeņu un ciematu skaits ir krasi samazinājies. Vairs nav daudz zīda audēju un zīda veidošanas aktivitāšu, taču šī kultūras apakšnozare joprojām ir dzīva. Papildus zīda mākslai arī stikla māksla ir nozīmīga kultūras sastāvdaļa, kas piesaista gan vietējos, gan tūristus. Pastāv viedokļi, ka pirmie stikla mākslas meistari sāka darboties tieši Hatajas pilsētā un šī ir arī vieta, kur pasaulē pirmoreiz vispār sāka ražot stiklu. Hatajas stikla pūšanas mākslai ir tūkstošiem gadu sena vēsture un mūsdienās to piekopj vairs tikai daži meistari.

3. nodaļa. Projekta vietējie kultūras partneri, to aktivitāšu apraksts

79

Turcijai ir bagāta kultūra un vēsture. Hatajas provincei ir būtiska loma kultūras kontekstā, jo tā savās robežās apkopo daudzu civilizāciju pēdas un sniedz mājas neskaitāmām kulturālām niansēm un dažādībām. Vietējie partneri, kas uzņemas būtisku lomu šajā projektā, ir Hatajas Mustafa Kemal universitātes Antakya reģiona konservatorija, Belenas publiskās izglītības centrs un Iskenderun Modernās mūzikas asociācija. Šīs 3 galvenās institūcijas projekta laikā sadarbojas, uzņemoties dažādas lomas (gan mākslas, gan mūzikas kontekstā) un palīdz ar projekta mērķu sasniegšanu.

Hatajas Mustafa Kemal universitātes Antakyas reģiona konservatorija sāka savu darbību 2018. gadā. Pēc fakultātes darbinieku atrašanās konservatorija uzņēma 30 studentus Turcijas mūzikas departamentā caur īpašu talantu atlasēšanas procesu jau tajā pašā gadā. Nākamajos 2 gados katrā tika uzņemts līdzīgs studentu skaits un iestāde joprojām turpina savu izglītības darbību ar kopumā 77 studentiem, 13 instruktoriem un 5 virsniekiem. Konservatorija atrodas *Tayfur Sökmen* studentu pilsētiņā Antakyas centrālajā rajonā.

Konservatorijas Turcijas mūzikas departamentā studenti apgūst padziļinātas Turcijas mākslas lekcijas, Turcijas folk mūzikas mācībstundas un arī Rietumu mūzikas pamatkursu. Papildus šīm lekcijām studenti apgūst arī dažādu Turcijai raksturīgu mūzikas instrumentu spēli – *baglama*, *oud*, *kanun*, *ney*, klarnete, kā arī vijole ir daži no mūzikas instrumentiem, kuru spēli ir iespējams apgūt Konservatorijā. Visi studenti apgūst klavierspēles pamatus un piedalās vokālās mākslas treniņos atbilstoši savām spējām.

Tiek plānots, ka topošajiem studentiem nākotnē būs pieejami arī operdziedāšanas, muzikoloģijas un Rietumu mūzikas departamenti. Šobrīd papildus pieejamajai studiju programmai Konservatorija organizē arī dažādus mūzikas koncertus un tautas dejas valstiska, kā arī starptautiska mēroga pasākumus.

Belenas publiskās izglītības centrs ir reģionāla mēroga vienība, kas saistīta ar Nacionālās izglītības ministrijas Mūžizglītības direktorātu. Centrs ir izglītības iestāde ar mērķi nodrošināt sabiedrībai brīvā laika saturīgas pavadīšanas iespējas, iedrošināt kopienas individuus pašizaugsmes procesam, kā arī veicināt ienākumu līmeņa palielināšanos tiem kopienas pārstāvjiem, kas jau ir pārauguši formālo izglītošanās vecumu vai kuri vēlas papildināt savas profesionālās, sociālās un kultūras zināšanas un prasmes papildus formālās izglītības piedāvātajām iespējām.

Belenas publiskās izglītības centrs tika dibināts 1992. gadā un atrodas Belenā, Hatajā. Šobrīd centrs piedāvā 3636 dažādus kursus 72 jomās, tai skaitā, piemēram:

- Rakstpratības kursi piedāvā cilvēkiem iespēju mācīties lasīt un rakstīt;
- Tehniskie un ar konkrētu nodarbošanos saistīti kursi "Prasmju attīstīšana" un "Profesijas apguve"
  - Prasmju attīstīšana – kursi paredzēti cilvēkiem, kas nav saņēmuši konkrētai nozarei nepieciešamo prasmju treniņu vai arī nav ar pilnīgu/pabeigtu izglītību, lai darbotos konkrētā profesijā. Šie kursi palīdz

iegūt zināšanas un prasmes, kas palīdz veiksmīgi darboties darbavietā vai uzsākt savu biznesu.

- Profesijas apguve – kursi palīdz cilvēkiem sagatavoties darba tirgum, sagatavo pieprasītāko un nepieciešamāko profesiju pārstāvjus, kuri vēlas iegūt darbu.

80.

- Sociālie un kultūras kursi – tiek organizēti ar mērķi celt sabiedrības kulturālās izglītības līmeni, atbalstīt cilvēku sociālo un kultūras attīstību, iedrošināt cilvēkus iegūt jaunas zināšanas un prasmes, pabeigt nepabeigtu kultūras nozares izglītību, sagatavoties augstākās izglītības eksāmeniem, aizsargāt kultūras vērtības. Visi kursi dod iespēju cilvēkiem pavadīt savu brīvo laiku kvalitatīvāk un produktīvāk.

Iskenderun Modernās mūzikas asociāciju 2007. gadā Hatajā dibināja profesionāli mūziķi un akadēmiķi. Tā tika veidota, lai saglabātu Turcijas mākslu un mūziku dzīvu, lai vestu kopā mūzikas mīļotājus un sniegtu sabiedrībai pievienoto vērtību un kultūras izpratni caur koncertu organizēšanu.

Asociācijā darbojas mūziķi, kuri ir specifisku mūzikas instrumentu (lauta, vijole, ģitāra, klarnete, *kanun*, *ney*) meistari. Asociācija organizē koncertus dažādās vietējās institūcijās, piemēram, Iskenderun koncertzālē, Hatajas pansionātā, Iskenderun sieviešu studentu apvienības telpās un tā tālāk.

10. Ney, kanun, lauta.

4. nodaļa. Kultūras situācija Turcijā COVID-19 kontekstā

81

Sabiedriskajai aktivitātei koronavīrusa ietekmē gandrīz apstājoties pavisam, apstājās arī izklaides un mākslas sektora darbība visā pasaulē. Pandēmijas laikā ir krietni palēninājusies kultūras un mākslas producēšana, kā arī patēriņš. Kinoteātri, kafejnīcas un citas līdzīgas vietas Turcijā daudzviet joprojām ir slēgtas. Arī 39. Stambulas filmu festivāls tika pārcelts, un visas aktivitātes tādās vietās kā "Salon IKS" un "IKSV Alt Kat" tika atceltas. 49. Stambulas mūzikas festivāls, paredzēts 2021. gada jūnijā, un 27. Stambulas džezas festivāls, paredzēts 2021. gada jūlijā, ir pārcelti uz rudenī⁴⁰.

Klātienē performances ir nomainījušas digitālās performances. Šobrīd Stambulas Kultūras un Mākslas fonds (IKSV) turpina savus centienus veidot dažādus jaunus digitālus projektus, radīt jaunu saturu kopā ar fondā iesaistītajām pusēm un māksliniekiem. Muzeji ir padarījuši savas izstādes digitāli pieejamas ar virtuālo tūru palīdzību⁴¹.

Turcijā kopumā šis gads kultūrai un mākslai ir bijis diezgan smags. Nacionālie teātri, Nacionālā opera un balets, reģionālie orķestri, kinoteātri, kā arī Kultūras un tūrisma ministrijai piesaistītie kori visi ir bijuši spiesti apturēt savu darbību un visus plānotos pasākumus jau kopš 2020. gada marta, kad vīruss pirmoreiz parādījās Turcijas teritorijā.

Nacionālā opera un balets, kas tika slēgts 2020. gada martā, šajā periodā paspēja digitāli piedalīties Eskişehir, Ephesus, Aspendos operu festivālos, un arī Stambulas operas festivāls un "Bodrum Kaleiçi" pasākumi tika organizēti lielākoties digitāli, jo pasaule visa 2020. gada garumā lielākoties bija stingros ierobežojumu grožos. Nacionālā opera un balets savas durvis apmeklētājiem atvēra 2020. gada septembrī, joprojām ar striktiem ierobežojumiem apmeklētāju drošībai – izrādes ar mazāku mākslinieku skaitu tika rādītas krietni samazinātam skatītāju apjomam⁴².

Arī kinoteātru vadītājiem Turcijā 2020. gadā nācās slēgt savas iestādes, līdz ar to daudzi kinoteātri, kas atradās iepirkšanās centros, nevarēja nomaksāt īri un pārcēla gan vietējo, gan ārzemju filmu pirmizrāžu datumus.

Lai gan kinoteātri atvērās salīdzinoši ātri – jau 2020. gada augustā, prieks nebija uz ilgu laiku, jo jau tā paša gada novembrī kinoteātru vadītāji daudzviet ziņoja, ka durvis apmeklētājiem tiks atkal vērtas ciet, jo ir kļuvis daudz grūtāk izdzīvot kā līdz šim.

Kultūras ministrija paziņoja, ka tā novirzīs atbalsta finansējumu "Atbalsts vietējo filmu rādīšanai" 15 miljonus turku liru apmērā pandēmijas rezultātā ietekmētajiem kinoteātriem (izņemot lielos franšīzes kinoteātrus). 2020. gadā 234 projektiem kino jomā tika sniegts finansiāls atbalsts 46 miljonu liru apmērā. Salīdzinājumā ar 2019. gadu, šis atbalsts bija par 22% lielāks.

No otras puses, nodokļi, kas parasti tiek piemēroti ieejas biļetēm dažādos kongresos, konferencēs, semināros, koncertos, tirdziņos un atrakciju parkos, tika samazināti par 8 procentiem līdz pat 2020. gada beigām. Par 1 procentu līdz tā paša gada beigām tika

⁴⁰ <https://www.dailysabah.com/arts/events/the-world-after-pandemic-turkish-culture-and-arts-sectors-future-plans>

⁴¹ <https://www.trtworld.com/magazine/cultural-events-in-turkey-during-these-pandemic-days-36684>

⁴² <https://www.hurriyetdailynews.com/2020-a-hard-year-for-culture-and-arts-in-turkey-161105>

samazināti ieejas biļetēm piemērojamie nodokļi kinoteātriem, teātriem, operām, baletam, muzejiem.

Pandēmijas laikā Turcijā kopumā norisinājās ļoti neliels skaits pasākumu. Viens no tiem bija Ankaras Mākslas tirdziņš 2021. gada aprīlī. Pie ieejas tika dalītas bezmaksas sejas maskas un tirdziņa norises vieta tika regulāri dezinficēta.

Stambulas Modernās mākslas muzejs (Istanbul Modern), Perass muzejs, Sabanci universitātes Sakip Sabanci muzejs un Arter muzejs bija tās mūsdienu mākslas telpas, kas atvērās 2020. gada vasarā, ievērojot visus nepieciešamos drošības ierobežojumus – temperatūras mērīšanu pie muzeju ieejas, roku dezinficēšanu, sejas masku valkāšanu utml⁴³.

Arī uz jauno skatuves mākslas sezonu 2020. gada rudenī attiecās visi pastāvošie ierobežojumi un prasības. Kultūras un tūrisma ministrija paziņoja, ka visiem būtu vēlams iespēju robežās darboties ārtelpās, kā arī lielākās zālēs, kur apmeklētāji var doties iekšā viegli kontrolējamā manierē. Izrādēm tika noteikts norisināties ar minimāli nepieciešamo aktieru skaitu, ar nelielu skatītāju apjomu, kam jāievēro arī visi sociālās distancēšanās nosacījumi, jāvalkā maskas un jāpiekopj nepieciešamā higiēna.

Skatītāji sēdvietās tika izvietoti atbilstoši sociālās distancēšanās noteikumiem un valkāja sejas maskas arī Starptautiskajā Efesas operas un baleta festivālā, kas norisinājās Izmiras pilsētā 2020. gada 21. jūlijā. Šāda situācija gan netika atļauta pilnīgi visās pasākumu norises vietās – tika aizliegts atvērt kultūras pasākumu norises vietas, kurās ir nepietiekama ventilācija, citas iestādes tika aicinātas uzstādīt īpašas biļešu iegādes būdiņas, kā arī organizēt garākas pauzes pasākuma laikā (drošākiem kafejnīcu un labierīcību apmeklējumiem), izmantot termometrus apmeklētāju temperatūras mērīšanai, nodrošināt skenējamas biļetes, kā arī izmantot digitālas aplikācijas dažādu pasākumu apmeklēšanas procesa atvieglošanai.

Kultūras un tūrisma ministrs pandēmijas laikā uzsvēra jaunizveidotās aplikācijas "Sanat Cepte" noderīgumu, jo tajā cilvēki var atrast sev interesējošos pasākumus un nopirkt uz tiem biļetes tiešsaistē. Aplikācijas lejupielāde ir pieejama ikvienam.

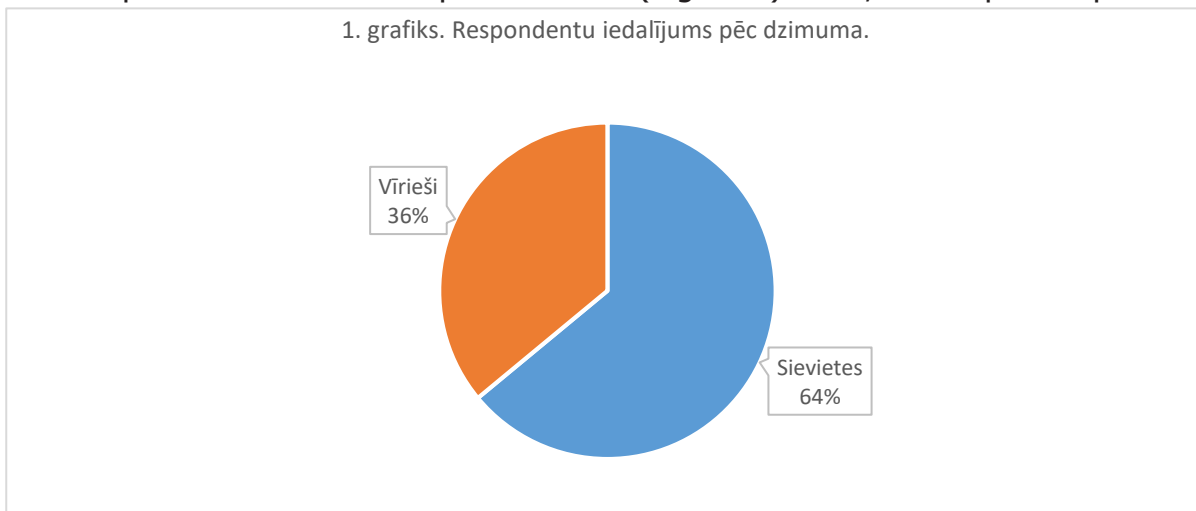
Orķestriem pandēmijas laikā nācās apturēt savu darbību un atcelt daudzus koncertus, līdz ar to daudzas organizācijas un arī mākslinieki pievērsās tiešsaistes aktivitāšu organizēšanai. Mūziķi un dziedātāji sāka veidot tiešsaistes performances no savām mājām caur sociālo mediju profiliem. Tiešraižu straumēšana šajā laikā kļuva par vienu no populārākajiem mākslinieku izpausmes palīgriekiem.

⁴³ 10 <https://www.aa.com.tr/en/culture/art-fair-in-turkey-under-covid-19-restrictions-draws-interest/2196985>

5. nodaļa. Datu apkopojums un pētījuma analīze

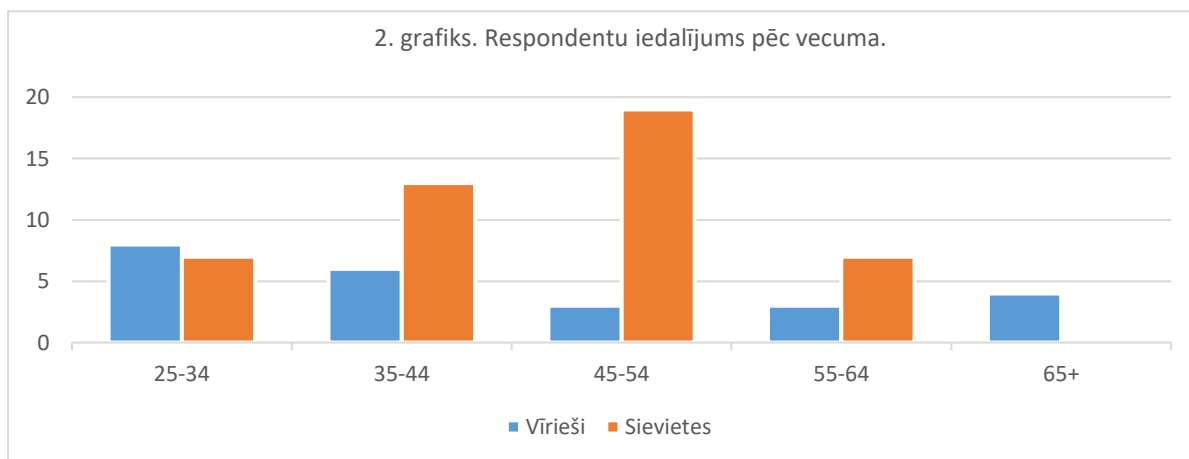
Erasmus+ projekta "restART for ART" ietvaros tika veidots pētījums par mākslinieku šī brīža situāciju radošajās nozarēs. Ņemot vērā datus, kas iegūti šajā pētījumā un analizējot 77 spāņu respondentus pēc to demogrāfiskajām īpatnībām, pētījuma mērķgrupu var definēt pēc šādiem raksturlielumiem:

- Respondentu daudzums pēc dzimuma (1.grafiks):
  - 49 sievietes (64%)
  - 28 vīrieši (36%)
- Respondentu daudzums pēc vecuma (2.grafiks) rāda, ka visplašāk pārstāvētā

vecuma grupa aptaujā bija 45-54 gadus veci pieaugušie. Virs 65 gadu robežas aptaujā nav neviena sieviešu dzimuma respondenta. Respondentu sadalījums vecuma grupās redzams 2. grafikā.

Aptaujātie dalībnieki ir iesaistīti tādās mākslas nozarēs kā teātris, mūzika, gleznošana,

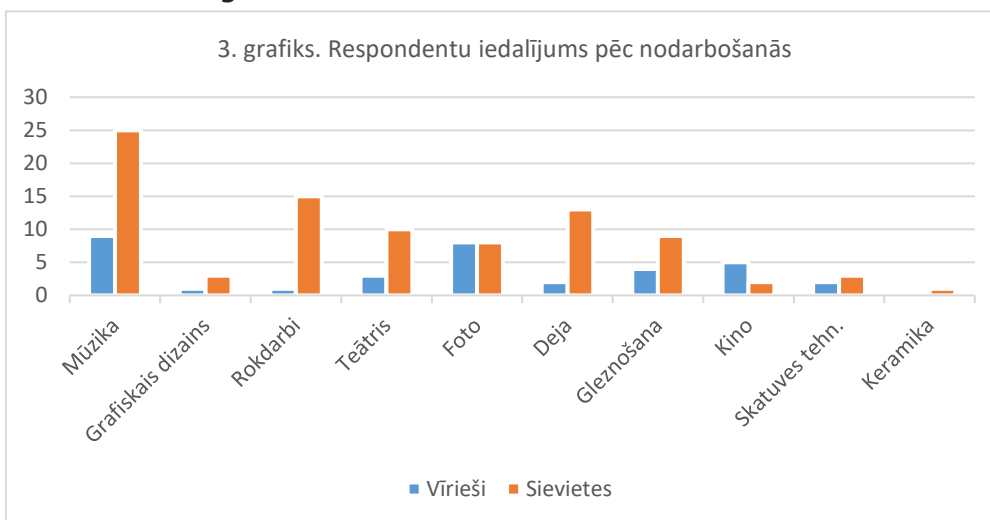

rokdarbi, deja, grafiskais dizains, kino, fotomāksla, skatuves tehniskie pakalpojumi. Viens no dalībniekiem ir ieinteresēts keramikas skulptūru veidošanā ārpus aptaujā piedāvātajām opcijām. Lielākoties dalībnieki ir iesaistīti mūzikas nozarē, vismazāk – grafiskā dizaina nozarē. Nākamais populārākais mākslas veids pēc mūzikas ir fotomāksla, pēc tam –

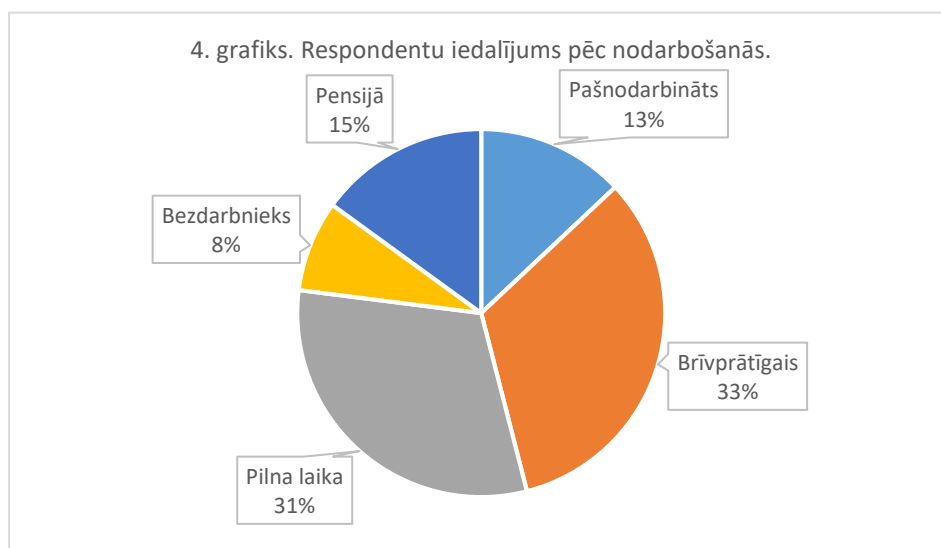
rokdarbi, deĵa, gleznošana un teātris. Mākslas nozares un mākslinieku sadalījums tajās pēc dzimumiem redzams 3. grafikā.

3. grafiks. Respondentu iedalījums pēc nodarbošanās

Lielākā daļa respondentu (29) savu darbošanos mākslas jomā aprakstīja kā brīvprātīgu. Daži no respondentiem (12) jau ir devušies pensijā. Lielais brīvprātīgo skaits liecina, ka respondenti mīl mākslas klātbūtni savās dzīvēs un vēlas būt ieinteresēti mākslas nozarē. Nevienš no dalībniekiem neaprakstīja sevi kā nepilna laika darbinieku. Respondentu nodarbinātības statuss mākslas nozarē atspoguļots 4. grafikā.

4. grafiks. Respondentu iedalījums pēc nodarbošanās.

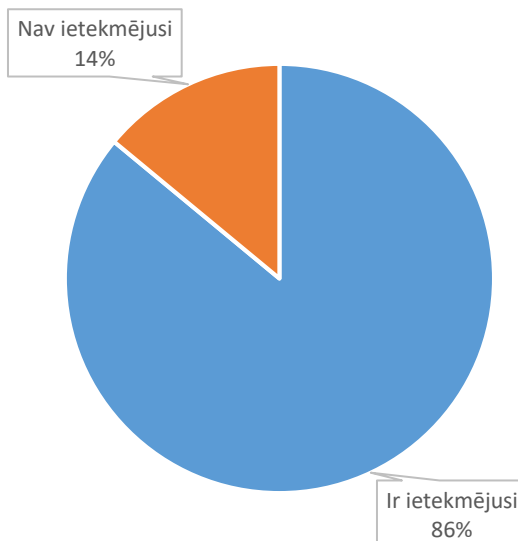
COVID-19 situācijas mākslinieku interpretācija

Šajā pētījuma daļā tika analizēti mākslinieku viedokļi par dažādiem mainīgiem lielumiem radošo nozaru darbības kontekstā.

Mākslinieki kopumā uzskata, ka pandēmija ir negatīvi ietekmējusi viņu darbību radošajās nozarēs. Tikai 14% no visiem respondentiem atbildēja, ka izmaiņas nav izjutuši vai nevērtē kā negatīvas. Šī atbilde ir vizuāli aplūkojama 5. grafikā.

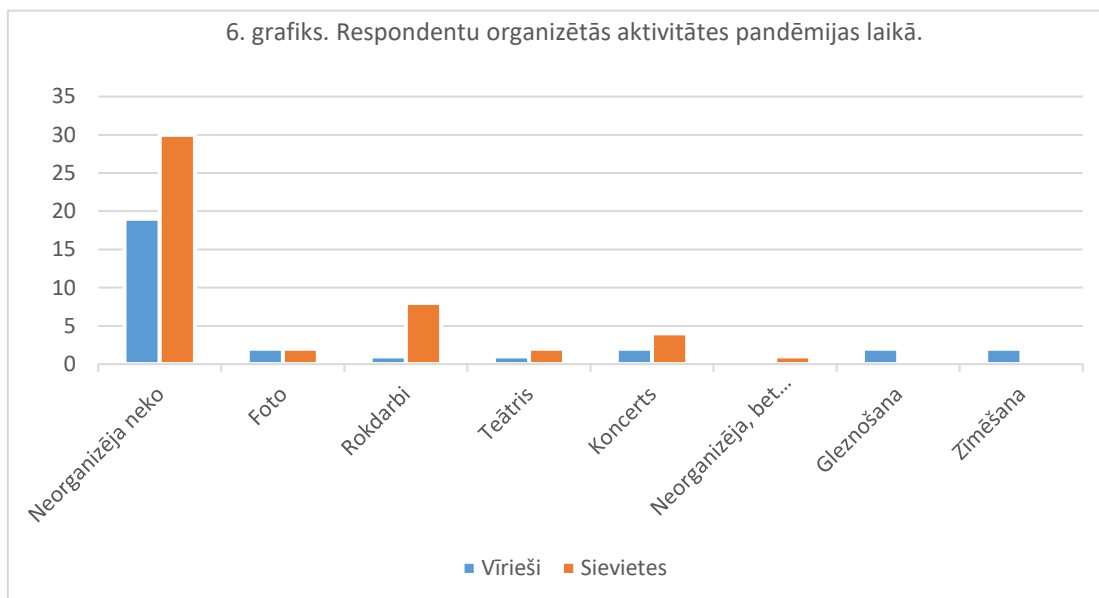
85.

5. grafiks. Pandēmijas ietekme uz respondentiem.

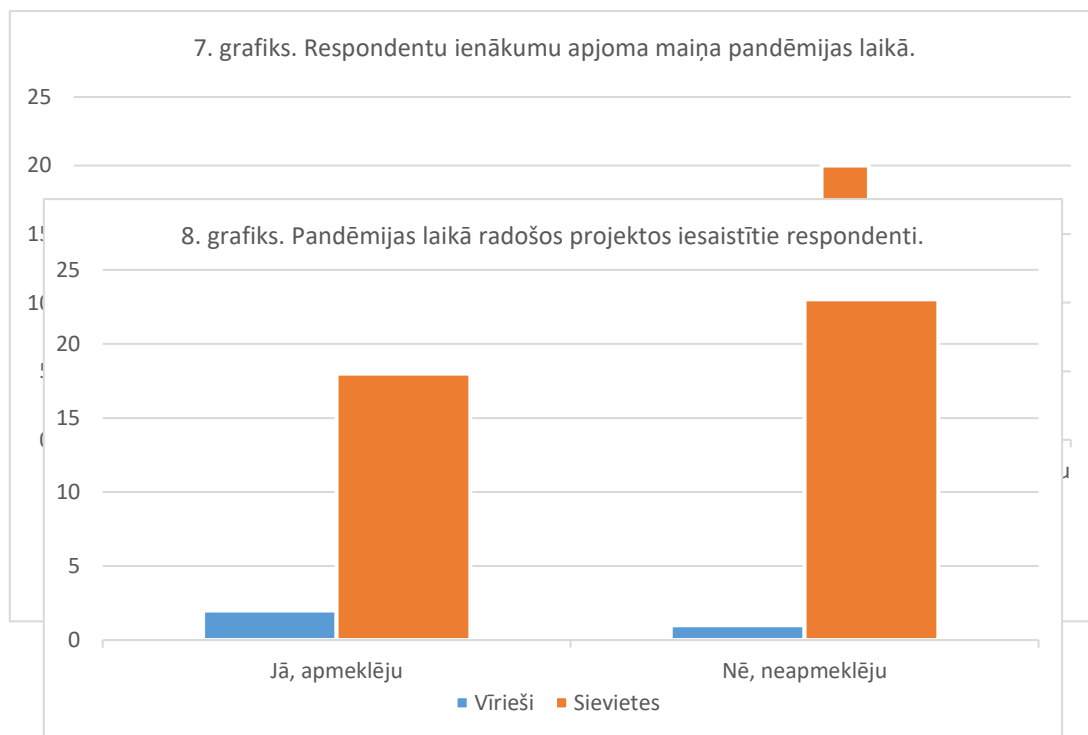
Lielākā daļa respondentu (49) norādīja, ka COVID-19 pandēmijas laikā viņi neorganizēja nekādas aktivitātes. Pārējie dalībnieki pie organizētajām aktivitātēm minēja rokdarbus, fotomākslu, koncertus, teātra izrādes (6. grafiks).

6. grafiks. Respondentu organizētās aktivitātes pandēmijas laikā.

Respondentu vairākums (33) norādīja arī, ka viņi mākslas nozarē darbojas kā brīvprātīgie, tāpēc ienākumu apjoma izmaiņu kontekstā (7. grafiks) nekādi nav tikuši ietekmēti. 21 respondents norādīja, ka pandēmijas periodā nav guvuši nekādus ienākumus. 9 respondenti savu ienākumu samazināšanās apjomu novērtēja ar 25%. Šie rezultāti atklāj, ka kopumā dalībnieki ekonomiskā ziņā pandēmijas laikā tika ietekmēti negatīvi. Tikai 2 sievietes no respondentu vidus atbildēja, ka šajā periodā viņu ienākumi ir palielinājušies.

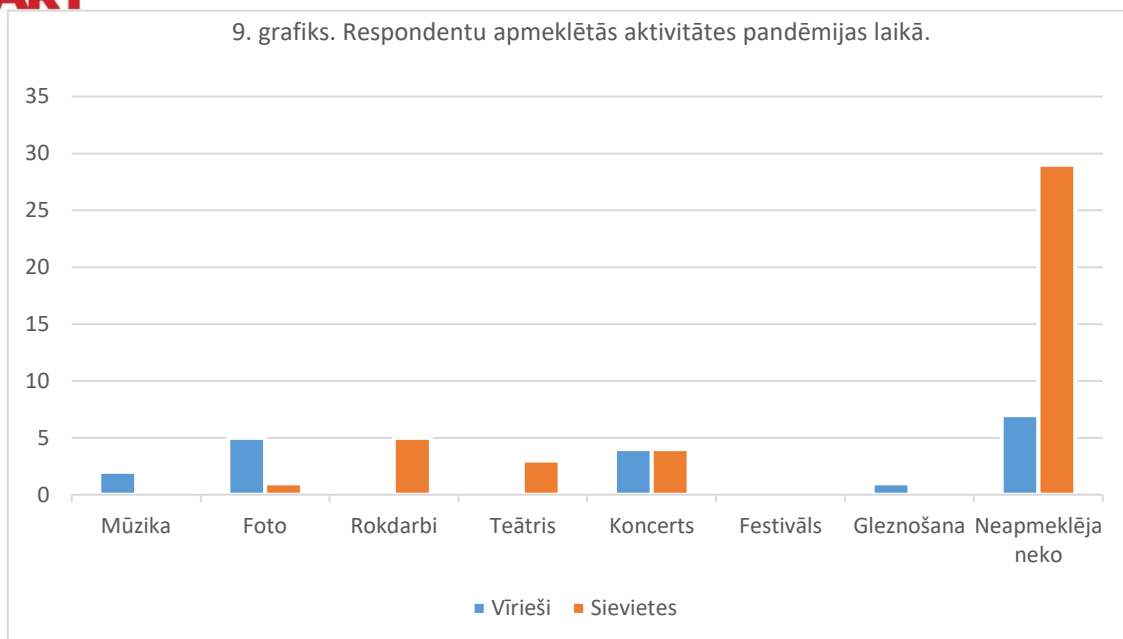
86.

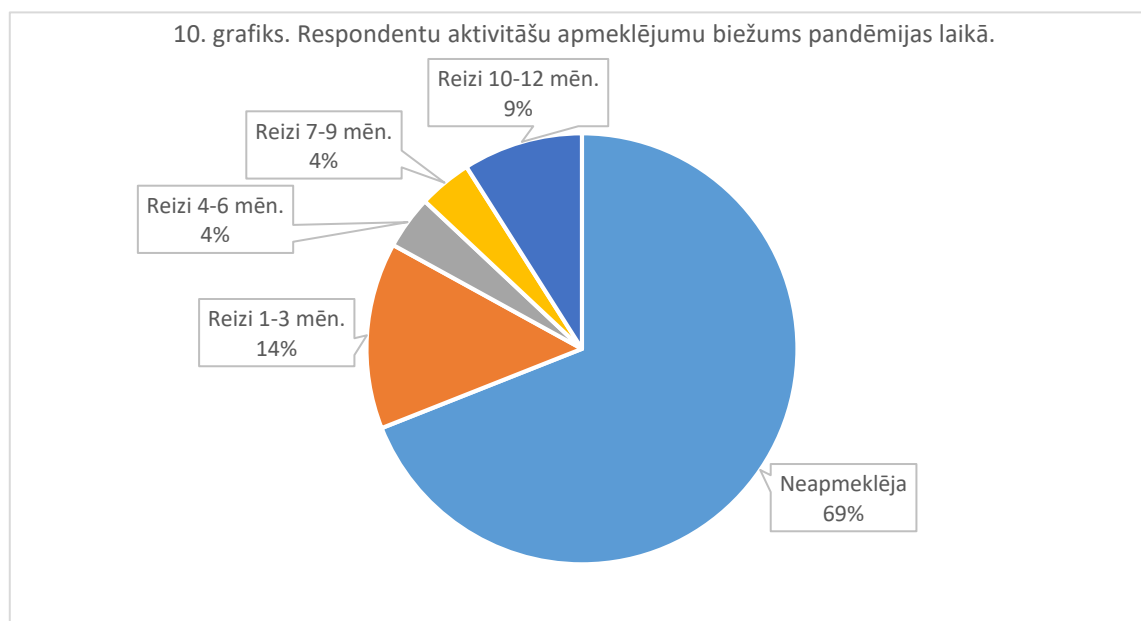
Aptaujas dalībnieku atbildes par pasākumu apmeklēšanu pandēmijas laikā ir diezgan līdzīgas abiem atbilžu variantiem "jā" un "nē" (8. grafiks). Tai pat laikā var redzēt, ka kopumā vairāk aktivitāšu pandēmijas periodā ir apmeklējušas sieviešu dzimuma pārstāves.

Lielākā daļa dalībnieku šajā jautājumā (8. grafiks – piedalīšanās aktivitātēs pandēmijas laikā) ir atbildējuši, ka nekādās aktivitātēs nav piedalījušies, bet tie, kuri piedalījās, apmeklēja fotomākslas, rokdarbu, mūzikas aktivitātes, kā arī teātri un koncertus (9. grafiks).

87.

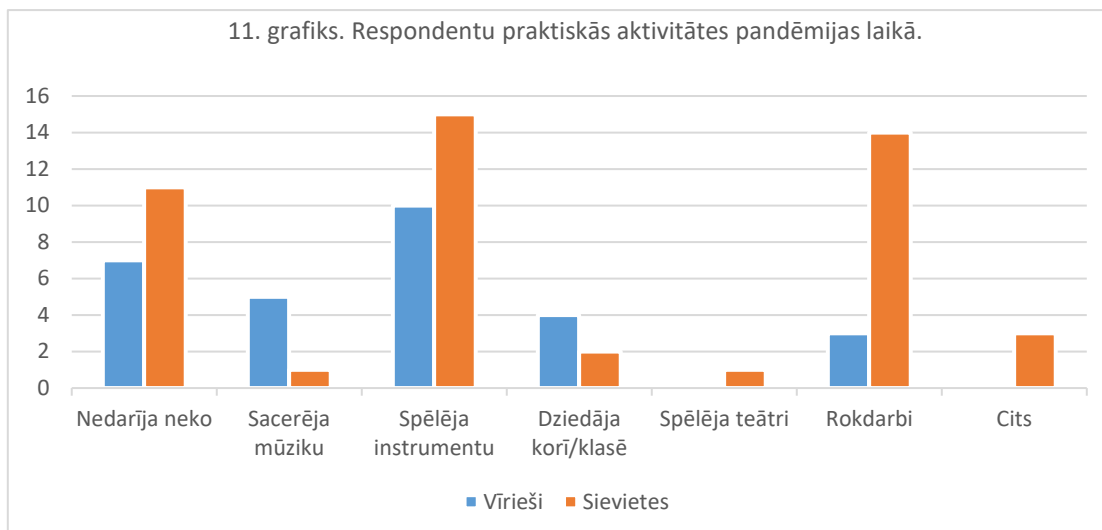

Lielākā daļa respondentu (69%) aptaujā norādīja, ka pandēmijas laikā nepiedalījās nekādos pasākumos. Tie, kas norādīja, ka piedalījās, aktivitāšu biežumu lielākoties raksturoja ar "reizi 1-3 mēnešos" (10. grafiks). No šīm atbildēm var pandēmijas laikā apmeklēto pasākumu biežumu raksturot kā zemu.

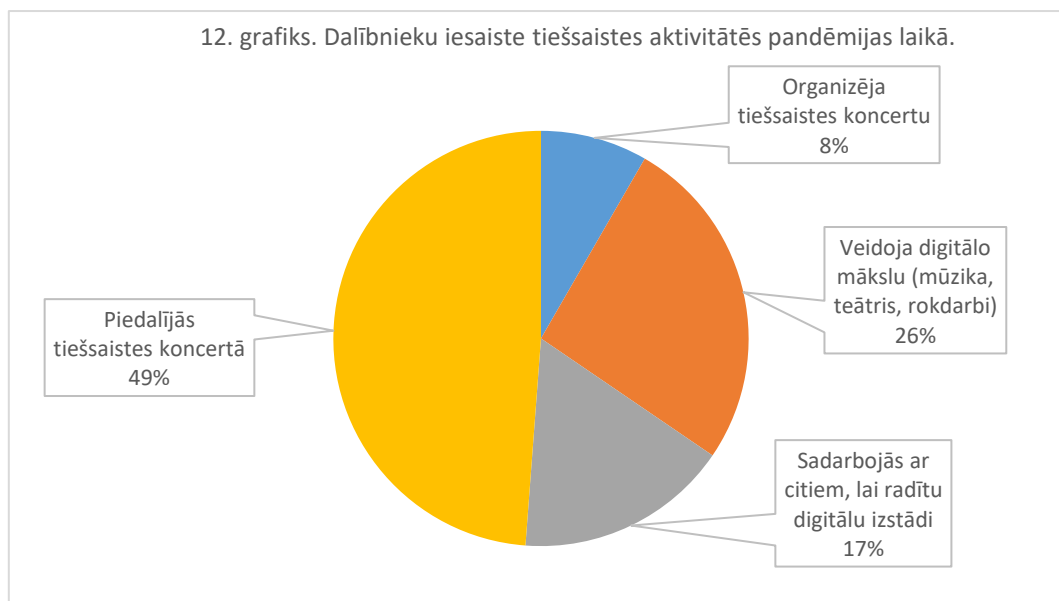

Respondentu vairākums aptaujā minēja, ka pandēmijas laikā spēlēja kādu mūzikas instrumentu vai nodarbojās ar rokdarbiem (11. grafiks). Daži atbildēja, ka dziedājuši kori vai klasē, sacerējuši dziesmas, komponējuši mūziku un spēlējuši teātri. 18 no visiem aptaujas dalībniekiem šajā laikā nenodarbojās ar radošām aktivitātēm. 4 aptaujas dalībnieki iesaistījās gleznošanas un keramikas aktivitātēs.

88.

Daudzi no aptaujas dalībniekiem (41%) pandēmijas periodā paguva piedalīties kādā tiešsaistes koncertā, kaut gan no organizatoriska skatpunkta koncertu veidošana tika atzīta par visnepopulārāko aktivitāti. Daži no māksliniekiem (22%) radīja digitālo mākslu paši – piemēram, mūziku, teātri, rokdarbus un sadarbojās ar citiem māksliniekiem digitālu izstāžu veidošanā (12. grafiks).

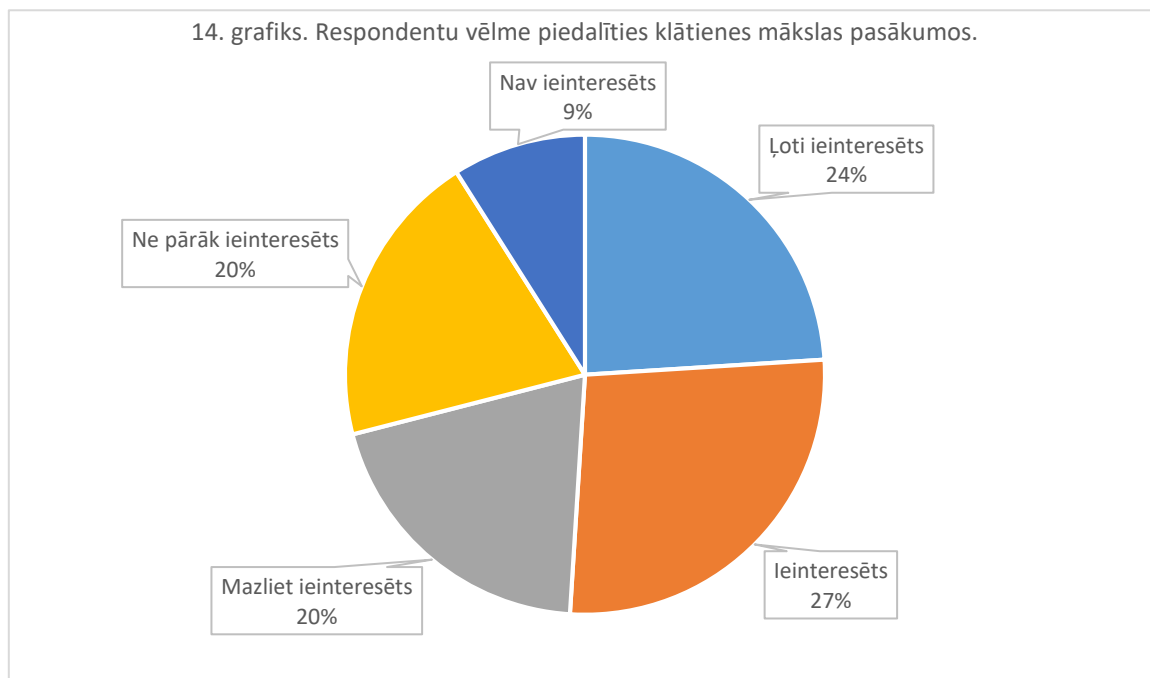
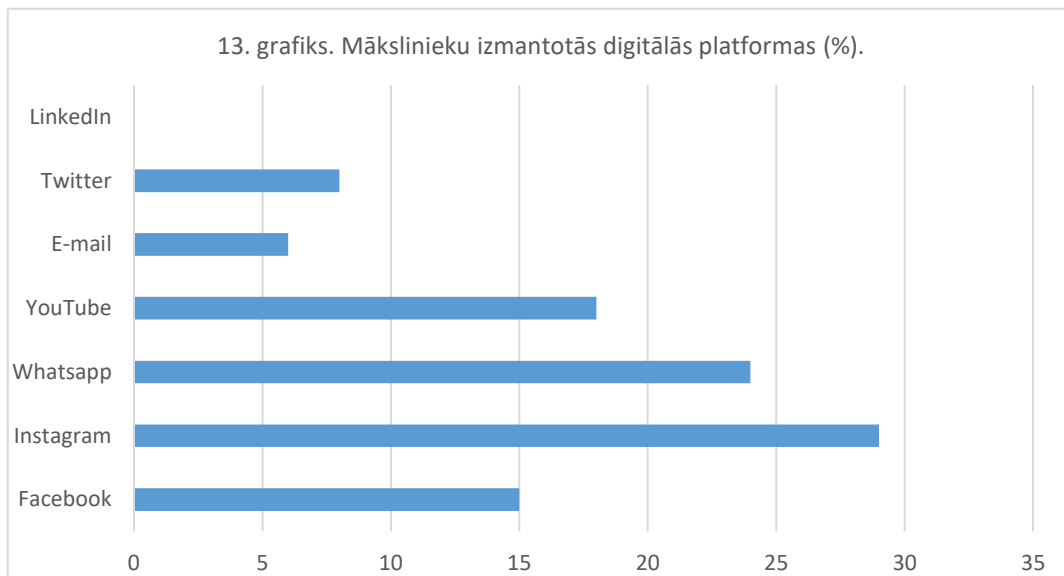

Aptaujas rezultātos atklājas arī, ka mākslinieku vairums saziņai ar citiem māksliniekiem šajā periodā ir izmantojuši Instagram un Whatsapp digitālās platformas (13. grafiks.). 18% no respondentiem dod priekšroku Youtube un 15% izvēlas Facebook platformu komunikācijai ar ārpusauli. Neviena no aptaujātajiem neizmanto LinkedIn tīklu.

Mākslinieku viedokļi par nesen apmeklētajiem mākslas pasākumiem dalās (14. grafiks). Vairums ir ieinteresēti mākslinieciskā darbībā un vēlas to turpināt arī klātienē. Atlikusi mākslinieku daļa, lai gan neliela, tomēr apgalvo, ka šobrīd nav gatavi atsākt mākslas pasākumu apmeklēšanu klātienē. Arī šī tendence liecina par pandēmijas negatīvo ietekmi uz radošo nozaru kopumu.

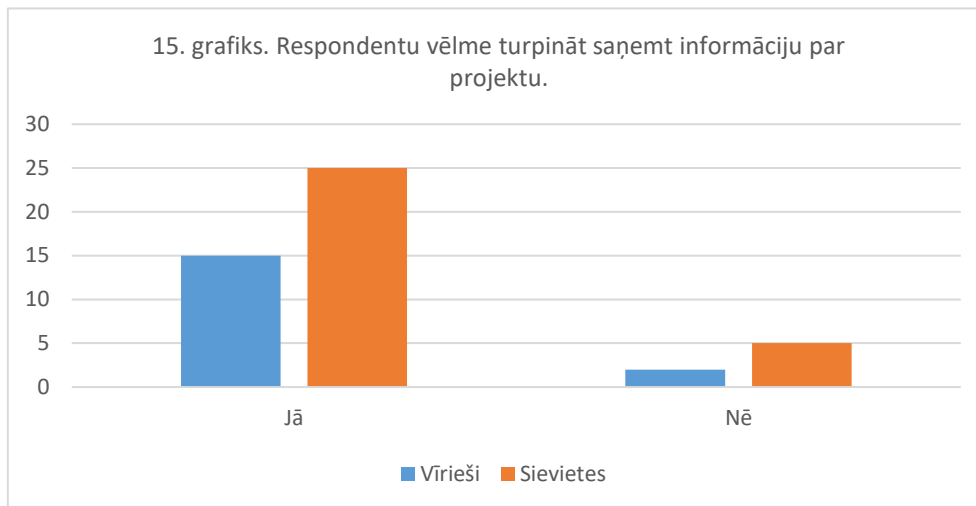

89.

Attiecībā uz vēlmi uzzināt vairāk par projektu, kā ietvaros tiek organizēta aptauja un citas radošas aktivitātes tuvākajā nākotnē, vairums respondentu ir ieinteresēti un labprāt arī piedalītos kādā no aktivitātēm (58 resp.) 19 respondenti izvēlējās nesaņemt turpmāku informāciju par projektu. Izvērtējot aptaujas dalībnieku viedokļus, var secināt, ka piedalīties projekta aktivitātēs vairāk vēlas sievišķā dzimuma pārstāves (15. grafiks).

90

Datu analīzes kopsavilkums

77 cilvēki no Turcijas (49 sievietes, 28 vīrieši) piedalījās projekta aptaujā. Izvērtējot dalībnieku sadalījumu pa vecuma grupām, visplašāk pārstāvētā vecuma grupa bija 45-54 gadi. Par 65 gadiem vecāku respondentu vidū nav nevienas sievišķā dzimuma pārstāves. Vairums aptaujas dalībnieku darbojas mūzikas nozarē un vismazāk – grafiskā dizaina jomā. Nākamā vispopulārākā nozare pēc mūzikas ir fotomāksla, tad rokdarbi, deja, gleznošana un teātris. Lielais brīvprātīgo skaits liecina, ka respondenti mīl mākslas klātbūtni savās dzīvēs un vēlas būt ieinteresēti mākslas nozarē.

Aptaujas dalībnieki uzskata, ka COVID-19 pandēmija ir negatīvi ietekmējusi viņu māksliniecisko darbību. Lielākā respondentu daļa (49) norādīja, ka pandēmijas laikā nav organizējuši nekādas aktivitātes un 21 no respondentiem norādīja, ka šajā periodā nav guvuši nekādus ienākumus. Neskatoties uz šo negatīvo tendenci, bija arī vērā ņemams respondentu daudzums (33), kas apgalvoja, ka ar mākslu nodarbojas brīvprātīgi un līdz ar to finansiāli nekādi netika ietekmēti.

Pandēmijas laikā radošas aktivitātes vairāk ir apmeklējušas tieši sievietes. Lielākā daļa respondentu (44) vispār nepiedalījās nekādās aktivitātēs kopš 2020. gada marta. Tie aptaujas dalībnieki, kas tomēr paguva individuāli apmeklēt kādu radošu pasākumu, apmeklēja fotomākslas, rokdarbu aktivitātes, arī teātri, koncertus un mūzikas pasākumus. Daudzi no māksliniekiem pandēmijas laiku pavadīja, trenējoties mūzikas instrumentu spēlē vai nodarbojoties ar rokdarbiem.

Vairākums mākslinieku sazināi ar citiem māksliniekiem pandēmijas periodā ir izmantojuši Instagram un Whatsapp platformas. 18% no respondentiem dod priekšroku Youtube un 14% šim mērķim izmanto Facebook. Nevienš no Turcijas māksliniekiem neizvēlas LinkedIn.

Izvērtējot turpmākās pasākumu apmeklēšanas iespējas, vairākums mākslinieku apgalvoja, ka ir ieinteresēti atkal apmeklēt radošus pasākumus klātienē; tai pat laikā neliela mākslinieku daļa bija ar pretēju viedokli.

Respondentu vairākums vēlas turpināt saņemt informāciju par Erasmus+ projektu "restART for ART" un ir ieinteresēti piedalīties projekta aktivitātēs.

91.

Kopumā no pētījuma rezultātiem var secināt, ka mākslinieki pandēmijas periodā labprāt turpināja darboties brīvprātīgi un pēc savas iniciatīvas, taču deva priekšroku dalībai citu organizētos pasākumos nekā organizēja aktivitātes paši. Papildus tam aptaujas dalībnieki apgalvo, ka vēlas atsākt klātienes pasākumu organizēšanu, taču daļa no viņiem vēl nav gatavi to darīt praktiski, jo joprojām jūtas pandēmijas perioda ietekmēti un turpina valdīt neskaidrība par nākotnes iespējām. Īsumā var teikt, ka pandēmijas periods ir negatīvi ietekmējis mākslinieciskās aktivitātes un nozares pārstāvju ienākumu apjomu, bet neskatoties uz to, mākslinieki ir gatavi turpināt darbību savā nozarē. Balstoties uz veikto pētījumu, ir iespējams izvirzīt šādas rekomendācijas:

- Ieteicams īstenot paplašinātus pētījumus par pandēmijas ietekmi uz radošajām nozarēm labākai situācijas izpratnei;
- Ieteicams vairo ekonomiskā atbalsta iespējas kultūras jomas darbiniekiem un pārstāvjiem;
- Ieteicams turpināt tiešsaistes aktivitātes ar mērķi ļaut mākslai turpināties digitāli;
- Ieteicams plānot jaunu klātienes pasākumu organizēšanu pēc pandēmijas perioda, lai mākslinieki un sabiedrība var no jauna pielāgoties ierastākai dzīvei;
- Ieteicams plānot starptautiskus kultūras nozaru festivālus, lai no jauna apvienotu mākslu un sabiedrību.

Projekts “restART for ART” tiek finansēts ar Eiropas Komisijas “Erasmus+: Jaunatne darbībā”, kuru Latvijā administrē Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra, atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.